Discriminarea rasială, etnică și lingvistică în județele Alba, Bihor, Brașov Caraș-Severin și Sălaj

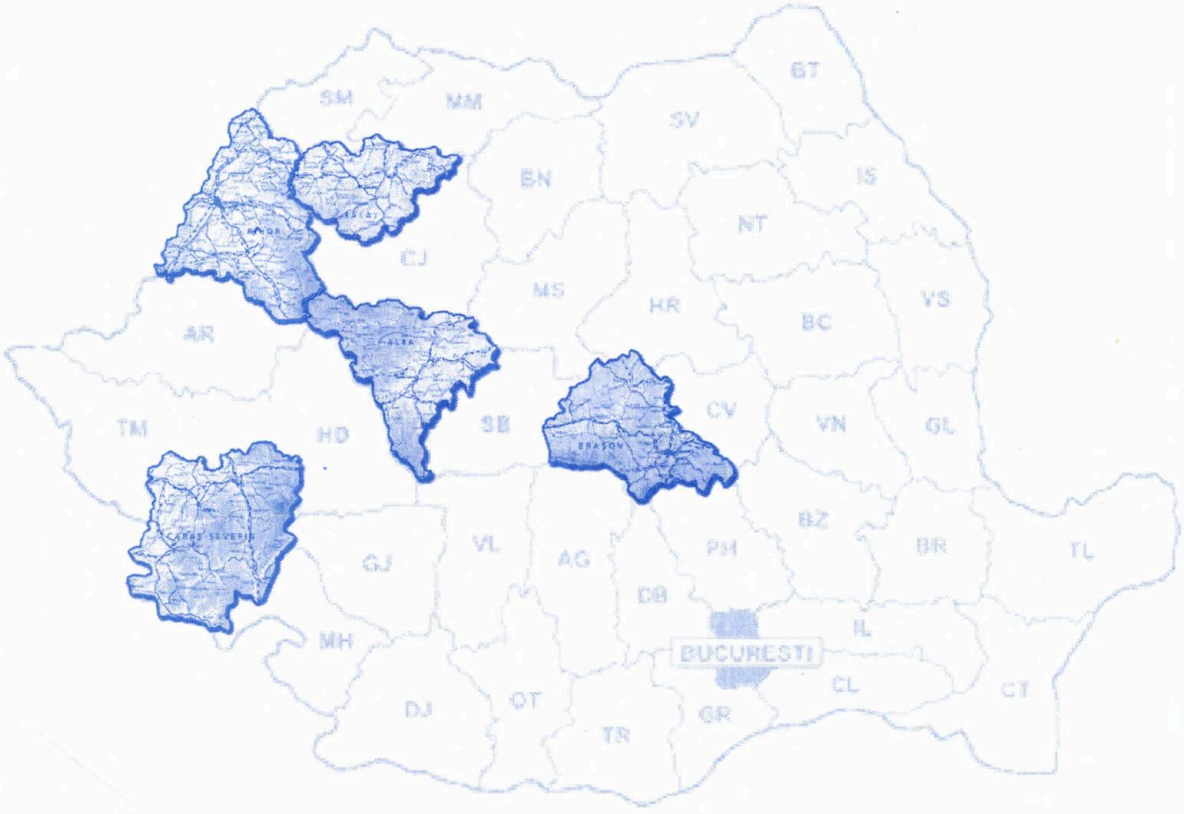

Studiu elaborat de Liga PRO EUROPA
în cadrul proiectului „Minority Rights • Monitoring - Advocacy - Networking"
finanțat de Open Society Institute

PRO EUROPA

Liga PRO EUROPA Liga

Discriminarea rasială, etnică și lingvistică în județele Alba, Bihor, Brașov, Caraș-Severin și Sălaj

Realizat în cadrul proiectului „Human Righst Office • Institutional Support • 2006”, finanțat de Open Society Institute

2006

Liga PRO EUROPA Liga

Biroul pentru Drepturile Omului
Director de program: Haller István
Coordonator program: Kacsó Judit Andrea
Realizat cu sprijinul colaboratorilor: Ioan Cristinel Roman Negoi (Alba), Debreczeni Sándor (Bihor), Bíró Csilla (Braşov), Liliana Popescu (Caraş-Severin), László László (Sălaj)
Program finanţat de Open Society Institute
2006

1. Introducere

În cursul anului 2000, Consiliul Europei, prin Direcția Generală pentru Drepturile Omului și Secretariatul Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, a lansat programul *Non-Discrimination Review* în cadrul Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. În următorul an s-a format grupul de experți din România (Renate Weber — FSD, Eugen Crai — UNICEF, Haller István — Liga PRO EUROPA), selectați cu acordul Consiliului Europei. Acest grup a contactat o serie de experți pentru a identifica prioritățile pentru România, iar în urma consultărilor avute cu aceştia, au fost selectate trei domenii: educația, accesul la servicii publice și la locuri de muncă și sistemul judiciar.

După studiul și analiza legislației interne și al tratatelor internaționale în domeniu, grupul de experți a decis realizarea unui studiu de caz în județul Mureș. Alegerea județului s-a bazat pe:

a) diversitatea etnică a județului, cu o compoziție echilibrată între majoritari și minoritari;

b) existența celei mai numeroase comunități de romi din România;

c) existența unor situații conflictuale în anii '90;

d) expertiza Ligii PRO EUROPA în domeniu, organizație care urmărește fenomenul discriminării în regiune de mai bine de un deceniu.

Studiul (*Case Study on Racial Discrimination in Mureş County, Romania, 2003*), realizat cu sprijinul Consiliului Europei, a fost prezentat cu ocazia unor dezbateri și distribuit autorităților implicate, organizațiilor minorităților naționale, organizațiilor cu activități în domeniul drepturilor omului.

Pentru a avea o evidență a discriminărilor în toate domeniile vieții sociale, în mod comparativ pentru două județe, Liga PRO EUROPA a realizat în anul 2004[1] studiul intitulat *Discriminarea rasială în județele Mureș și Satu Mare*, publicat în 500 de exemplare, apărut și în revista Altera[2], iar în anul 2005[3] studiul *Discriminarea rasială în județele Arad, Cluj, Harghita, Sibiu și Timiș*, publicat tot în 500 de exemplare.

Prezentul studiu extinde radiografierea fenomenului discriminării rasiale în alte cinci județe din Transilvania și Banat: Alba, Bihor, Brașov, Caraș-Severin și Sălaj.

2. Clarificări terminologice

În conformitate cu terminologia internațională, prin discriminare rasială se înțelege „orice deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoașterea, folosința sau exercitarea în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alt domeniu al vieții publice" (*Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială*[4]). Prin urmare, se consideră a fi discriminare rasială și ceea ce este cunoscut de publicul larg sub denumirea de discriminare etnică. Totuși, pentru a elimina neînțelegerile ivite cu ocazia dezbaterilor legate de studiile anterioare, în titlul prezentului studiu am specificat, pe lîngă discriminarea rasială, discriminarea etnică și lingvistică, termeni mai acceptați și mai recunoscuți de opinia publică din România.

Discriminarea poate fi de trei tipuri:

a) **Discriminarea directă** apare în situația în care „o persoană este tratată mai puțin favorabil decît alta, dacă ar putea fi tratată într-o manieră similară" (*Directiva Consiliului Uniunii Europene nr. 2000/43/CE din 29 iunie 2000 privind implementarea principiului tratamentului egal acordat persoanelor indiferent de originea lor rasială sau etnică*[5]). Exemple clasice pentru discriminările

---

[1] În cadrul proiectului „Minority Rights in Action", finanțat de Open Society Institute.

[2] *Altera 25 - Dilemele identității*, Editura Pro Europa, 2004.

[3] În cadrul proiectului „Minority Rights: Monitoring - Advocacy - Networking", finanțat de Open Society Institute.

[4] Adoptată de Adunarea Generală a ONU la 21 decembrie 1965. România a aderat la Convenție prin Decretul nr. 345 din 14 iulie 1970 publicat în *Buletinul Oficial nr. 92 din 27 iulie 1970.*

[5] În continuare *Directiva 43/2000.*

directe sînt anunţurile de angajare care specifică „exclus romi", afişele cu texte similare postate la intrarea localurilor publice.

b) În cazul **discriminării indirecte,** „o prevedere, un criteriu sau practică aparent neutră dezavantajează anumite persoane [...] faţă de alte persoane" (*Directiva 43/2000*). Exemplul tipic al acestei forme de discriminare este introducerea uniformelor scumpe în unele şcoli generale, care are drept urmare dirijarea copiilor proveniţi dinr-un mediu sărac spre alte şcoli.

c) **Discriminarea structurală** înseamnă slaba reprezentare a unor categorii de persoane în diferite domenii. Spre exemplu, datele statistice relevă procente foarte scăzute ale minorităţilor în aparatul judiciar.

Dacă primele două forme de discriminare sînt sancţionabile (conform *Ordonanţei 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare*[6]), evidenţierea discriminării structurale — prin metode statistice — are drept rol elaborarea de măsuri speciale (numite şi măsuri pozitive sau, în mod greşit, discriminare pozitivă). Aceste măsuri au scopul de a asigura „progresul unor grupuri rasiale sau etnice sau al unor indivizi avînd nevoie de protecţia care poate fi necesară pentru a le garanta folosinţa şi exercitarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale în condiţii de egalitate", cu condiţia ca ele „să nu aibă drept efect menţinerea de drepturi distincte [...] după realizarea scopurilor pentru care au fost adoptate". Între măsurile speciale se numără acordarea de locuri speciale pentru tinerii romi în învăţămîntul liceal şi universitar.

O formă specifică a discriminării este realizată prin atingerea demnităţii personale (prin dicursul incitator la ură sau prin hărţuire) care este definită ca un „comportament manifestat în public, avînd caracter de propagandă naţionalist-şovină, de instigare la ură rasială sau naţională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnităţii ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunităţi" (*Ordonanţa 137/2000*). Exprimarea în public a dorinţei de a evacua populaţia romă din zona centrală a unui oraş este o astfel de discriminare, întrucît creează pentru această comunitate o atmosferă de intimidare (dacă dorinţa respectivă este „motivată" şi prin afirmaţia că romii reprezintă un focar de infecţie, se creează şi o atmosferă ostilă, degradantă, umilitoare).

Conform teoriei elaborate de LeVine şi Campbell[7], fenomenul discriminării este un rezultat al evoluţiei omului, o reacţie naturală faţă de străin. Datorită sindromului etnocentrist, membrii unui grup etnic supraevaluează comunitatea proprie, considerînd că în interiorul grupului moralitatea care respectă valorile universale este mai ridicată, ei recunosc autoritatea internă şi se supun voinţei colective. Faţă de o comunitate externă se simt superiori, considerînd că membrii acelei comunităţi nu se ridică la standardele morale universale, prin urmare resping şi autoritatea care provine din grupul considerat a fi străin. Acest sindrom a avut o utilitate în trecutul istoric, întrucît a oferit o protecţie internă pentru membri unei comunităţi, în condiţiile actuale însă este o sursă serioasă de conflict. Concluzia celor doi sociologi este că discriminarea, punerea în practică a sindromului etnocentrist, poate fi combătută prin educaţie, prin apropierea comunităţilor care duce la dispariţia stereotipurilor la adresa „celuilalt".

3. Metodologia folosită

Pentru realizarea studiului din 2003 (*Case Study on Racial Discrimination in Mureş County, Romania*) au fost organizate întîlniri cu specialiştii din domeniile selectate, o întîlnire fiind consacrată elaborării amănunţite a metodologiei cu ajutorul sociologilor. La aceste întîlniri au fost invitaţi reprezentanţii autorităţilor, ai comunităţilor minoritare (s-a urmărit situaţia comunităţilor maghiare, rome, evreieşti, germane) şi experţi. A urmat perioada de colectare a informaţiilor (ţinîndu-se cont de propunerile participanţilor la întîlniri), prin obţinerea datelor statistice, precum şi prin realizarea de interviuri şi chestionare.

---

[6] Publicat în *Monitorul Oficial nr. 431 din 2 septembrie 2000*, modificat de repetate ori (în anexă apar cele mai importante norme juridice în domeniu).

[7] Robert A. LeVine şi Donald T. Campbell: *Ethnocentrism: theories of conflict, ethnic attitudes and group behavior*, New York, 1972.

Pornind de la această experiență, studiul *Discriminarea rasială în județele Mureș și Satu Mare* (realizat în anul 2004) și studiul *Discriminarea rasială în județele Arad, Cluj, Harghita, Sibiu și Timiș* (realizat în anul 2005) au urmat metodologia elaborată anterior, luînd însă în calcul toate domeniile vieții sociale[8]. Organizarea unor dezbateri cu ocazia prezentării celor trei studii au ajutat și ele la îmbunătățirea metodologiei.

Pentru a observa diferențele regionale, dar și pentru a analiza evoluția în timp a situației minorităților naționale, pentru anul 2006 Liga Pro Europa și-a propus realizarea unui studiu pentru alte cinci județe din Transilvania și Banat.

Acest studiu utilizează date statistice (inclusiv cele ale recensămîntului din 2002), informații de interes public obținute de la autorități și prelucrează interviurile și chestionarele realizate în cele cinci județe. Au fost organizate și întîlniri regionale, la care au fost invitați pentru discuții reprezentanții autorităților și ai comunităților etnice.

O serie de autorități și instituții publice au refuzat furnizarea unor informați de interes public fie prin faptul că nu au răspuns solicitării (cum ar fi Administrația Națională a Penitenciarelor), fie dînd doar răspuns parțiale la cele solicitate. Ministerul Justiției a afirmat că nu deține informații privind numărul judecătorilor, procurorilor, dosarelor de la diferite instanțe. Au existat și o serie de refuzuri de a aplica chestionarele. Alte instituții însă, cum ar fi Inspectoratul General de Poliție, au răspuns foarte prompt și în mod pozitiv solicitării privind aplicarea chestionarelor.

4. Situația geografică, istorică și politică a celor cinci județe

Județul Alba, situat în zona central-vestică a României, cu o suprafață de 6.231 km^2, are trei municipii (Alba Iulia — reședință de județ, Blaj și Aiud), 6 orașe (Abrud, Cîmpeni, Ocna Mureș, Sebeș, Cugir și Zlatna), 67 de comune și 628 de sate.

Județul Bihor se află în partea nord-vestică a României, cu o suprafață de 7.544 km^2, avînd în componență patru municipii (Oradea — reședință de județ, Beiuș, Marghita și Salonta), șase orașe (Aleșd, Nucet, Săcueni, Ștei, Valea lui Mihai și Vașcău), 90 de comune și 435 de sate.

Județul Brașov, cu o suprafață de 5.363 km^2, se află în zona centrală a României. Are în componență două municipii (Brașov — reședința de județ și Făgăraș), 7 orașe (Săcele, Zărnești, Codlea, Rîșnov, Victoria, Predeal și Rupea), 43 de comune și 153 de sate.

Județul Caraș-Severin are o suprafață de 8.520 km^2. Situat în zona sud-vestică a României, are în componență două muncipii (Reșița — reședință de județ și Caransebeș), 6 orașe (Anina, Băile Herculane, Bocșa, Moldova Nouă, Oravița și Oțelul Roșu), 69 de comune și 287 de sate.

Județul Sălaj, situat în zona nord-vestică a României, are o suprafață de 3.864 km^2, avînd în componență un municipiu (Zalău — reședință de județ), 3 orașe (Jibou, Șimleul Silvaniei și Cehu Silvaniei), 56 de comune și 282 de sate.

Istoria celor cinci județe prezintă unele similitudini dar și diferențe semnificative. În Regatul Ungar, teritoriile județelor Bihor, Caraș-Severin, Sălaj și parțial al județului Alba făcuseră parte din sistemul comitatelor, cea mai mare parte a teritoriului județului Brașov și parte sudică a județului Alba constituia o parte importantă a Universității Săsești. După ocuparea otomană a Ungariei Centrale, teritoriile județului Alba, Brașov, și Sălaj au aparținut Principatului Transilvaniei (cu autonomie specifică pentru sașii din județul Alba și Brașov), județele Bihor și Caraș-Severin au reprezentat zona de confruntare între Principat și Imperiul Otoman, unele părți din aceste județe ajungînd sub ocupație otomană pentru anumite perioade. La sfîrșitul secolului al XVII-lea aceste teritorii au devenit parte a Imperiului Habsburgic (dar în provincii diferite, Caraș-Severinul aparținînd de Banat, mare parte din Bihor de Ungaria, celelalte județe de Transilvania pînă în anul 1867 cînd toate cele cinci județe au fost încorporate în Ungaria). După primul război mondial aceste teritorii au intrat în componența Regatului României (în perioada 1940-1945 județul Sălaj și partea de vest și de nord a județului Bihor au revenit Ungariei).

---

[8] Aceste domenii sînt prevăzute în *Identificarea și dezvoltarea politicilor și normelor juridice pentru combaterea discriminării*, elaborată de Lanna Hollo, consultantă pentru Consiliul Europei, în cadrul proiectului *Non-discrimination Review*.

Din punctul de vedere al comunităţilor minoritare, în toate cele cinci judeţe maghiarii şi romii reprezintă un număr însemnat, iar germanii reprezintă un număr semnificativ în judeţele Alba, Braşov şi Caraş-Severin. În judeţul Bihor şi Sălaj slovacii, în Bihor evreii, în Caraş-Severin sîrbii, croaţii, cehii şi ucrainenii sînt mai numeroşi.

Anul	Total	Români	Maghiari	Romi	Germani
1930	346.582	285.152	33.271	6.722	16.918
	100,00%	82,28%	9,60%	1,94%	4,88%
1956	370.800	322.028	27.602	6.988	12.726
	100,00%	86,85%	7,44%	1,88%	3,43%
1966	382.786	339.545	26.989	2.811	12.823
	100,00%	88,70%	7,05%	0,73%	3,35%
1977	409.634	360.704	27.196	8.979	12.321
	100,00%	88,06%	6,64%	2,19%	3,01%
1992	413.919	372.951	24.765	12.661	3.243
	100,00%	90,10%	5,98%	3,06%	0,78%
2002	382.747	346.059	20.684	14.306	1.311
	100,00%	90,41%	5,40%	3,74%	0,34%

Structura demografică a judeţului Alba în funcţie de apartenenţa etnică (1930-2002)

	Total	Români	Maghiari	Romi	Evrei	Slovaci
1930	527.216	308.478	171.907	6.211	23.709	12.365
	100,00%	58,51%	32,61%	1,18%	4,50%	2,35%
1956	574.488	362.345	194.883	3.333	4.878	6.726
	100,00%	63,07%	33,92%	0,58%	0,85%	1,17%
1966	586.460	377.837	192.948	3.678	1.798	7.813
	100,00%	64,42%	32,90%	0,63%	0,31%	1,33%
1977	633.094	409.770	199.615	12.014	910	8.079
	100,00%	64,72%	31,53%	1,90%	0,14%	1,28%
1992	638.863	425.097	181.703	21.796	354	7.793
	100,00%	66,54%	28,44%	3,41%	0,06%	1,22%
2002	600.246	404.468	155.829	30.089	224	7.370
	100,00%	67,38%	25,96%	5,01%	0,04%	1,23%

Structura demografică a judeţului Bihor în funcţie de apartenenţa etnică (1930-2002)

Anul	Total	Români	Maghiari	Germani	Romi
1930	265.414	148.062	57.054	50.585	4.803
	100,00%	55,79%	21,50%	19,06%	1,81%
1956	373.941	267.683	57.064	39.546	6.313
	100,00%	71,58%	15,26%	10,58%	1,69%
1966	442.692	331.007	65.326	40.857	3.405
	100,00%	74,77%	14,76%	9,23%	0,77%
1977	582.863	457.570	72.956	38.623	12.033
	100,00%	78,50%	12,52%	6,63%	2,06%
1992	643.261	553.101	63.558	10.059	15.612
	100,00%	85,98%	9,88%	1,56%	2,43%
2002	589.028	514.161	50.956	4.418	18.313
	100,00%	87,29%	8,65%	0,75%	3,11%

Structura demografică a judeţului Braşov în funcţie de apartenenţa etnică (1930-2002)

Anul	Total	Români	Maghiari	Romi	Germani	Sîrbi, croaţi	Cehi	Ucraineni
1930	319.286 100,00%	237.476 74,38%	6.665 2,09%	8.381 2,62%	36.793 11,52%	10.038 3,14%	—	2.480 0,78%
1956	327.787 100,00%	263.535 80,40%	8.260 2,52%	3.220 0,98%	23.503 7,17%	16.237 4,95%	6.347 1,99%	3.192 0,97%
1966	358.726 100,00%	295.879 82,48%	9.175 2,56%	2.132 0,59%	23.882 6,66%	15.826 4,41%	5.858 1,63%	3.647 1,02%
1977	385.577 100,00%	323.095 83,80%	9.238 2,40%	5.927 1,54%	21.676 5,62%	15.587 4,04%	4.548 1,18%	3.944 0,95%
1992	376.347 100,00%	325.758 86,56%	7.876 2,09%	7.776 2,07%	11.936 3,17%	11.581 3,08%	3.658 0,97%	4.112 1,09%
2002	333.219 100,00%	294.051 88,25%	5.824 1,75%	7.914 2,38%	6.147 1,84%	12.370 3,71%	2.479 0,74%	3.526 1,06%

Structura demografică a judeţului Caraş-Severin în funcţie de apartenenţa etnică[9] *(1930-2002)*

Anul	Total	Români	Maghiari	Romi	Slovaci
1930	240.778 100,00%	167.936 69,75%	55.611 23,10%	4.446 1,85%	4.539 1,89%
1956	271.989 100,00%	199.900 73,50%	66.935 24,61%	2.092 0,77%	2.154 0,79%
1966	263.103 100,00%	194.790 74,04%	63.850 24,27%	1.779 0,68%	2.357 0,90%
1977	264.569 100,00%	194.420 73,49%	64.017 24,20%	3.920 1,48%	1.929 0,73%
1992	266.797 100,00%	192.552 72,17%	63.151 23,67%	9.224 3,46%	1.608 0,60%
2002	248.015 100,00%	176.671 71,23%	57.167 23,05%	12.544 5,06%	1.366 0,55%

Structura demografică a judeţului Sălaj în funcţie de apartenenţa etnică (1930-2002)

	Alba Iulia		Oradea		Braşov		Reşiţa		Zalău	
	1930	2002	1930	2002	1930	2002	1930	2002	1930	2002
Români	72,92	94,40	27,10	70,35	32,70	90,40	39,61	88,72	40,83	80,85
Maghiari	13,31	2,75	51,56	27,52	39,28	8,25	8,76	3,63	52,62	17,52
Romi	0,72	2,28	0,69	1,19	0,10	0,28	1,83	2,06	1,31	1,37
Germani	3,07	0,32	1,21	0,27	21,97	0,63	45,39	3,21	0,48	0,07
Ucraineni	0,21	0,01	0,50	0,04	0,19	0,02	0,07	0,53	0,15	0,02
Sîrbi	0,02	0,00	0,09	0,01	0,06	0,00	0,32	0,69	0,02	0,00
Croaţi	—	0,00	—	0,00	—	0,00	—	0,65	—	0,00
Evrei	8,18	0,03	17,86	0,08	3,83	0,04	1,19	0,05	4,15	0,00
Slovaci	0,25	0,00	0,28	0,23	0,45	0,00	1,78	0,12	0,16	0,04
Cehi	—	0,00	—	0,00	—	0,00	—	0,17	—	0,00

Structura demografică a reşedinţelor de judeţ, în procente, 1930 şi 2002

Românii sînt, în general, de religie ortodoxă şi greco-catolică, maghiarii reformaţi, romano-catolici şi unitarieni, germanii evanghelici (în principal în judeţele Braşov şi Alba) şi romano-catolici (în principal în judeţul Caraş-Severin), ucrainenii şi sîrbii sînt ortodocşi, slovacii

[9] Sîrbii şi croaţii apar împreună în datele Institutului de Naţional de Statistică, cehii şi slovacii au fost recenzaţi împreună la recensămîntul din 1930.

evanghelici şi romano-catolici, croaţii şi cehii romano-catolici. Religia comunităţilor de romi este în general identică cu religia populaţiilor majoritare în mijlocul cărora trăiesc, în cadrul bisericilor neoprotestante (adventiste, penticostale, baptiste) înregistrîndu-se însă un procent mai ridicat de romi.

Rezultatele alegerilor parlamentare din noiembrie 2004 pentru Camera Deputaţilor arată opţiunile politice ale cetăţenilor din cele cinci judeţe.

	Alianţa DA	PSD+PUR	UDMR	PRM	UDSCR	UCR
Alba	2	3	—	1	—	—
Bihor	3	3	2	1	1	—
Braşov	4	3	1	1	—	—
Caraş-Severin	2	2	—	1	—	1
Sălaj	1	2	1	—	—	—

Numărul parlamentarilor şi apartenenţa lor politică în Camera Deputaţilor din cele cinci judeţe, conform alegerilor parlamentare din noiembrie 2004[10]

5. Rezultatele studiului

5.1. Observaţii generale

Persoanele intervievate şi chestionate nu înţelegeau sensul unor noţiuni cum ar fi „discriminare", „discriminare rasială", „măsuri speciale", „discriminare indirectă", „integrare socială". Se neagă din principiu existenţa unui fenomen de discriminare, chiar dacă sînt recunoscute deficienţe punctuale. Tipice au fost răspunsurile de genul: „nu, la noi nu există discriminare rasială; dar la noi foarte puţini dintre angajaţi sînt minoritari" sau „nu, la noi nu există discriminare; dar la noi nu se respectă legislaţia privind minorităţile naţionale". În acelaşi chip, în cadrul chestionarelor, persoane care au subscris ideii segregării romilor s-au declarat în acelaşi timp a fi împotriva oricărei discriminări. Nici noţiunea de apartenenţă etnică nu este cunoscută, foarte mulţi români chestionaţi reacţionînd indignaţi, fie refuzînd răspunsul, fie declarînd „nu am", fie afirmînd că „eu sînt majoritar, nu etnic". Totuşi, faţă de perioada anterioară, a crescut semnificativ procentul persoanelor care recunosc existenţa discriminării, şi consideră că acest fenomen trebuie combătut. Se poate concluziona că încep să apară efectele pozitive ale campaniilor pe tema discriminării din anii 2004-2005.

Stereotipurile sînt puternic înrădăcinate în societate. Elevii, chiar şi minoritarii, sînt marcaţi de influenţele stereotipurilor negative, perpetuate de manualele şcolare.

Există deficienţe serioase şi în cunoaşterea legilor. Procentele răspunsurilor corecte la întrebări privind prevederile legale sînt mai mici decît probabilitatea de a da, aleatoriu, răspunsuri corecte.

Parţial din necunoaştere, parţial din inerţie sau chiar reavoinţă, legile care prevăd utilizarea limbii materne, introducerea unor măsuri speciale, combaterea discriminării nu sînt respectate. Fără a avea pretenţia de a oferi o listă exhaustivă, dăm totuşi cîteva exemple de prevederi ale căror nerespectare constituie o practică curentă, şi nu o excepţie. Ordonanţa de urgenţă nr. 31/2002 interzice organizaţiile şi simbolurile cu caracter fascist, rasist sau xenofob şi promovarea cultului persoanelor vinovate de săvîrşirea unor infracţiuni contra păcii şi omenirii, totuşi autorităţile refuză să ia atitudine împotriva lor. Bunăoară, Ministerul Culturii analizează de mai bine de trei ani conţinutul unor cărţi antisemite, în loc să dea o soluţie tranşantă şi rapidă; la fel procedează şi cu publicaţiile periodice ale organizaţiilor neolegionare. Legea 416/2001 prevede garantarea unui venit minim, dar Guvernul nu alocă sumele necesare plăţii.

Încrederea persoanelor aparţinînd minorităţilor naţionale în autorităţi este semnificativ mai scăzută în cazurile în care persoanele cu care intră în contact în aceste instituţii aparţin majorităţii. Experienţele negative însă rar sînt trăite ca discriminare.

[10] UDSCR: Uniunea Democratică a Slovacilor şi Cehilor din România; UCR: Uniunea Croaţilor din România.

5.2. Egalitatea accesului la educație și formare profesională

Datele recensământului din 2002 au dezvăluit serioase carențe în nivelul de învățământ la care reușesc să acceadă unele comunități etnice[11]. Comparînd aceste rezultate cu cele ale recensământului din 1992, se pot decela și tendințele generale.

Etnia	Nivelul instituției de învățământ absolvite												Fără școală absolvită	
	Superior		Postliceal și de maiștri		Liceal		Profesional și de ucenici		Gimnazial		Primar			
	1992	2002	1992	2002	1992	2002	1992	2002	1992	2002	1992	2002	1992	2002
Total	5,1	7,1	2,0	3,0	18,4	21,4	14,1	15,3	32,1	27,6	23,6	20,1	4,2	5,6
Români	5,3	7,3	2,0	3,0	18,7	21,9	14,3	15,4	31,3	27,4	23,7	19,9	4,1	5,0
Maghiari	3,5	4,9	1,7	2,9	18,6	21,6	14,7	17,7	39,6	31,6	19,8	17,6	1,7	3,6
Romi	0,1	0,2	0,1	0,1	2,0	1,5	3,9	3,7	29,6	23,1	37,5	35,8	25,1	34,3
Ucraineni	1,7	2,5	0,8	1,4	8,2	10,1	9,8	12,1	41,7	41,5	26,7	22,8	10,4	9,5
Germani	6,8	10,6	2,2	3,8	19,1	22,1	13,3	14,4	39,6	30,8	17,1	15,5	1,1	2,7
Sîrbi	5,4	8,7	1,7	2,7	18,0	22,1	12,1	13,1	35,1	31,0	24,0	18,4	3,0	3,9
Croați	1,8	2,4	0,7	0,9	6,7	8,6	9,7	12,9	45,4	43,1	33,7	28,8	1,4	3,3
Slovaci	2,2	3,4	0,9	1,7	10,8	14,6	11,2	12,7	40,3	37,0	30,4	25,8	3,5	4,9
Cehi	3,3	3,8	1,6	1,9	11,6	13,4	9,2	10,9	42,8	39,5	29,5	26,5	1,7	3,2
Evrei	34,5	43,0	2,1	4,0	31,1	29,4	4,7	4,5	14,8	11,3	10,7	6,6	1,3	1,0

Nivelul de educație[12] a populației din România pentru comunitățile studiate între 1992 și 2002

Pentru comunitatea maghiară se observă un procent mai mic al celor cu educație superioară (4,9% din maghiari au studii universitare, acest procent în rîndul românilor fiind 7,3%). Din 1992 se observă o ușoară remediere a diferenței (la români procentul celor cu studii superioare a crescut cu 37,7% în zece ani, la maghiari cu 40,0%).

În rîndul romilor se înregistrează cele mai mari probleme. Peste o treime din populație este fără școală, o altă treime se oprește la nivelul educației primare. Evoluțiile sînt divergente: pe de o parte, datorită măsurilor speciale aplicate la nivelul educației superioare se observă dublarea celor cu studii universitare, pe de altă parte a crescut în mod accentuat procentul celor fără școală (cu 36,7%; la români această creștere a fost de 21,9%). „Ca efect al degradării accentuate a condițiilor de viață ale populației în perioada de tranziție, se înregistrează o înrăutățire a nivelului de școlarizare a copiilor romi. Conform studiului realizat de ICCV »Romii în România 2002«, 18% din copiii romi cu vîrsta cuprinsă între 7 și 16 ani nu au fost niciodată la școală, iar 12% au ieșit din sistem înainte de finalizarea învățământului obligatoriu. Mai mult de o treime din romi (38,6%) sînt analfabeți functional. Spre deosebire de etnia maghiară care a optat pentru școli separate, populația de etnie romă a refuzat categoric aceasta formă de organizare a educației. Problema este că populația romă locuiește de regula în cartiere mărginașe și/sau rău famate, iar școlile amplasate în aceste zone, în care învață și copiii romi, au condiții de învățare inferioare. În aceste școli în care sînt preponderent elevi romi, rata repetenției atinge valoarea de 11,3%, fiind aproape de trei ori mai ridicată decît în cazul întregului sistem de învățământ. Datorită nivelului calitativ scăzut al școlii, aproape 20% din elevii romi ajunși în clasa a IV-a sînt analfabeți funcțional."[13]

---

[11] Pentru o mai bună înțelegere a statisticilor naționale trebuie cunoscut faptul că în situația unor comunități factorul regional este esențial, astfel datele statistice ale sîrbilor sînt influențate de caracteristicile Banatului, cele ale ucrainenilor de caracteristicile zonelor montane sau izolate (Delta Dunării), iar cele ale germanilor și evreilor de emigrare, care a afectat mai puțin persoanele cu un statut social mai ridicat.

[12] În procente pe comunități.

[13] Agenția Națională pentru Romi: *Politici publice pentru romi în România 2000-2005: cadrul legislativ, instituții, programe, realizări și perspective.*

Şi la ucraineni se pot observa multe deficienţe în domeniul educaţiei (doar 2,5% din ei au studii superioare, în timp ce procentul celor fără şcoală absolvită este de 9,5%), tendinţele însă sînt pozitive (creşterea proporţiei celor cu studii superioare, în 10 ani, a fost de 47%, iar procentul celor fără şcoală a scăzut).

În mod similar, la comunitatea slovacă situaţia din domeniul educaţiei superioare a început să se remedieze, creşterea de la 2,2% (1992) la 3,4% (2002) a fost de 54,6%.

În general procentul celor care învaţă în limba maternă scade odată cu creşterea nivelului de educaţie. Aceste date arată un fenomen care duce la un regres continuu al educaţiei în limba maternă. În situaţia în care nu există suficiente posibilităţi de educaţie de nivel liceal în limba maternă, mulţi părinţi îşi trimit copilul în clase cu predare în limba română deja la nivel gimnazial, să nu aibă de pierdut ulterior. Astfel se atrofiază învăţămîntul gimnazial, iar ca efect, în scurt timp părinţii îşi vor trimite copii încă din învăţămîntul primar la clase de predare în limba română.

La unele comunităţi (ucraineni, croaţi, slovaci, cehi) educaţia se opreşte preponderent pînă la nivelul celor 8 clase gimnaziale.

Datele statistice judeţene privind analfabetismul relevă deficienţe serioase la comunitatea romă, însă chiar şi în cadrul comunităţii ucrainene apar procente mai ridicate.

Etnia	Alba	Bihor	Braşov	Caraş-Severin	Sălaj
Total	7.518 2,2%	16.050 3,0%	7.202 1,3%	6.655 2,2%	6.703 3,0%
Români	4.878 1,6%	6.543 1,8%	3.720 0,8%	4.843 1,8%	3.351 2,1%
Maghiari	197 1,0%	1.460 1,0%	504 1,1%	113 2,1%	385 0,7%
Romi	2.433 21,7%	7.846 36,0%	2.949 21,9%	1.353 21,5%	2.916 32,1%
Ucraineni	2 5,3%	2 1,1%	0 0,0%	85 2,7%	1 3,0%
Germani	6 0,5%	4 0,4%	23 0,5%	42 0,7%	3 3,1%
Sîrbi	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	113 2,0%	0 0,0%
Croaţi	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	65 1,1%	0 0,0%
Slovaci	0 0,0%	170 2,6%	0 0,0%	3 0,9%	47 4,1%
Cehi	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	29 1,3%	0 0,0%
Evrei	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%

Analfabetismul[14] *în funcţie de etnie în cele 5 judeţe studiate, 2002*

Comparînd datele din 1992, se observă o îmbunătăţire generală (scăderea procentului de analfabetism de la 3,1% la 2,6%), timp în care la romi numărul analfabeţilor (în populaţia adultă) s-a dublat (în procente creşterea nu este atît de semnificativă, de la 21,5% la 25,6%).

[14] Cifre absolute şi procente din populaţia comunităţii.

Etnia	1992	2002
Total	591.307 3,1%	508.994 2,6%
Români	506.340 3,0%	373.379 2,1%
Maghiari	14.422 1,0%	17.627 1,4%
Romi	57.108 21,5%	104.737 25,6%
Ucraineni	4.428 8,4%	3.029 5,7%
Germani	710 0,7%	489 0,9%
Sîrbi	528 2,0%	307 1,5%
Croați	31 0,9%	68 1,1%
Slovaci	394 2,4%	327 2,1%
Cehi	58 1,2%	32 0,9%
Evrei	49 0,6%	8 0,1%

Analfabetismul în funcție de etnie la nivel național, 1992 și 2002

În județul Alba există două licee cu predare în limba maghiară: Colegiul Național Bethlen Gábor din Aiud și Liceul Teologic Romano-Catolic din Alba Iulia. Nici un alt liceu nu are secție maghiară.

Din totalul de 389 școli 382 sînt monolingve române, 7 maghiare.

Pentru anul școlar 2005-2006 elevii din Alba care și-au continut studiile în clasa a IX-a în limba română au putut alege dintre 32 de licee și 21 de specializări, avînd un total de 4.396 locuri. Pentru educația în limba maghiară exista un liceu cu 3 specializări, în total 84 de locuri.[15] Posibilitățile s-au lărgit în anul școlar 2006-2007, cînd au fost 140 locuri în limba maghiară, la patru specializări din două licee.

Educația în limba germană reprezintă și opțiunea unora care au altă limbă maternă. Procentul celor care învață în limba maghiară scade treptat cu creșterea nivelului de educație (în învățămîntul liceal se observă un salt, parțial datorită faptului că pentru cei care au terminat gimnaziile în limba română pot opta pentru învățămînt profesional, această opțiune fiind mai limitată pentru cei care își continuă studiile în limba maghiară, iar parțial datorită faptului că la Aiud funcționează un colegiu care atrage tineri și din alte județe).

[15] Pe pagina de internet a Ministerului Educației și Cercetării, la admiterea în licee în județul Alba, apar doar instituțiile de învățămînt de stat, nu și cele teologice ale diferitelor culturi.

	Lb. română	Lb. maghiară	Lb. germană
% în populația județului	90,4	5,4	0,3
% în grădiniță	95,7	3,8	0,5
% în învățământul primar	96,4	2,9	0,7
% în învățământul gimnazial	96,8	2,6	0,6
% în învățământul liceal	96,7	3,3	-
% în învățământul profesional	98,9	1,1	-
% în învățământul postliceal	100,0	-	-

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Alba, anul școlar 2005-2006

Limba romani se predă pentru 34 de elevi în învățământul primar, 108 de elevi în învățământul gimnazial și 6 elevi în învățământul liceal. Pe locurile speciale din licee au fost admiși 11 elevi, iar 19 pe locurile speciale din școlile de artă și meserie. Dintre aceşti elevi 13 au abandonat școala.

Nu există clase sub efectiv.

În județul Bihor există patru licee cu predare în limba maghiară: Liceul Teoretic Ady Endre din Oradea, Liceul Teologic Reformat Lorátffy Zsuzsanna din Oradea, Liceul Teologic Romano-Catolic Szent László din Oradea și Liceul Teoretic Petőfi Sándor din Săcuieni; în 8 licee există secții de limbă maghiară. În Liceul Teoretic Jozef Kozáček din comuna Popești învățământul se desfășoară în limba slovacă.

Din 549 de școli ale județului, 304 sînt cu predare în limba română, 89 în limba maghiară, 15 în limba slovacă, 139 bilingve româno-maghiare și 2 bilingve româno-slovace.

Elevi care și-au continut studiile în anul școlar 2005-2006, clasele a IX-a în limba română, au putut alege dintre 41 de licee și 21 de specializări, avînd un total de 6.384 locuri; cei care și-au continuat studiile în limba maghiară dintre 15 licee și 14 de specializări avînd un total de 952 locuri. Pentru educația în limba germană respectiv slovacă exista cîte un liceu cu cîte o specializare și cîte 28 de locuri.[16] În anul școlar 2006-2007 posibilitățile studierii în limba maghiară s-au lărgit la 1036 locuri, 15 specializări din 18 licee; pentru educația în limba germană și slovacă situația a rămas similară.

Procentul celor care aleg educația în limba maghiară și slovacă este mult sub nivelul procentelor acestor populații, și scade odată cu creșterea nivelului de educație.

	Lb. română	Lb. maghiară	Lb. slovacă
% în populația județului	67,4	26,0	1,2
% în grădiniță	84,2	15,3	0,5
% în învățământul primar	83,8	15,6	0,5
% în învățământul gimnazial	85,0	14,5	0,6
% în învățământul liceal	88,6	11,1	0,3
% în învățământul profesional	91,7	8,3	-
% în învățământul postliceal	100,0	-	-

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Bihor, anul școlar 2005-2006

Limba romani se predă pentru 1.458 de copii în învățământul preșcolar, 2.971 de elevi în învățământul primar, 1.662 de elevi în învățământul gimnazial și 99 de elevi în învățământul liceal și profesional. Pe locurile speciale din licee au fost admiși 33 de elevi romi.

[16] Apar diferențe semnificabile între diferite date publicate pe pagina de internet a Ministerului Educației și Cercetării. La capitolul învățământului pentru minorități apar 12 de licee din județul Bihor în care se predă și în limba maghiară, dar la capitolul admiterii în licee apar locuri pentru învățământul liceal maghiar la 15 licee. Similar apar diferențe și la județele Brașov și Sălaj.

Există 642 clase sub efectiv, din care 541 în limba română (84,3%), 85 în limba maghiară (13,2%), 15 în limba slovacă (2,3%). Aceste cifre arată că nu există o discriminare prin limitarea claselor sub efectiv în limbile minorităților.

În județul Brașov educația se desfășoară în limba română, maghiară și germană. Există două licee cu predare în limba maghiară: Liceul Teoretic Áprily Lajos și Liceul Teoretic Zajzoni Rab István din Săcele. În două licee există secții maghiare. În Liceul Teoretic Johannes Honterus din Brașov învățământul se defășoară în limba germană, în alte două licee există secții de limbă germană.

Din totalul de 482 de școli din județ 393 sînt cu limbă de predare română, 9 maghiară, 3 germană, 45 bilingve cu secții române și maghiare, 29 bilingve cu secții române și germane, 3 trilingve cu secții române, maghiare și germane.

Elevii din Brașov care și-au continuat studiile în anul școlar 2005-2006 în clasa a IX-a în limba română au avut la dispoziție 47 de licee și 21 de specializări, cu un total de 6.776 locuri; cei care și-au continuat studiile în limba maghiară 5 licee, 4 specializări cu un total de 280 locuri; în limba germană 3 licee cu 4 specializări cu un total de 168 locuri. În anul școlar 2006-2007 pentru limba maghiară a scăzut numărul locurilor la 252, dar a crescut numărul specializărilor la 8; pentru limba germană numărul locurilor a crescut la 196 iar numărul specializărilor la 5.

Educația în limba germană reprezintă și opțiunea unora care au altă limbă maternă. Procentul celor care învață în limba maghiară scade treptat cu creșterea nivelului de educație.

	Lb. română	Lb. maghiară	Lb. germană
% în populația județului	87,3	8,7	0,8
% în grădiniță	88,3	6,3	5,5
% în învățământul primar	92,0	4,3	3,7
% în învățământul gimnazial	93,3	4,0	2,8
% în învățământul liceal	94,9	2,5	2,6
% în învățământul profesional	98,6	1,2	0,1
% în învățământul postliceal	100,0	-	-

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Brașov, anul școlar 2005-2006

Limba romani se predă pentru 209 de elevi în învățământul primar și pentru 203 de elevi în învățământul gimnazial. Pe locuri speciale în licee au fost admiși 11 elevi (7 la Brașov, 2 la Făgăraș, cîte 1 la Săcele și Rupea).

Există doar 2 clase sub efectiv, una cu predare în limba maghiară și una cu predare în limba germană.

În județul Caraș-Severin, la Carașova, funcționează Liceul cu predare parțială în limba croată iar în județ există două licee cu secții în limba germană (într-unul, la Reșița, există o secție de nivel primar în limba maghiară).

În acest județ în anul școlar 2005-2006 alegerea s-a putut face din 26 de licee cu 21 de specializări și 3.668 locuri pentru cei care și-au continuat studiile în clasa a IX-a în limba română, din 2 licee cu o singură specializare și 56 de locuri în limba germană. Pentru cei care și-au continuat studiile în limba croată a existat un liceu cu o singură specializare și 28 de locuri. În anul școlar 2006-2007 posibilitățile studierii în limba maternă au fost reduse la 28 de locuri în limba germană și 28 de locuri bilingve în limba română și croată.

Se poate oberva procentul redus al celor care învață în limba minoritară maternă, cu excepția limbii germane care, în afara învățământului de nivel gimnazial, este aproximativ la nivelul procentului germanilor din județ.

	Lb. română	Lb. maghiară	Lb. germană	Lb. sîrbă	Lb. croată	Lb. cehă	Lb. ucraineană
% în populația județului	88,3	1,8	1,8		3,7	0,7	1,1
% în grădiniță	93,7	0,1	2,2	2,0	1,1	0,3	0,6
% în învățământul primar	97,1	0,1	1,4	0,6	0,3	0,5	0,0
% în învățământul gimnazial	98,8	0,0	0,8	0,0	0,4	0,0	0,0
% în învățământul liceal	98,3	0,0	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0
% în învățământul profesional	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
% în învățământul postliceal	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Caraș-Severin, anul școlar 2005-2006

Limba romani este predată pentru 86 de elevi în învățământul primar și 62 de elevi în învățământul gimnazial. Pe locuri speciale din licee au fost admiși 2 elevi (la Grupul Școlar Industrial Ștefan Anghel din Reșița și Liceul Teoretic Baptist).

În județul Sălaj există un liceu cu limba de predare maghiară, Liceul Teologic Reformat din Zalău; în 8 licee există secții de limbă maghiară.

Din cele 272 școli 209 sînt monolingve românești, 16 maghiare, 4 slovace, 42 bilingve româno-maghiare și 1 trilingv (cu predare în română, maghiară și germană).

În anul școlar 2005-2006 20 de licee, 16 de specializări și 2.660 locuri au fost puse la dispoziția celor care și-au continuat studiile în clasa a IX-a în limba română (anul școlar 2005-2006), 11 licee cu 7 specializări și 448 de locuri pentru cei care și-au continuat studiile în limba maghiară. În anul școlar 2006-2007 a crescut la 504 numărul locurilor pentru cei care doresc să învețe în limba maghiară, la fel și numărul specializărilor la 10.

Procentul celor care învață în limba maghiară scade treptat cu creșterea nivelului de educație. Educația în limba germană este dezvoltată aproximativ la nivelul educației de limbă slovacă, deși practic nu există germani în județ.

	Lb. română	Lb. maghiară	Lb. slovacă	Lb. germană
% în populația județului	71,2	23,0	0,6	0,0
% în grădiniță	78,9	20,7	0,2	0,2
% în învățământul primar	78,0	20,6	0,5	0,8
% în învățământul gimnazial	79,1	20,1	0,5	0,3
% în învățământul liceal	84,3	15,7	-	-
% în învățământul profesional	89,2	10,8	-	-
% în învățământul postliceal	100,0	-	-	-

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Sălaj, anul școlar 2005-2006

În clasele cu predare în limba română 85 elevi din trei școli și 6 clase au ales studierea limbii maghiare (67 la nivel gimnazial și 18 la nivel liceal).

Limba romani este predată pentru 15 copii preșcolari, 113 elevi în învățământul primar și 119 elevi în învățământul gimnazial. Pe locuri speciale în licee au fost admiși 12 elevi (din care 7 la școli profesionale).

Există 98 de clase sub efectiv, din care 70 cu predare în limba română și 28 în limba maghiară.

În cadrul învățământului în limbile minorităților lucrează un număr mai mare de persoane necalificate.

În județul Alba există deficiențe serioase la educația în limba germană în special, dar și în educația în limba maghiară, mai ales la nivel gimnazial. Toate cele trei cadre didactice care predau limba romani (la nivel gimnazial) sînt suplinitori, din care doar unul calificat.

	% elevi români	% cadre didactice care predau în limba română din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	95,7	96,4	97,1	86,4	96,4	75,0
Nivel primar	96,4	96,2	96,9	100,0	95,7	41,7
Cl. V-VIII	96,8	98,8	98,8	100,0	98,8	84,7
Cl. IX-XII	96,7	92,4	94,6	100,0	89,0	92,3

Structura cadrelor didactice care predau în limba română în judeţul Alba, anul şcolar 2005-2006

	% elevi maghiari	% cadre didactice care predau în limba maghiară din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	3,8	3,5	2,9	13,7	3,6	16,7
Nivel primar	2,9	3,1	3,1	-	3,4	8,3
Cl. V-VIII	2,6	1,2	1,0	-	1,2	5,9
Cl. IX-XII	3,3	7,6	5,4	-	11,0	7,7

Structura cadrelor didactice care predau în limba maghiară în judeţul Alba, anul şcolar 2005-2006

	% elevi germani	% cadre didactice care predau în limba germană din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0	8,3
Nivel primar	0,7	0,7	0,0	0,0	1,0	50,0
Cl. V-VIII	0,6	0,1	0,2	5,0	1,8	3,2
Cl. IX-XII	-	-	-	-	-	-

Structura cadrelor didactice care predau în limba germană în judeţul Alba, anul şcolar 2005-2006

În judeţul Bihor apar probleme şi la nivelul educaţiei în limba română de nivel gimnazial şi liceal, datorită existenţei unui număr relativ mare de cadre necalificate. În educaţia în limba maghiară există un număr suficient de cadre didactice, procentul suplinitorilor însă este ridicat. În educaţia în limba slovacă nu exită probleme specifice privind numărul şi calificarea cadrelor didactice. Cele 16 de cadre didactice de nivel gimnazial care predau limba romani au calitatea de suplinitori calificaţi.

	% elevi români	% cadre didactice care predau în limba română din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	84,2	82,3	85,7	100,0	68,0	50,0
Nivel primar	83,8	77,6	80,0	92,9	63,3	83,3
Cl. V-VIII	85,0	76,31	76,4	90,0	72,8	93,8
Cl. IX-XII	88,6					

Structura cadrelor didactice care predau în limba română în judeţul Bihor, anul şcolar 2005-2006

	% elevi maghiari	% cadre didactice care predau în limba maghiară din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	15,3	17,1	13,7	0,0	31,1	50,0
Nivel primar	15,6	21,5	19,0	0,0	35,9	16,7
Cl. V-VIII	14,5	22,9	22,9	10,0	24,8	5,5
Cl. IX-XII	11,1					

Structura cadrelor didactice care predau în limba maghiară în judeţul Bihor, anul şcolar 2005-2006

	% elevi slovaci	% cadre didactice care predau în limba slovacă din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	0,5	0,6	0,6	0,0	1,0	0,0
Nivel primar	0,5	1,0	1,0	7,1	0,8	0,0
Cl. V-VIII	0,6	0,7	0,7	0,0	0,7	0,8
Cl. IX-XII	0,3					

Structura cadrelor didactice care predau în limba slovacă în judeţul Bihor, anul şcolar 2005-2006

În judeţul Braşov din cele 96 de educatoare necalificate o treime predau la secţiile germane. Procentul cadrelor didactice necalificate care predau în limba germană scade cu creşterea nivelului educaţiei. La educaţia în limba maghiară probleme deosebite există la nivelul învăţământului gimnazial. Toate cele trei cadre didactice care predau limba romani (la nivel gimnazial) sînt necalificate.

	% elevi români	% cadre didactice care predau în limba română din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	88,3	90,1	93,8	87,9	91,6	60,4
Nivel primar	92,9	90,9	92,1	91,8	88,9	82,0
Cl. V-VIII	93,3	88,6	89,4	82,5	88,6	82,8
Cl. IX-XII	94,9	95,3	95,2	95,3	95,9	95,3

Structura cadrelor didactice care predau în limba română în judeţul Braşov, anul şcolar 2005-2006

	% elevi maghiari	% cadre didactice care predau în limba maghiară din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	6,3	5,2	5,4	3,0	5,3	6,3
Nivel primar	4,3	5,6	5,4	8,2	5,3	7,0
Cl. V-VIII	4,0	7,6	6,3	12,5	9,7	12,1
Cl. IX-XII	2,5	3,3	3,0	1,2	3,9	4,7

Structura cadrelor didactice care predau în limba maghiară în judeţul Braşov, anul şcolar 2005-2006

	% elevi germani	% cadre didactice care predau în limba germană din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	5,5	4,7	0,9	9,1	3,1	33,3
Nivel primar	3,7	3,5	2,6	0,0	5,8	11,0
Cl. V-VIII	2,8	3,6	4,3	5,0	1,8	3,2
Cl. IX-XII	2,6	1,4	1,7	3,5	0,6	0,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba germană în judeţul Braşov, anul şcolar 2005-2006

În judeţul Caraş-Severin şi educaţia în limba română se confruntă cu probleme, numărul persoanelor necalificate este deosebit de mare (39,6% în învăţământul preşcolar, 15,3% în învăţământul liceal). Toate cadrele didactice detaşate predau în limba română. Ambele cadre didactice care predau în limba maghiară sînt suplinitori, doar unul este calificat. Educaţia în limba germană suferă în mod special la nivel gimnazial, efectul fiind observabil prin procentul mai mic de elevi care aleg acest tip de învăţământ. În limba croată problemele există la nivel preşcolar (unde din cele 5 cadre didactice 3 sînt necalificate) şi gimnazial (din 6 cadre 2 necalificate). La nivel primar, în limba ucraineană, învaţă 54 de elevi, cu un singur cadru didactic. Educaţia în limba sîrbă şi cehă nu se confruntă cu probleme privind existenţa şi calificarea cadrelor didactice. Patru cadre didactice de nivel primar oferă educaţie în limba romani ca suplinitori calificaţi.

	% elevi români	% cadre didactice care predau în limba română din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	93,7	88,2	84,2	100,0	78,3	95,4
Nivel primar	97,1	96,4	96,8	100,0	85,3	100,0
Cl. V-VIII	98,8	95,4	97,7	100,0	93,4	59,5
Cl. IX-XII	98,3	97,8	98,5	0,0	97,0	96,1

Structura cadrelor didactice care predau în limba română în judeţul Caraş-Severin, anul şcolar 2005-2006

	% elevi maghiari	% cadre didactice care predau în limba maghiară din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0	0,8
Nivel primar	0,1	96,4	96,8	100,0	85,3	100,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba maghiară în judeţul Caraş-Severin, anul şcolar 2005-2006

	% elevi germani	% cadre didactice care predau în limba germană din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	2,2	3,4	4,9	0,0	8,7	0,0
Nivel primar	1,4	1,9	2,0	0,0	0,0	0,0
Cl. V-VIII	0,8	3,7	1,2	0,0	5,7	35,1
Cl. IX-XII	1,7	1,9	1,2	0,0	2,8	3,9

Structura cadrelor didactice care predau în limba germană în judeţul Caraş-Severin, anul şcolar 2005-2006

	% elevi sîrbi	% cadre didactice care predau în limba sîrbă din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	2,0	3,4	4,9	0,0	4,3	0,8
Nivel primar	0,6	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0
Cl. V-VIII	0,0	0,6	0,5	0,0	0,0	2,7

Structura cadrelor didactice care predau în limba sîrbă în judeţul Caraş-Severin, anul şcolar 2005-2006

	% elevi croaţi	% cadre didactice care predau în limba croată din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	1,1	1,4	0,5	0,0	4,3	2,3
Nivel primar	0,3	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0
Cl. V-VIII	0,4	0,5	0,3	0,0	0,8	2,7
Cl. IX-XII	0,0	0,3	0,4	0,0	0,2	0,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba croată în judeţul Caraş-Severin, anul şcolar 2005-2006

	% elevi cehi	% cadre didactice care predau în limba cehă din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	0,3	3,4	4,9	0,0	4,3	0,8
Nivel primar	0,5	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba cehă în judeţul Caraş-Severin, anul şcolar 2005-2006

	% elevi ucraineni	% cadre didactice care predau în limba ucraineană din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	0,6	0,3	0,5	0,0	0,0	0,0
Nivel primar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Cl. V-VIII	0,0	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba ucraineană în judeţul Caraş-Severin, anul şcolar 2005-2006

În judeţul Sălaj există o mare criză de cadre didactice pentru limbile minorităţilor naţionale, la toate nivelurile. 7 din cele 8 cadre didactice care predau limba romani sînt necalificate.

	% elevi români	% cadre didactice care predau în limba română din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	78,9	78,9	81,6	-	82,7	39,5
Nivel primar	78,0	78,5	81,5	-	80,4	24,4
Cl. V-VIII	79,1	94,5	96,5	100,0	99,2	65,0
Cl. IX-XII	84,3	98,8	99,0	-	97,4	100,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba română în judeţul Sălaj, anul şcolar 2005-2006

	% elevi maghiari	% cadre didactice care predau în limba maghiară din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	20,7	20,0	17,7	-	16,0	55,3
Nivel primar	20,6	20,7	18,5	-	18,6	65,9
Cl. V-VIII	20,1	4,3	3,0	-	-	25,0
Cl. IX-XII	15,7	1,2	1,0	-	2,6	4,7

Structura cadrelor didactice care predau în limba maghiară în judeţul Sălaj, anul şcolar 2005-2006

	% elevi slovaci	% cadre didactice care predau în limba slovacă din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detaşaţi	suplinitori	
					calificaţi	necalificaţi
Nivel preşcolar	0,2	0,9	0,7	-	1,3	2,6
Nivel primar	0,5	0,3	-	-	1,0	2,4
Cl. V-VIII	0,5	1,0	0,5	-	0,8	6,2
Cl. IX-XII	-	-	-	-	-	-

Structura cadrelor didactice care predau în limba slovacă în judeţul Sălaj, anul şcolar 2005-2006

Lipsa manualelor şcolare în limbile minorităţilor naţionale este o problemă acută. Din cele 26 de materii predate[17] în clasa a XI-a doar pentru 6 există manuale acreditate, traduse în maghiară şi 4 traduse în limba germană (spre exemplu, nu există manual de fizică sau informatică pentru aceste limbi), din cele 24 de materii din clasa a XII-a pentru 4 există manuale în limba maghiară şi pentru una (matematică) în limba germană. Pentru clasele XI-XII există un număr de 215 de manuale acreditate, din acestea doar 15 au fost traduse în maghiară şi 5 în germană. Pentru celelalte limbi de predare nu există nici un manual acreditat.[18]

În aceste condiţii, rezultatele obţinute de elevii care învaţă în altă limbă decît cea română sînt mai slabe decît rezultatele elevilor de la secţiile române[19]. Există excepţii, în situaţia în care educaţia în limba maternă devine practic educaţia unei elite. Astfel în judeţul Braşov, la bacalaureatul din anul şcolar 2004/2005, media celor care au învăţat în limba română a fost 6,45, al celor care au învăţat în limba maghiară 8,12, în limba germană 8,73. În judeţul Alba, la bacalaureatul din anul 2005 (învăţămînt de zi), elevii care au învăţat în limba română au obţinut media de 7,97, elevii care au învăţat în maghiară 7,99. Pentru judeţele Bihor şi Sălaj nu am primit date privind rezultatele bacalaureatelor.

[17] Excluzînd manualele de limbă maternă, străină şi clasică.

[18] Consiliului Naţional pentru Evaluarea şi Difuzarea Manualelor: *Catalogul manualelor alternative pentru clasele a XI-a şi a XII-a de Ministerul Educaţiei şi Cercetării, Anul şcolar 2004-2005*. Publicat pe pagina electronică a Ministerului Educaţiei şi Cercetării. Nu s-a publicat un nou catalog pentru anul şcolar 2005-2006.

[19] Datele nu au relevanţă dacă numărul elevilor este mic (sub 50), întrucît ele sînt afectate de nivelul unei clase şi nu al educaţiei în general din judeţ.

Județul	Limba de predare	Nr. elevi	Procent reușiți	Media				
				Generală	Lb. română	Matematică	Geografie/Istorie	Lb. maternă
Alba	română	3.820	71,13	7,47 (1.353)	7,49	6,71	8,21	
	maghiară	106	75,47	6,95 (1.777)	6,86	6,62	7,70	6,62
	germană	28	72,73	8,22 (847)	8,76	7,25	8,90	7,98
Bihor	română	5.204	80,88	7,58 (2.407)	7,14	7,04	8,57	
	maghiară	1.028	74,12	7,36 (2.787)	6,19	7,11	8,14	8,02
	slovacă	46	89,13	7,48 (2.584)	6,19	7,13	8,10	8,51
	germană	19	100,00	8,02 (1.692)	7,66	7,81	8,53	8,08
Brașov	română	4.397	70,80	7,49 (1.695)	7,45	6,85	8,18	
	maghiară	179	65,92	7,27 (1.892)	6,94	6,93	7,92	7,31
	germană	143	90,21	8,06 (1.163)	7,99	7,78	8,68	7,77
Caraș-Severin	română	3.302	77,38	7,42 (1.240)	7,12	6,82	8,34	
	germană	38	97,37	7,50 (1.182)	7,53	6,87	8,30	7,30
Sălaj	română	2.289	78,59	7,40 (1.062)	7,40	6,64	8,17	
	maghiară	562	75,44	7,20 (1.173)	6,64	6,62	7,81	7,73
	slovacă	8	75,00	7,30 (1.114)	5,87	6,35	8,31	8,69

Rezultatele testelor naționale din anul 2006 în cele cinci județe[20]

Se poate observa că de multe ori nota obținută la limba maghiară, un examen în plus pentru cei care optează în favoarea unui învățământului în limba maternă, este mai mică (spre exemplu în Alba a fost materia la care s-a obținut cea mai mică medie). În aceste condiții mulți părinți consideră că învățământul în limba maghiară reprezintă o povară inutilă pentru copii. Cadrele didactice din alte comunități nu-i „sancționează" pe cei care învață în limba maternă. Slovacii din Sălaj au obținut o medie de 8,69 la limba maternă, deși media lor la limba română a fost de 5,87, iar slovacii din Bihor media de 8,51, deși media la limba română a fost de 6,19. Chiar și la limba germană, unde majoritatea celor care învață nu sînt de limbă maternă germană, mediile sînt mai mari decît la limba maghiară.

La bacalaureatul din 2006 în județul Bihor dintre elevii clasați pe primele 100 de poziții doar 2 au învățat în limba maghiară, iar dintre ultimele 100 (din cei reușiți) 7; în Sălaj 9 respectiv 16, ceea ce arată că și la nivelul acestor examene cei care învață în limba maghiară au rezultate mai slabe[21]. În Sălaj aproximativ 10% din cei care s-au prezentat la bacalaureat au primit note mai mici la limba și literatura maghiară decît la limba și literatura română.

În general în școlile mixte din România nu există un multiculturalism real. Dacă sînt mai rare cazurile în care serbările se desfășoară exclusiv în limba română în aceste școli, la fel de rare sînt și situațiile în care apar pe coridoare inscripții bilingve sau imagini ale personalităților aparținînd

[20] Mediile sînt calculate doar pentru cei care au reușit la testele naționale. În colona mediei generale, în paranteză am notat locul corespunzător mediei în clasamentul pe județ. Este important faptul că testul la Geografia României sau Istoria românilor (la alegere) se susține în limba română.

[21] Trebuie luat în calcul și faptul că în liceele cu profil industrial, unde rezultatele bacalaureatelor sînt în general mai slabe, nu există clase cu predare în limba maghiară. Astfel pe ultimele 100 de poziții liceele teoretice cu predare în limba maghiară „concurează" cu grupurile școlare industriale cu predare în limba română.

culturii minorităților. De obicei, cultura minoritară nu poate depăși limitele claselor în care se desfășoară educația în aceste limbi.

În județul Alba 93,1% dintre școlile care poartă numele unor personalități sînt denumite după personalități românești, 3,4% după personalități maghiare, 1,7% după personalități revendicate atît de comunitatea română cît și de cea maghiară (Iancu de Hunedoara/Hunyadi János), 1,7% după alte personalități; în Bihor 76,0% după personalități românești, 16,0% după personalități maghiare, 4,0% după personalități slovace, 4,0% după alte personalități; în Brașov 83,3% după personalități românești, 11,1% după personalități maghiare, 5,6% după personalități germane; în Caraș-Severin 81,8% după personalități românești, 18,2% după alte personalități; în Sălaj 85,7% după personalități românești, 10,7% după personalități maghiare, 3,6% poartă un nume compus (Ady-Șincai).

Modul în care majoritatea locală se impune în posturi de conducere se reflectă în procentul directorilor aparținînd diferitelor comunități etnice. Se poate observa, în general, o subreprezentare a minorităților în cadrul directorilor de școală.

În județul Alba 97,0% dintre directorii de școli sînt români, 2,7% maghiari, 0,4% germani.

În județul Bihor 85,0% dintre directorii de școli sînt români, 14,3% maghiari, 0,7% slovaci, ceea ce arată că în școlile bilingve directorii sînt români.

În municipiul Brașov 90,6% dintre directorii de școli sînt români, 8,8% maghiari, 0,6% germani. Aceste procente corespund aproximativ procentelor comunităților din localitate.

În municipiul Reșița la toate dintre cele 21 de școli directorii sînt români.

În Zalău, din cei 18 directori de școli, 17 sînt români (94,4%), unul singur este maghiar.

Aceste situații, ca și modul de numerotare a claselor (primele litere din alfabet pentru clasele de predare în limba română), creează în copiii minoritari sentimentul cetățeanului de rang inferior (practica nu este generală, la Zalău, spre exemplu, există excepții).

Copiii romi se află într-o situație specială, mai multe fenomene concurînd la neînscrierea copiilor în școli sau la abandonul școlar: sărăcia, slaba educație a părinților (sistemul educațional din România se bazează încă pe însușirea materiei în afara școlii, cu sprijinul familiei), traumele datorate discriminării, nu în ultimul rînd unor tradiții și mentalități existente în comunitățile de romi (mariajul copiilor, desconsiderarea educației). Există și fenomenul abandonului neînregistrat: mulți copii romi înscriși la școală nu frecventează cursurile; totuși ei nu sînt trecuți ca absenți, din „bunăvoință".

Interviurile au relevat diferite atitudini discriminatorii la adresa romilor: refuzul de a înscrie copii romi în unele școli, înscrierea lor în clase separate (nu pentru a oferi educație în limba romani, ci pentru „a-i proteja" pe copiii neromi). Această atitudine primește un sprijin substanțial și din partea părinților majoritari. Cele mai dese discriminări se manifestă prin pasivitatea cadrelor didactice, care nu acordă nici o atenție copiilor romi din clasă (acordîndu-le notă de trecere doar ca să „scape" de ei cît mai repede sau lăsîndu-i repetenți pentru a forța părinții să-și trimită copiii la școli speciale). Procentul mare (peste 90%) de copii romi la școlile speciale — rezervat, oficial, pentru copii cu dizabilități mentale — este efectul acestei discriminări, la care contribuie, poate, și părinții, întrucît în aceste școli l-i se oferă și o masă caldă, iar copiii pot termina cu ușurință cele opt clase.

O formă de discriminare indirectă se produce în unele școli care solicită prezența elevilor în uniforme școlare, prin urmare părinții mai săraci — mulți dintre ei romi — evită aceste școli. În mod similar, părinții din unele clase decid organizarea unor ore suplimentare cu plată, ceea ce are ca efect scoaterea copiilor mai săraci din respectivele clase.

Conform celor relatate de cadrele didactice rome, viitorul copiilor romi depinde în foarte mare măsură de modul în care se raportează la aceștia învățătoarele/învățătorii. Succesul școlar, acolo unde există, se datorează unor cadre didactice inimoase, care s-au implicat în mod deosebit în sprijinirea acestor tineri.

În urma chestionării cadrelor didactice se poate constata că legislația cu privire la educația în limba minorităților naționale nu este suficient cunoscută (chestionarea cunoștințelor legislative ale cadrelor didactice s-a realizat prin trei întrebări-test, din care două întrebări au avut două variante de răspuns, una trei variante), în special de cadrele didactice care predau în clasele de limba română.

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Cadre didactice române	Cadre didactice maghiare
0	16,66	37,50	0,00
1	41,66	62,50	40,00
2	33,33	0,00	20,00
3	8,33	0,00	40,00

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Şcoala Generală Racoş, judeţul Braşov

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Cadre didactice maghiare
0	16,66	27,27
1	41,66	18,18
2	33,33	36,36
3	8,33	18,18

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Colegiul Naţional Áprily Lajos, Braşov

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Cadre didactice maghiare
0	16,66	60,00
1	41,66	0,00
2	33,33	20,00
3	8,33	20,00

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Liceul George Moroianu, Săcele

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Cadre didactice române
0	16,66	53,85
1	41,66	7,69
2	33,33	38,46
3	8,33	0,00

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Şcoala Generală Zizin, jud. Braşov

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Cadre didactice maghiare
0	16,66	20,0
1	41,66	80,0
2	33,33	0,0
3	8,33	0,0

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Şcoala Generală Drăuşeni, jud. Braşov

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Cadre didactice române
0	16,66	50,0
1	41,66	50,0
2	33,33	0,0
3	8,33	0,0

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Şcoala Generală nr. 8, Caransebeş

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Cadre didactice române	Cadre didactice minoritare
0	16,66	50,0	66,7
1	41,66	0,0	0,0
2	33,33	50,0	0,0
3	8,33	0,0	33,3

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Liceul Pedagogic Constantin Diaconovici Loga, Caransebeş[22]

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Cadre didactice române
0	16,66	46,15
1	41,66	46,15
2	33,33	7,69
3	8,33	0,0

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Liceul Teoretic Traian Doda, Grupul Şcolar Forestier şi Grupul Şcolar Industrial Construcţii de Maşini, Caransebeş

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Cadre didactice române
0	16,66	25,00
1	41,66	25,00
2	33,33	25,00
3	8,33	25,00

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Şcoala Generală Măru, judeţul Caraş-Severin

[22] Dintre cadrele didactice minoritare au fost chestionate un german, un maghiar şi un ucrainean.

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Cadre didactice române	Cadre didactice maghiare
0	16,66	43,48	16,67
1	41,66	34,78	50,00
2	33,33	17,39	33,33
3	8,33	4,35	0,00

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Şcoala Gimnazială Mihai Eminescu, Zalău

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Cadre didactice române
0	16,66	30,0
1	41,66	30,0
2	33,33	30,0
3	8,33	10,0

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Colegiul Tehnic Alexandru Papiu-Ilarian, Zalău

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Cadre didactice române
0	16,66	61,76
1	41,66	17,65
2	33,33	20,59
3	8,33	0,00

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Şcoala Gimnazială Lucian Blaga, Jibou

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Cadre didactice române	Cadre didactice maghiare
0	16,66	62,50	20,00
1	41,66	0,00	40,00
2	33,33	37,50	20,00
3	8,33	0,00	20,00

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Colegiul Naţional Simion Bărnuţiu, Şimleul Silvaniei, judeţul Sălaj

Şcoala Generală din Racoş, judeţul Braşov, are secţii în limba română şi maghiară. Dintre cadrele didactice române chestionate 25,0% nu vorbeşte nici o altă limbă decît româna, 12,5% vorbeşte limba maghiară, nici una germana; dintre cadrele didactice maghiare 40,0% nu vorbeşte o altă limbă în afara limbii române şi maghiare, 20% vorbeşte germana.

La întrebarea privind posibilitatea existenţei discriminării în domeniul educaţiei, cadrele didactice române au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminare" (trei răspunsuri similare); „Da, există. Se manifestă la toate nivelurile în principal din cauza lipsei de comunicare cu familiile de etnie romă, a unei proaste educaţii primite acasă şi a prejudecăţilor existente (de ambele părţi)" (două răspunsuri similare). Cadrele didactice maghiare au dat următoarele răspunsuri: „Elevii a căror limbă maternă nu este româna ar trebui să susţină aceleaşi examene ca şi cei care învaţă în limba română." (două răspunsuri similare); „Elevii romi (şi toţi ceilalţi) ar trebui să cunoască şi

îndatoririle, nu numai drepturile, altfel romii se comportă cum vor şi totdeauna profesorul este vinovat".

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)			Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu ştie	nu	da	nu ştie	nu
Şcolile cu predare în limba minorităţilor împiedică cunoaşterea culturii române?	0,0	37,5	62,5	0,0	0,0	100,0
Şcolile în limba minorităţilor sînt utile, ferind copii de experienţe negative privind discriminarea?	50,0	25,0	25,0	60,0	20,0	20,0
Este bine să funcţioneze clase sub efectiv în limba minorităţilor, dacă nu există un număr corespuzător de elevi?	50,0	25,0	25,0	100,0	0,0	0,0
La organizarea serbărilor şcolare în şcoala unde predaţi se folosesc mai multe limbi?	75,0	12,5	12,5	100,0	0,0	0,0
Afişele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în şcoala unde predaţi sînt în mai multe limbi?	75,0	0,0	25,0	80,0	0,0	20,0
Ar trebui, atît la serbări şcolare, cît şi prin afişe, materiale didactice expuse în şcoală, să se folosească mai multe limbi?	87,5	12,5	0,0	100,0	0,0	0,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	37,5	0,0	62,5	0,0	0,0	100,0
Părinţii neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	75,0	25,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	75,0	12,5	12,5	60,0	0,0	40,0
Cadrele didactice discută cu părinţi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	75,0	0,0	25,0	100,0	0,0	0,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	87,5	0,0	12,5	100,0	0,0	0,0
Pentru copiii romi este util să înveţe limba romani (limba ţigănească)?	37,5	25,0	37,5	80,0	20,0	0,0
Pentru copiii români este util să înveţe limba maghiară?	0,0	25,0	75,0	80,0	0,0	20,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în şcoli separate?	12,5	12,5	75,0	60,0	20,0	20,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în clase separate?	50,0	12,5	37,5	80,0	20,0	0,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee şi facultăţi?	75,0	0,0	25,0	60,0	0,0	40,0
Datorită facilităţilor oferite de şcoli speciale părinţii romi îşi trimit copiii la această formă de educaţie?	100,0	0,0	0,0	20,0	60,0	20,0
Mulţi copii din şcolile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăţa în sistemul normal de educaţie?	25,0	12,5	62,5	0,0	20,0	80,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte şcoli sînt direcţionate de cadrele didactice către şcolile speciale?	37,5	50,0	12,5	40,0	40,0	20,0
Copiii care ar avea nevoie de educaţie specială nu sînt înscrişi la această formă de învăţămînt de părinţi de teama copiilor romi?	50,0	25,0	25,0	40,0	60,0	0,0

Rezultatele obţinute prin chestionarea cadrelor didactice din Şcoala Generală Racoş, judeţul Braşov

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăţi în procesul de educaţie?", cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice române au ales următoarele medii familiale: de romi (100,0%), cele cu o educaţie precară (100,0%), sărace (87,5%), destrămate (75,0%), rurale (62,5%), şomere (62,5%), cadrele didactice maghiare următoarele medii: de romi (100,0%), cele cu o educaţie precară (80,0%), sărace (60,0%), familii destrămate (40,0%), rurale (40,0%), şomere (20,0%).

Faptul că în şcolile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice române a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (100,0%), iar cadrele didactice maghiare consideră că această numerotare este indiferentă (60,0%), normală, întrucît limba oficială este româna (20,0%), normală, datorită obiceiului (20,0%).

Dintre cadrele didactice maghiare de la Colegiul Național Áprily Lajos din Brașov (cu predare exclusiv în limba maghiară), 18,2% nu vorbește nici o altă limbă în afara limbii maghiare și române, 36,4% vorbește limba germană.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminări." (două păreri similare); „Da, mai ales copiii cu nevoi speciale sînt discriminați. Discriminarea etnică sau socială nu prea există."; „Există discriminare în educație, pentru că liceele de specialitate română pot alege din mai mulți copii, pe care să le trimită la olimpiade. Cele de specialitate maghiară se multumesc cu unu-doi care învață în mod regulat și se interesează de anumite lucruri, fiind mai puțini într-o clasă."; „Sînt școli unde sînt canalizate sume mari, aceste școli au o dotare mult mai bună, profesori mai buni".

Întrebare din chestionar	**Cadre didactice maghiare (%)**		
	da	**nu știe**	**nu**
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	0,0	0,0	100,0
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	63,6	27,3	9,1
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespuzător de elevi?	100,0	0,0	0,0
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	81,8	0,0	18,2
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	90,9	0,0	9,1
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	0,0	36,4	63,6
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	36,4	45,5	18,2
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	18,2	36,4	45,5
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	36,4	54,6	9,1
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	72,8	18,2	9,1
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	90,9	9,1	0,0
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	63,6	18,2	18,2
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	9,1	18,2	72,8
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	9,1	27,3	63,6
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	27,3	27,3	45,5
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	9,1	81,8	9,1
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	9,1	54,6	36,4
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	27,3	18,2	54,6
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscriși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	9,1	54,6	36,4

Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice din Colegiul Național Áprily Lajos, Brașov

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?", cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii

familiale: destrămate (100,0%), sărace (45,5%), cele cu o educaţie precară (45,5%), rurale (27,3%), de romi (18,2%), şomere (9,1%).

Faptul că în şcolile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată a fi indiferent (45,5%), anormal (27,3%), normal, pentru că acesta este obiceiul (18,2%).

Toate cadrele didactice maghiare chestionate de la Liceul George Moroianu din Săcele (cu clase de predare în limba română şi maghiară petru clasele I-VIII şi doar clase în limba română la nivel liceal) au afirmat că vorbesc şi o altă limbă în afara limbii maghiare şi române, 80,0% vorbesc limba germană. În această şcoală există un corp de clădire (corpul B) doar cu clase în limba maghiară.

La întrebarea privind posibilitatea existenţei discriminării în domeniul educaţiei, au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminări." (două păreri similare); „Discriminare există în educaţie. De pildă un copil rom într-o clasă cu majoritate de elevi neromi este desconsiderat din start. Iar în şcolile mixte clasele şi elevii minorităţilor nu au şanse egale de dezvoltare cu cel al românilor; pentru activităţi extraşcolare sau concursuri desfăşurate în afara localităţii nu primesc fonduri. Nici un afiş nu poate fi expus în limba maternă. Cadrele didactice aparţinînd minorităţii nu au voie să-şi folosească limba maternă în cancelarie."; „În cazul minorităţilor examenele ar trebui să fie în limba maternă (concursurile de admitere şi examenele de absolvire)."; „Nu ştiu dacă elevii sînt învăţaţi în şcoli sau acasă de părinţi, dar deja în clasele primare comportamentul elevilor de la secţia română este contestabilă în ceea ce priveşte comportamentul lor faţă de copiii unguri. Pe poarta şcolii, corpul B, am găsit inscripţia »Şcoală de bozgori«".

Întrebare din chestionar	**Cadre didactice maghiare (%)**		
	da	**nu ştie**	**nu**
Şcolile cu predare în limba minortăţilor împiedică cunoaşterea culturii române?	0,0	0,0	100,0
Şcolile în limba minorităţilor sînt utile, ferind copii de experienţe negative privind discriminarea?	100,0	0,0	0,0
Este bine să funcţioneze clase sub efectiv în limba minorităţilor, dacă nu există un număr corespuzător de elevi?	80,0	0,0	20,0
La organizarea serbărilor şcolare în şcoala unde predaţi se folosesc mai multe limbi?	60,0	0,0	40,0
Afişele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în şcoala unde predaţi sînt în mai multe limbi?	60,0	0,0	40,0
Ar trebui, atît la serbări şcolare, cît şi prin afişe, materiale didactice expuse în şcoală, să se folosească mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	40,0	0,0	60,0
Părinţii neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	80,0	20,0	0,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	60,0	0,0	40,0
Cadrele didactice discută cu părinţi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	60,0	40,0	0,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	100,0	0,0	0,0
Pentru copiii romi este util să înveţe limba romani (limba ţigănească)?	60,0	20,0	20,0
Pentru copiii români este util să înveţe limba maghiară?	20,0	60,0	20,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în şcoli separate?	80,0	20,0	0,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în clase separate?	40,0	60,0	0,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee şi facultăţi?	80,0	20,0	0,0
Datorită facilităţilor oferite de şcoli speciale părinţii romi îşi trimit copiii la această formă de educaţie?	0,0	100,0	0,0

Întrebare din chestionar	Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu ştie	nu
Mulţi copii din şcolile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăţa în sistemul normal de educaţie?	20,0	20,0	60,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte şcoli sînt direcţionate de cadrele didactice către şcolile speciale?	100,0	0,0	0,0
Copiii care ar avea nevoie de educaţie specială nu sînt înscrişi la această formă de învăţămînt de părinţi de teama copiilor romi?	40,0	40,0	20,0

Rezultatele obţinute prin chestionarea cadrelor didactice din Liceul George Moroianu, Săcele

Este interesant că la întrebările ce se referă nu la mentalităţi ci la fapte evidente, cum ar fi caracterul multilingv al serbărilor şcolare, răspunsurile pot fi atît de divergente. În astfel de situaţii rezultatele indică sentimentele privind utilizarea la nivelul aşteptărilor sau sub nivelul aşteptărilor al limbilor minoritare.

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăţi în procesul de educaţie?", cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: sărace (100,0%), şomere (60,0%), destrămate (60,0%), cele cu o educaţie precară (40,0%), rurale (20,0%), de romi (20,0%).

Faptul că în şcolile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată a fi anormal (60,0%) indiferent (20,0%), normal, pentru că limba oficială este cea română (20,0%).

În comuna Zizin există două şcoli generale, dintre care una este considerată „şcoală de ţigani". Dintre cadrele didactice române din Zizin, judeţul Braşov, 23,1% nu vorbeşte nici o altă limbă în afara limbii române, 15,4% vorbeşte romani, nici unul nu vorbeşte limba maghiară sau germană.

La întrebarea privind posibilitatea existenţei discriminării în domeniul educaţiei, au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminări." (patru păreri similare); „Copiii romi în şcolile normale sînt marginalizaţi. Integrarea copiilor cu cerinţe educaţionale speciale atrage uneori după sine un soi de discriminare. În şcolile în care se predă în altă limbă decît română copiii români sînt discriminaţi."; „Cred că în ultima perioadă s-a mai atenuat procesul de discriminare, avînd în vedere numărul mare de proiecte (facilităţi) destinate educaţiei pentru etnicii romi. Începînd de la repartizarea copiilor romi în ultimele bănci şi pînă la insulta de acum »măi ţigane«, putem afirma că avem nevoie de timp pentru a afirma că nu există discriminare."; „Da, există, de exemplu copiii romi sînt marginalizaţi în cazul în care într-o clasă sînt copii romi şi neromi"; „Ca în toate domeniile vieţii sociale, şi în educaţie există discriminare; aceasta nu poate fi însă numai negativă, ci şi pozitivă, contribuind la accentuarea şi valorificarea unor diferenţe firești. Discriminarea negativă se manifestă în nenumărate feluri, de la o diferenţiere involuntară şi aproape inconştientă, la o nedreptăţire făţişă, urmărită voluntar a elevilor de altă etnie".

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu ştie	nu
Şcolile cu predare în limba minorităţilor împiedică cunoaşterea culturii române?	7,7	30,8	61,6
Şcolile în limba minorităţilor sînt utile, ferind copii de experienţe negative privind discriminarea?	30,8	69,2	0,0
Este bine să funcţioneze clase sub efectiv în limba minorităţilor, dacă nu există un număr corespuzător de elevi?	69,2	15,4	15,4
La organizarea serbărilor şcolare în şcoala unde predaţi se folosesc mai multe limbi?	61,6	7,7	30,8
Afişele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în şcoala unde predaţi sînt în mai multe limbi?	23,1	0,0	76,9

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu ştie	nu
Ar trebui, atît la serbări şcolare, cît şi prin afişe, materiale didactice expuse în şcoală, să se folosească mai multe limbi?	53,8	23,1	23,1
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	7,7	38,5	53,8
Părinţii neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	61,6	38,5	0,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	38,5	38,5	23,1
Cadrele didactice discută cu părinţi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	61,6	38,5	0,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	76,9	23,1	0,0
Pentru copiii romi este util să înveţe limba romani (limba ţigănească)?	61,6	23,1	15,4
Pentru copiii români este util să înveţe limba maghiară?	15,4	38,5	46,2
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în şcoli separate?	15,4	30,8	53,8
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în clase separate?	15,4	23,1	61,6
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee şi facultăţi?	46,2	15,4	38,5
Datorită facilităţilor oferite de şcoli speciale părinţii romi îşi trimit copiii la această formă de educaţie?	30,8	46,2	23,1
Mulţi copii din şcolile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăţa în sistemul normal de educaţie?	7,7	30,8	61,6
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte şcoli sînt direcţionate de cadrele didactice către şcolile speciale?	15,4	61,6	23,1
Copiii care ar avea nevoie de educaţie specială nu sînt înscrişi la această formă de învăţămînt de părinţi de teama copiilor romi?	7,7	61,6	30,8

Rezultatele obţinute prin chestionarea cadrelor didactice din Şcoala Generală Zizin, jud. Braşov

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăţi în procesul de educaţie?", cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: de romi (92,3%), cele cu o educaţie precară (84,6%), sărace (76,9%), destrămate (69,2%), rurale (38,5%), şomere (23,1%).

Faptul că în şcolile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată a fi normal, pentru că în România limba oficială este româna (84,6%), indiferent (15,4%).

Dintre cadrele didactice maghiare de la Şcoala Generală Drăuşeni din judeţul Braşov, 40,0% nu vorbeşte nici o altă limbă în afara limbii maghiare şi române, nici unul nu vorbeşte limba germană.

La întrebarea privind posibilitatea existenţei discriminării în domeniul educaţiei, o singură persoană a oferit răspuns: „Da, există. Copiii din clasele I-VIII învaţă limba română, ca şi cum ar fi limba lor maternă. Din această cauză la examenul de capacitate aceşti copiii au rezultate mai slabe decît copiii români".

Întrebare din chestionar	Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu ştie	nu
Şcolile cu predare în limba minortăţilor împiedică cunoaşterea culturii române?	0,0	0,0	100,0
Şcolile în limba minorităţilor sînt utile, ferind copii de experienţe negative privind discriminarea?	100,0	0,0	0,0
Este bine să funcţioneze clase sub efectiv în limba minorităţilor, dacă nu există un număr corespuzător de elevi?	100,0	0,0	0,0

Întrebare din chestionar	Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu ştie	nu
La organizarea serbărilor şcolare în şcoala unde predaţi se folosesc mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0
Afişele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în şcoala unde predaţi sînt în mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0
Ar trebui, atît la serbări şcolare, cît şi prin afişe, materiale didactice expuse în şcoală, să se folosească mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	0,0	0,0	100,0
Părinţii neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	0,0	0,0	100,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	0,0	0,0	100,0
Cadrele didactice discută cu părinţi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	100,0	0,0	0,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	60,0	0,0	40,0
Pentru copiii romi este util să înveţe limba romani (limba ţigănească)?	100,0	0,0	0,0
Pentru copiii români este util să înveţe limba maghiară?	100,0	0,0	0,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în şcoli separate?	0,0	0,0	100,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în clase separate?	20,0	0,0	80,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee şi facultăţi?	80,0	0,0	20,0
Datorită facilităţilor oferite de şcoli speciale părinţii romi îşi trimit copiii la această formă de educaţie?	40,0	60,0	0,0
Mulţi copii din şcolile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăţa în sistemul normal de educaţie?	20,0	20,0	60,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte şcoli sînt direcţionate de cadrele didactice către şcolile speciale?	20,0	0,0	80,0
Copiii care ar avea nevoie de educaţie specială nu sînt înscrişi la această formă de învăţămînt de părinţi de teama copiilor romi?	0,0	40,0	60,0

Rezultatele obţinute prin chestionarea cadrelor didactice din Şcoala Generală Drăuşeni, judeţul Braşov

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăţi în procesul de educaţie?", cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: sărace (100,0%), de romi (100,0%), şomere (100,0%), cele cu o educaţie precară (80,0%), rurale (80,0%), destrămate (20,0%).

Faptul că în şcolile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată a fi anormal (60,0%), normal, pentru că acesta este obiceiul (20,0%).

În Şcoala generală nr. 8 din Caransebeş educaţia se desfăşoară în limba română. Dintre cadrele didactice chestionate 75,0% au afirmat cunoaşterea unei limbi străine, 25,0% vorbeşte limba germană.

La întrebarea privind posibilitatea existenţei discriminării în domeniul educaţiei, 75,0% au afirmat că nu există, un cadru didactic a afirmat că este „posibil în unele regiuni ale României, în cazul şcolilor la care predau personal nu este cazul".

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu ştie	nu
Şcolile cu predare în limba minorităţilor împiedică cunoaşterea culturii române?	25,0	50,0	25,0
Şcolile în limba minorităţilor sînt utile, ferind copii de experienţe negative privind discriminarea?	25,0	75,0	0,0

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu ştie	nu
Este bine să funcţioneze clase sub efectiv în limba minorităţilor, dacă nu există un număr corespuzător de elevi?	25,0	25,0	50,0
La organizarea serbărilor şcolare în şcoala unde predaţi se folosesc mai multe limbi?	50,0	0,0	50,0
Afişele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în şcoala unde predaţi sînt în mai multe limbi?	25,0	0,0	75,0
Ar trebui, atît la serbări şcolare, cît şi prin afişe, materiale didactice expuse în şcoală, să se folosească mai multe limbi?	25,0	0,0	25,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	25,0	0,0	75,0
Părinţii neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	25,0	0,0	75,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	0,0	0,0	100,0
Cadrele didactice discută cu părinţi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	25,0	25,0	50,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	50,0	0,0	50,0
Pentru copiii romi este util să înveţe limba romani (limba ţigănească)?	75,0	0,0	25,0
Pentru copiii români este util să înveţe limba maghiară?	25,0	25,0	50,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în şcoli separate?	0,0	50,0	50,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în clase separate?	0,0	50,0	50,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee şi facultăţi?	50,0	0,0	50,0
Datorită facilităţilor oferite de şcoli speciale părinţii romi îşi trimit copiii la această formă de educaţie?	25,0	75,0	0,0
Mulţi copii din şcolile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăţa în sistemul normal de educaţie?	0,0	25,0	75,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte şcoli sînt direcţionate de cadrele didactice către şcolile speciale?	75,0	0,0	25,0
Copiii care ar avea nevoie de educaţie specială nu sînt înscrişi la această formă de învăţămînt de părinţi de teama copiilor romi?	25,0	25,0	50,0

Rezultatele obţinute prin chestionarea cadrelor didactice din Şcoala Generală nr. 8, Caransebeş

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăţi în procesul de educaţie?", cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: cele destrămate (100,0%), cu o educaţie precară (50,0%), sărace (50,0%), şomere (50,0%), rome (50,0%).

Faptul că în şcolile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice române a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (75,0%), 25,0% au declarat că nu ar trebui să există o regulă în acest sens.

Liceul Pedagogic Constantin Diaconovici Loga din Caransebeş are secţii în limba română şi germană. Dintre cadrele didactice chestionate 40,0% au fost români, 20,0% germani, 20,0% maghiari şi 20,0% ucraineni. Dintre cadrele didactice române toţi au declarat că vorbesc o limbă străină, 50,0% germana; dintre cadrele didactice minoritare toţi vorbesc o limbă străină, 50,0% din cei a căror limbă maternă nu e germana vorbesc această limbă.

La întrebarea privind posibilitatea existenţei discriminării în domeniul educaţiei, un cadru didactic român a afirmat că nu există discriminare, celălalt a dat următorul răspuns: „Da, există discriminare, dar fiecare situaţie are particularităţile ei. De exemplu, din cele observate de mine pînă acum, copiii romi nu sînt marginalizaţi de cei neromi decît în cazul în care nu fac faţă cerinţelor şcolare, dar acelaşi lucru se întîmplă şi în cazul copiilor neromi cu probleme la învăţătură.

Nu am observat nici un fel de discriminare în cazul celorlalte minorități". Conform răspunsurilor cadrelor didactice minoritare discriminare nu există.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)			Cadre didactice minoritare (%)		
	da	nu știe	nu	da	nu știe	nu
Școlile cu predare în limba minortăților împiedică cunoașterea culturii române?	0,0	50,0	50,0	0,0	0,0	100,0
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	0,0	100,0	0,0	66,7	0,0	33,3
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespuzător de elevi?	50,0	50,0	0,0	100,0	0,0	0,0
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0	66,7	0,0	33,3
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	0,0	50,0	50,0	0,0	66,7	33,3
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	0,0	100,0	0,0	0,0	66,7	33,3
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	50,0	0,0	50,0	33,3	33,3	33,3
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	50,0	50,0	0,0	66,7	0,0	33,3
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	50,0	50,0	0,0	33,3	33,3	33,3
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	50,0	50,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	0,0	50,0	50,0	33,3	67,7	0,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	50,0	0,0	50,0	0,0	0,0	100,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	0,0	50,0	50,0	33,3	0,0	66,7
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	0,0	50,0	50,0	0,0	33,3	66,7
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	50,0	50,0	0,0	0,0	100,0	0,0
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	100,0	0,0	0,0	0,0	33,3	66,7
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	50,0	50,0	0,0	33,3	66,7	0,0
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscriși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	50,0	50,0	0,0	0,0	66,7	0,0

Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice din Liceul Pedagogic Constantin Diaconovici Loga, Caransebeș

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?", cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice române au ales următoarele medii familiale: cele cu o educație precară (100,0%), destrămate (100,0%), de romi (50,0%), sărace (50,0%); cadrele didactice minoritare următoarele medii: familii destrămate (100,0%), cele cu o educație precară (100,0%), sărace (33,3%), șomere (33,3%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice române a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (50,0%), normal, pentru că acesta este obiceiul (50,0%), iar cadrele didactice minoritare consideră că această numerotare este normală, pentru că limba română este limba oficială (33,3%), normală, pentru că acesta este obiceiul (33,3%), indiferentă (33,3%).

Dintre cadrele didactice chestionate ale Liceului Teoretic Traian Doda din Caransebeş toţi au declarat că vorbesc şi o altă limbă în afara limbii române, 33,3% vorbesc limba germană, 33,3% vorbesc maghiara.

La întrebarea privind posibilitatea existenţei discriminării în domeniul educaţiei, un cadru didactic a afirmat că nu există discriminări, unul că „există discriminare pozitivă, prin faptul că se asigură unele privilegii copiilor de romi", unul a răspuns afirmativ: „atît la nivelul elevilor în mod direct, cît şi indirect, la fel la nivelul cadrelor didactice; din păcate discriminarea pozitivă este cu totul izolată; problema e că majoritatea s-a obişnuit cu discriminarea ca o condiţie de existenţă".

Dintre cadrele didactice chestionate ale Grupului Şcolar Forestier Caransebeş 20,0% au declarat că nu vorbesc nici o altă limbă în afara limbii române, 20,0% vorbesc limba germană.

La întrebarea privind posibilitatea existenţei discriminării în domeniul educaţiei, au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminări." (trei păreri similare); „Da, prin izolarea de comunitate", „Există discriminare în educaţie. Ea se manifestă din partea minorităţii maghiare, care nu doreşte să înveţe limba română, deşi este limbă oficială, datorită unei educaţii separatiste, care doreşte cultivarea numai a valorilor maghiare".

Dintre cadrele didactice chestionate ale Grupului Şcolar Industrial Construcţii de Maşini din Caransebeş 40,0% au declarat că nu vorbesc nici o altă limbă în afara limbii române.

La întrebarea privind posibilitatea existenţei discriminării în domeniul educaţiei, toţi au afirmat că nu există discriminări.

Întrebare din chestionar	**Cadre didactice române (%)**		
	da	**nu ştie**	**nu**
Şcolile cu predare în limba minortăţilor împiedică cunoaşterea culturii române?	15,4	30,8	53,8
Şcolile în limba minorităţilor sînt utile, ferind copii de experienţe negative privind discriminarea?	30,8	53,8	15,4
Este bine să funcţioneze clase sub efectiv în limba minorităţilor, dacă nu există un număr corespuzător de elevi?	53,8	15,4	30,8
La organizarea serbărilor şcolare în şcoala unde predaţi se folosesc mai multe limbi?	38,5	0,0	61,6
Afişele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în şcoala unde predaţi sînt în mai multe limbi?	30,8	0,0	69,2
Ar trebui, atît la serbări şcolare, cît şi prin afişe, materiale didactice expuse în şcoală, să se folosească mai multe limbi?	69,2	7,7	23,1
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	15,4	15,4	69,2
Părinţii neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	23,1	23,1	53,8
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	23,1	15,4	61,6
Cadrele didactice discută cu părinţi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	69,2	30,8	0,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	84,6	15,4	0,0
Pentru copiii romi este util să înveţe limba romani (limba ţigănească)?	61,6	23,1	15,4
Pentru copiii români este util să înveţe limba maghiară?	15,4	7,7	76,9
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în şcoli separate?	15,4	23,1	53,8
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în clase separate?	23,1	7,7	69,2
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee şi facultăţi?	23,1	7,7	69,2
Datorită facilităţilor oferite de şcoli speciale părinţii romi îşi trimit copiii la această formă de educaţie?	23,1	46,2	30,8
Mulţi copii din şcolile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăţa în sistemul normal de educaţie?	15,4	15,4	69,2
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte şcoli sînt direcţionate de cadrele didactice către şcolile speciale?	23,1	53,8	23,1

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu ştie	nu
Copiii care ar avea nevoie de educaţie specială nu sînt înscrişi la această formă de învăţămînt de părinţi de teama copiilor romi?	15,4	46,2	38,5

Rezultatele obţinute prin chestionarea cadrelor didactice române din Liceul Teoretic Traian Doda, Grupul Şcolar Forestier şi Grupul Şcolar Industrial Construcţii de Maşini, Caransebeş

Cadrele didactice chestionate din cele trei licee, la întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăţi în procesul de educaţie?", cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, au ales următoarele medii familiale: destrămate (92,3%), de romi (69,2%), cele cu o educaţie precară (69,2%), sărace (46,2%), şomere (23,1%), rurale (15,4%).

Faptul că în şcolile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată a fi normal, pentru că în România limba oficială este româna (69,2%), indiferent (23,1%), anormal (7,7%).

La Şcoala Generală Măru din judeţul Caraş-Severin 75,0% dintre cadrele didactice chestionate s-a declarat a fi român, 25,0% italian de limba maternă română. 75,0 au declarat că vorbesc o limbă străină, 50,0% germana.

La întrebarea privind posibilitatea existenţei discriminării în domeniul educaţiei, toţi au răspuns negativ.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice lb. română (%)		
	da	nu ştie	nu
Şcolile cu predare în limba minorităţilor împiedică cunoaşterea culturii române?	0,0	50,0	50,0
Şcolile în limba minorităţilor sînt utile, ferind copii de experienţe negative privind discriminarea?	25,0	75,0	0,0
Este bine să funcţioneze clase sub efectiv în limba minorităţilor, dacă nu există un număr corespuzător de elevi?	0,0	25,0	75,0
La organizarea serbărilor şcolare în şcoala unde predaţi se folosesc mai multe limbi?	50,0	0,0	50,0
Afişele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în şcoala unde predaţi sînt în mai multe limbi?	25,0	0,0	75,0
Ar trebui, atît la serbări şcolare, cît şi prin afişe, materiale didactice expuse în şcoală, să se folosească mai multe limbi?	75,0	0,0	25,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	0,0	0,0	100,0
Părinţii neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	50,0	0,0	50,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	0,0	25,0	75,0
Cadrele didactice discută cu părinţi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	75,0	0,0	25,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	50,0	0,0	50,0
Pentru copiii romi este util să înveţe limba romani (limba ţigănească)?	50,0	25,0	25,0
Pentru copiii români este util să înveţe limba maghiară?	50,0	0,0	50,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în şcoli separate?	0,0	0,0	100,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în clase separate?	0,0	0,0	100,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee şi facultăţi?	0,0	0,0	100,0
Datorită facilităţilor oferite de şcoli speciale părinţii romi îşi trimit copiii la această formă de educaţie?	75,0	25,0	0,0

Întrebare din chestionar	Cadre didactice lb. română (%)		
	da	nu ştie	nu
Mulţi copii din şcolile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăţa în sistemul normal de educaţie?	25,0	25,0	50,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte şcoli sînt direcţionate de cadrele didactice către şcolile speciale?	50,0	50,0	0,0
Copiii care ar avea nevoie de educaţie specială nu sînt înscrişi la această formă de învăţămînt de părinţi de teama copiilor romi?	25,0	25,0	50,0

Rezultatele obţinute prin chestionarea cadrelor didactice din Şcoala Generală Măru, judeţul Caraş-Severin

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăţi în procesul de educaţie?", cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: cele cu o educaţie precară (100,0%), destrămate (100,0%), sărace (75,0%), de romi (25,0%), şomere (25,0%), rurale (25,0%).

Faptul că în şcolile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice române a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (75,0%), indiferent (25,5%).

Şcoala Gimnazială Mihai Eminescu din Zalău are secţii în limba română şi maghiară. Dintre cadrele didactice române chestionate 47,8% nu vorbeşte nici o altă limbă decît româna, 8,7% vorbeşte limba maghiară; dintre cadrele didactice maghiare 16,7% nu vorbeşte o altă limbă în afara limbii române şi maghiare.

La întrebarea privind posibilitatea existenţei discriminării în domeniul educaţiei, cadrele didactice române au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminare" (nouă răspunsuri similare); „Da, există, se manifestă la toate nivelele. Este nevoie de mai multe acţiuni comune între elevi şi părinţi, pentru a se forma relaţii de comunicare şi ajutor reciproc. Ele pot fi organizate în cadrul şcolii sau la nivel de şcoală"; „Mai există unele prejudecăţi. Copiii romi sînt marginalizaţi şi din cauza igienei precare."; „Dacă există romi care nu respectă igiena atunci aceştia nu sînt acceptaţi de colegii acestora, dar mai ales de părinţii elevilor clasei respective. Uneori sînt acceptaţi dar nu sînt toleraţi, nu sînt integraţi în colectiv"; „Condiţiile de şcolarizare sînt precare, cadrele didactice necalificate, lipsesc mijloacele didactice moderne, unele clase funcţionează după amiază"; „Elevilor cu relaţii şi posibilităţi materiale li se asigură condiţii să înveţe cu program de dimineaţă, iar ceilalţi sînt cu program de după masă" (trei opinii similare); „Elevii care au părinţi cu bani ajung să termine o facultate, deşi erau elevi slabi"; „Există clase numeroase ce includ copii cu grave probleme de handicap psihic sau comportamental, care deranjează orele. Cadrele care lucrează cu efective mari nu sînt retribuite cu nimic în plus". Între media de vîrstă a celor care au afirmat că nu există discriminare în educaţie (48,4 ani) şi a celor care au afirmat că există (48,0 ani) nu se poate observa o diferenţă remarcabilă. Conform răspunsurilor cadrelor didactice maghiare discriminare nu există (o singură opinie), există (două astfel de opinii, fără a detalia).

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)			Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu ştie	nu	da	nu ştie	nu
Şcolile cu predare în limba minorităţilor împiedică cunoaşterea culturii române?	43,5	30,4	26,1	0,0	16,7	83,3
Şcolile în limba minorităţilor sînt utile, ferind copii de experienţe negative privind discriminarea?	43,5	43,5	13,0	100,0	0,0	0,0
Este bine să funcţioneze clase sub efectiv în limba minorităţilor, dacă nu există un număr corespuzător de elevi?	21,7	13,0	65,2	100,0	0,0	0,0
La organizarea serbărilor şcolare în şcoala unde predaţi se folosesc mai multe limbi?	95,7	0,0	4,3	100,0	0,0	0,0
Afişele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în şcoala unde predaţi sînt în mai multe limbi?	73,9	4,3	21,7	66,7	0,0	33,3

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)			Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu ştie	nu	da	nuştie	nu
Ar trebui, atît la serbări şcolare, cît şi prin afişe, materiale didactice expuse în şcoală, să se folosească mai multe limbi?	69,6	4,3	26,1	83,3	0,0	16,7
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	73,9	0,0	26,1	33,3	0,0	66,7
Părinţii neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	52,2	13,0	34,8	33,3	50,0	16,7
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	39,1	8,7	52,2	50,0	33,3	16,7
Cadrele didactice discută cu părinţi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	78,3	21,7	0,0	83,3	16,7	0,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	87,0	8,7	4,3	83,3	16,7	0,0
Pentru copiii romi este util să înveţe limba romani (limba ţigănească)?	52,2	30,4	17,4	83,3	16,7	0,0
Pentru copiii români este util să înveţe limba maghiară?	17,4	13,0	65,2	50,0	50,0	0,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în şcoli separate?	47,8	17,4	34,8	0,0	33,3	66,7
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în clase separate?	52,2	13,0	34,8	33,3	16,7	50,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee şi facultăţi?	34,8	30,4	34,8	33,3	50,0	16,7
Datorită facilităţilor oferite de şcoli speciale părinţii romi îşi trimit copiii la această formă de educaţie?	39,1	39,1	21,7	0,0	100,0	0,0
Mulţi copii din şcolile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăţa în sistemul normal de educaţie?	4,3	21,7	73,9	33,3	0,0	66,7
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte şcoli sînt direcţionate de cadrele didactice către şcolile speciale?	39,1	43,5	17,4	83,3	16,7	0,0
Copiii care ar avea nevoie de educaţie specială nu sînt înscrişi la această formă de învăţămînt de părinţi de teama copiilor romi?	17,4	52,2	30,4	0,0	66,7	33,0

Rezultatele obţinute prin chestionarea cadrelor didactice din Şcoala Gimnazială Mihai Eminescu, Zalău

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăţi în procesul de educaţie?", cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice române au ales următoarele medii familiale: cele cu o educaţie precară (87,0%), destrămate (73,9%), de romi (56,5%), sărace (43,5%), şomere (13,0%) rurale (4,3%), cadrele didactice maghiare următoarele medii: de romi (100,0%), cele cu o educaţie precară (66,7%), sărace (66,7%), familii destrămate (50,0%), şomere (33,3%), rurale (16,7%).

Faptul că în şcolile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice române a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (47,8%), indiferent (34,8%), anormal (8,7%), 4,3% a afirmat că o astfel de numerotare nu se practică, întrucît numerotarea claselor se realizează prin rotaţie, iar cadrele didactice maghiare consideră că această numerotare este indiferentă (83,3%), anormală (16,7%).

În Colegiul Tehnic Alexandru Papiu-Ilarian din Zalău educaţia se desfăşoară în limba română. Dintre cadrele didactice chestionate 15,0% nu vorbeşte nici o altă limbă decît româna, 5,0% vorbeşte limba maghiară.

La întrebarea privind posibilitatea existenţei discriminării în domeniul educaţiei, cadrele didactice române au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminare" (14 răspunsuri similare, cum ar fi „Îmi place să cred că nu există discriminare în educaţie, această idee aparţine doar politicienilor"); „Există şi va exista întotdeauna", „Da, în învăţămîntul superior, şi ţine de posibilităţi materiale", „Există discriminare între elevi pornind de la situaţia materială sau mediul din care provin. Există uneori discriminare din partea profesorilor faţă de elevi provocată de situaţia generală a educaţiei sau de mediul de proveniență", „Există, în rîndul copiilor cu nevoi speciale. Se manifestă prin intoleranţă faţă de aspecte negative ale comportamentului, prin tratarea cu superficialitate a problemelor lor", „Există discriminare în salarizarea cadrelor didactice. Există

discriminare şi în colectivele de elevi, care se manifestă mai ales prin batjocorirea şi ironizarea celor care sînt »altfel« (rockeri, elevi cu nevoi speciale etc.)".

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu ştie	nu
Şcolile cu predare în limba minorităţilor împiedică cunoaşterea culturii române?	35,0	50,0	15,0
Şcolile în limba minorităţilor sînt utile, ferind copii de experienţe negative privind discriminarea?	35,0	35,0	30,0
Este bine să funcţioneze clase sub efectiv în limba minorităţilor, dacă nu există un număr corespuzător de elevi?	20,0	20,0	60,0
La organizarea serbărilor şcolare în şcoala unde predaţi se folosesc mai multe limbi?	45,0	0,0	55,0
Afişele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în şcoala unde predaţi sînt în mai multe limbi?	55,0	0,0	45,0
Ar trebui, atît la serbări şcolare, cît şi prin afişe, materiale didactice expuse în şcoală, să se folosească mai multe limbi?	50,0	25,0	25,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	0,0	25,0	75,0
Părinţii neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	15,0	40,0	45,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	20,0	45,0	35,0
Cadrele didactice discută cu părinţi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	45,0	50,0	5,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	55,0	35,0	10,0
Pentru copiii romi este util să înveţe limba romani (limba ţigănească)?	55,0	25,0	20,0
Pentru copiii români este util să înveţe limba maghiară?	45,0	15,0	40,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în şcoli separate?	5,0	5,0	90,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în clase separate?	15,0	5,0	80,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee şi facultăţi?	20,0	30,0	50,0
Datorită facilităţilor oferite de şcoli speciale părinţii romi îşi trimit copiii la această formă de educaţie?	25,0	50,0	25,0
Mulţi copii din şcolile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăţa în sistemul normal de educaţie?	20,0	30,0	50,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte şcoli sînt direcţionate de cadrele didactice către şcolile speciale?	35,0	40,0	25,0
Copiii care ar avea nevoie de educaţie specială nu sînt înscrişi la această formă de învăţămînt de părinţi de teama copiilor romi?	10,0	65,0	25,0

Rezultatele obţinute prin chestionarea cadrelor didactice din Colegiul Tehnic Alexandru Papiu-Ilarian, Zalău

Într-o şcoală în care învăţămîntul se desfăşoară exclusiv în limba română, în mod normal, nu se ridică problema utilizării limbilor minoritare la serbările şcolare sau prin afişe expuse pe coridoare. Răspunsurile „pozitive" la întrebările din acest domeniu (în jur de 50%!) oferă un indiciu asupra sincerităţii persoanelor chestionate. În acelaşi timp 96,0% din elevii acestei şcoli au declarat că serbările se desfăşoară exclusiv în limba română, doar 4,0% au declarat că şi în limba engleză.

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăţi în procesul de educaţie?", cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: cele cu o educaţie precară (90,0%), destrămate (75,0%), rurale (30,0%), sărace (25,0%), de romi (20,0%), şomere (15,0%).

Faptul că în şcolile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (55,0%),

indiferent (20,0%), normal, pentru că aşa este obiceiul (15,0%), anormal (5,0%), 5,0% a afirmat că o astfel de numerotare nu se practică.

Şcoala Gimnazială Lucian Blaga din Jibou are doar secţie în limba română. Dintre cadrele didactice chestionate 52,9% nu vorbeşte nici o altă limbă decît româna, 5,9% vorbeşte limba maghiară.

La întrebarea privind posibilitatea existenţei discriminării în domeniul educaţiei, 64,7% din cadrele didactice au afirmat că nu există discriminare, 11,8% consideră că romii se autodiscriminează prin nefrecventarea şcolii. Alte tipuri de răspunsuri: „Nu există discriminare din partea cadrelor didactice. Apar probleme în educaţie datorită părinţilor cu stare materială slabă, climatului familial nociv, unei anumite mentalităţi în sociatate", „Da, între copiii romi şi celelalte minorităţi naţionale, deoarece copiii romi datorită educaţiei şi a mediului din care provin nu se pot integra într-un colectiv de elevi români, maghiari etc. Copii romi sînt marginalizaţi de întreaga societate", „Cred că da, dar nu peste tot", „Da, izolarea copiilor cu probleme" (două răspunsuri similare), „Prin note mici sau mari în funcţie de apartenenţa etnică".

Întrebare din chestionar	**Cadre didactice române (%)**		
	da	**nu ştie**	**nu**
Şcolile cu predare în limba minortăţilor împiedică cunoaşterea culturii române?	20,6	38,2	41,2
Şcolile în limba minorităţilor sînt utile, ferind copii de experienţe negative privind discriminarea?	41,2	32,4	26,5
Este bine să funcţioneze clase sub efectiv în limba minorităţilor, dacă nu există un număr corespuzător de elevi?	50,0	17,6	32,4
La organizarea serbărilor şcolare în şcoala unde predaţi se folosesc mai multe limbi?	41,2	2,9	55,9
Afişele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în şcoala unde predaţi sînt în mai multe limbi?	41,2	0,0	58,8
Ar trebui, atît la serbări şcolare, cît şi prin afişe, materiale didactice expuse în şcoală, să se folosească mai multe limbi?	58,8	8,8	32,4
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	38,2	8,8	52,9
Părinţii neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	35,3	20,6	44,1
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	32,4	20,6	47,1
Cadrele didactice discută cu părinţi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	67,7	14,7	17,6
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	73,5	8,8	17,6
Pentru copiii romi este util să înveţe limba romani (limba ţigănească)?	67,6	20,6	11,8
Pentru copiii români este util să înveţe limba maghiară?	32,4	20,6	47,1
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în şcoli separate?	41,2	17,6	41,2
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în clase separate?	32,4	23,5	44,1
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee şi facultăţi?	85,3	0,0	44,1
Datorită facilităţilor oferite de şcoli speciale părinţii romi îşi trimit copiii la această formă de educaţie?	23,5	38,2	38,2
Mulţi copii din şcolile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăţa în sistemul normal de educaţie?	8,8	17,6	73,5
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte şcoli sînt direcţionate de cadrele didactice către şcolile speciale?	41,2	32,4	26,5
Copiii care ar avea nevoie de educaţie specială nu sînt înscrişi la această formă de învăţămînt de părinţi de teama copiilor romi?	14,7	38,2	47,1

Rezultatele obţinute prin chestionarea cadrelor didactice din Şcoala Gimnazială Lucian Blaga, Jibou

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?", cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: de romi (91,2%), destrămate (76,5%), cele cu o educație precară (67,7%), sărace (50,0%), șomere (20,6%), rurale (14,7%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (88,2%), indiferent (8,8%), anormal (2,9%).

Numărul mare de chestionare aplicate în Școala Gimnazială Lucian Blaga din Jibou permite o încercare de realizare a unor profile: profilul persoanelor care promovează segregarea romilor, care promovează păstrarea identității romilor și profilul persoanelor deschise spre cultura maghiară.

	Ani lucrați în educație			Vîrsta			Sex		Studii	
	sub 5	5-15	peste 15	sub 30	30-50	peste 50	femeie	bărbat	liceale	universitare
Distribuția generală	14,7	23,5	61,8	20,6	32,3	47,1	58,8	41,2	32,4	67,6
Promovarea segregării romilor	6,7	26,7	66,7	13,3	40,0	46,7	66,7	33,3	33,3	66,7
Promovarea păstrării identității a romilor	8,7	30,4	60,9	13,0	34,8	52,2	60,9	39,1	34,8	65,2
Deschidere spre cultura maghiară	9,1	9,1	81,8	9,1	9,1	81,8	27,3	72,7	27,3	72,7

Distribuția (în procente) pe diferite criterii a răspunsurilor privind promovarea segregării, păstrării identității romilor, deschiderea spre cultura maghiară, la Școala Gimnazială Lucian Blaga din Jibou

Promovarea segregării romilor este mai puțin accentuată în cadrul bărbaților tineri cu o experiență redusă. Păstrarea identității culturale a romilor (prin învățarea limbi romani) este promovată mai ales în rîndul cadrelor didactice cu o experiență și vîrstă medie. Utilitatea învățării limbii maghiare de elevii români este afirmată de bărbații mai vîrstnici cu o bogată experință educațională. Nivelul educației nu are o deosebită relevanță în nici unul din criteriile analizate.

Colegiul Național Simion Bărnuțiu din Șimleul Silvaniei, județul Sălaj, are secții în limba română și maghiară. Dintre cadrele didactice române chestionate toți au afirmat cunoașterea unei limbi străine, 25,0% vorbește limba maghiară; dintre cadrele didactice maghiare 60,0% nu vorbește o altă limbă în afara limbii române și maghiare.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, 7 din cele 8 cadre didactice române au afirmat că nu există discriminare, unul că există, „prin comunicare". Din cele 5 cadre didactice maghiare trei nu au oferit nici un răspuns, celelalte două au considerat că predarea limbii române din clasa a V-a pentru eleviii care învață în altă limbă, ca și cum limba română ar fi limba lor maternă, este o discriminare, care afectează rezultatele examenelor de capacitate.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)			Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu ştie	nu	da	nuştie	nu
Şcolile cu predare în limba minorităţilor împiedică cunoaşterea culturii române?	25,0	25,0	50,0	0,0	0,0	100,0
Şcolile în limba minorităţilor sînt utile, ferind copii de experienţe negative privind discriminarea?	12,5	50,0	37,5	100,0	0,0	0,0
Este bine să funcţioneze clase sub efectiv în limba minorităţilor, dacă nu există un număr corespuzător de elevi?	37,5	25,0	37,5	100,0	0,0	0,0
La organizarea serbărilor şcolare în şcoala unde predaţi se folosesc mai multe limbi?	87,5	0,0	12,5	80,0	0,0	20,0
Afişele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în şcoala unde predaţi sînt în mai multe limbi?	50,0	0,0	50,0	40,0	0,0	60,0
Ar trebui, atît la serbări şcolare, cît şi prin afişe, materiale didactice expuse în şcoală, să se folosească mai multe limbi?	87,5	0,0	12,5	100,0	0,0	0,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	12,5	50,0	37,5	0,0	20,0	80,0
Părinţii neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	37,5	50,0	12,5	20,0	20,0	60,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	25,0	75,0	0,0	20,0	40,0	40,0
Cadrele didactice discută cu părinţi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	37,5	62,5	0,0	60,0	20,0	20,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	50,0	50,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Pentru copiii romi este util să înveţe limba romani (limba ţigănească)?	62,5	12,5	25,0	60,0	20,0	20,0
Pentru copiii români este util să înveţe limba maghiară?	62,5	12,5	25,0	100,0	0,0	0,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în şcoli separate?	50,0	25,0	25,0	20,0	0,0	80,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăţa în limba română, dar în clase separate?	37,5	12,5	50,0	0,0	20,0	80,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee şi facultăţi?	75,0	0	25,0	60,0	0,0	40,0
Datorită facilităţilor oferite de şcoli speciale părinţii romi îşi trimit copiii la această formă de educaţie?	37,5	50,0	12,5	20,0	80,0	0,0
Mulţi copii din şcolile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăţa în sistemul normal de educaţie?	50,0	12,5	37,5	20,0	40,0	40,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte şcoli sînt direcţionate de cadrele didactice către şcolile speciale?	25,0	37,5	37,5	0,0	60,0	40,0
Copiii care ar avea nevoie de educaţie specială nu sînt înscrişi la această formă de învăţămînt de părinţi de teama copiilor romi?	12,5	62,5	25,0	40,0	40,0	20,0

Rezultatele obţinute prin chestionarea cadrelor didactice din Colegiul Naţional Simion Bărnuţiu, Şimleu Silvaniei, judeţul Sălaj

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăţi în procesul de educaţie?", cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice române au ales următoarele medii familiale: cele cu o educaţie precară (87,5%), destrămate (50,0%), sărace (25,0%), rurale (25,0%), şomere (12,5%), iar cadrele didactice maghiare au indicat următoarele medii: familii destrămate (80,0%), de romi (40,0%), cele cu o educaţie precară (40,0%), sărace (40,0%).

Faptul că în şcolile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice române a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (87,5%), indiferentă (12,5%), iar cadrele didactice maghiare consideră că această numerotare este indiferentă (40,0%), normală, întrucît limba oficială este româna (40,0%), anormală (20,0%).

La elevi a fost măsurat gradul de toleranţă faţă de romi (prin întrebarea „ce ai face dacă colegul tău de bancă ar fi rom?") şi faţă de popoare migratoare (solicitînd o definiţie ale acestora). La prima întrebare s-a considerat a fi atitudine negativă răspunsuri de genul „l-aş bate pînă s-ar înălbi", „m-aş muta din bancă", „l-aş respinge", „l-aş pune să se spele", „l-aş da cu spray şi aş fi mai atent la

buzunare", „aş fi obligat să accept situaţia, dar nu m-aş bucura", atitudine neutră răspunsurile „nimic", „m-aş comporta normal", „mi-ar fi indiferent", „l-aş trata ca pe unul de aceeaşi etnie ca mine, nu aş face discriminare, e deajuns să ştiu că e om", (au fost considerate ca fiind atitudini neutre şi cele condiţionale de genul „poate nu m-ar deranja, dacă ar fi curat şi îngrijit", întrucît arată că nu apartenenţa etnică ar deranja ci o anumită condiţie socială şi igienică), atitudine pozitivă răspunsurile „l-aş ajuta", „m-aş împrieteni cu el", „l-aş apăra", „aş învăţa de la el ţigăneşte".

La definiţia popoarelor migratoare atitudine negativă a fost considerată răspunsurile de genul: „nu le place să stea mult într-un loc că le mănîncă pielea", „popoare care ajung în altă ţară unde se înmulţesc şi cer drepturi prea mari", „intruşi care vin să răspîndească în lume că sîntem răi cu ei şi vor teritorii din ţara noastră", „vor să cucerească mai mult decît li se cuvine", „o grămadă de oameni care neavînd ce face se mută dintr-un loc în altul, care trăiesc în corturi şi mănîncă plante", „nişte gunoaie (tomberoane)", „buni de aruncat la gunoi care umblă numai după bani şi femei", „nişte cretini", „au o guvernare slabă", „nu au un loc de muncă stabil", „nu sînt apţi să-şi creeze o casă", „sînt tot timpul în război", „au casa în spate, în rucsac şi îşi schimbă des locul în care au domiciliul", „au furat şi în urma lor au rămas popoare distruse", „nişte hoţi care dacă calcă pe teritoriul unei ţări inventează tot felul de idioţenii despre «istoria neamului lor» pe acel pămînt", „ucid şi nu au pic de milă", „pe unde treceau lăsau urme incendiind casele săracilor luînd cu ei toate bogăţiile şi agoniseala lor, furau caii, grăunţele, alimentele şi copiii femeilor pentru a-i creşte să devină luptători sau în unele cazuri chiar şi sclavi", atitudine neutră răspunsurile: „popoare care migrează dintr-un loc în altul", „popoare nomade", „oameni ca oricare altul", „fiecare popor la origine a fost migrator", atitudine pozitivă răspunsurile: „un grup de oameni dornici de a cunoaşte noi oameni, de a vizita alte locuri decît cele în care s-au născut", „puternici", „oameni deştepţi", „popoare care îşi caută libertatea şi o viaţă mai bună", „sînt mîndru că aparţin unui popor migrator". Popoarele migratoare sînt des comparate cu păsările călătoare sau chiar cu albinele, „care zboară din floare-n floare".

Totodată la elevii nemaghiari a fost chestionată cunoaşterea culturii maghiare prin întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?".

Chestionarele au conţinut şi întrebări privind limbile serbărilor şcolare, respectiv cele privind limbile cunoscute de elevi.

Dintre elevii chestionaţi în Liceul Teoretic George Moroianu din Săcele (şcoală cu predare în limba română şi maghiară), în clasele cu predare în limba română 17,4% dintre elevii chestionaţi au declarat că vorbesc maghiara, 8,7% germana; în clasele cu predare în limba maghiară nici un elev nu vorbeşte limba germană.

	Elevi români			Elevi maghiari		
	negativă	**neutră**	**pozitivă**	**negativă**	**neutră**	**pozitivă**
Mentalitatea faţă de elevi romi	4,3	91,3	4,3	60,0	0,0	40,0
Mentalitatea faţă de popoare migratoare	8,6	73,9	4,3	0,0	80,0	0,0

Mentalitatea elevilor din Liceul Teoretic George Moroianu, Săcele (pe baza evaluării răspunsurilor în procente)[23]

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?", 65,2% din elevii claselor române au răspuns că este un poet (scriitor) maghiar (unii au scris „de origine maghiară" sau „de naţionalitate maghiară"), 26,1% că a fost un poet, 8,7% nu ştiu.

Conform declaraţiilor elevilor români, serbările şcolare se desfăşoară în limba română (100,0%), franceză (17,4%), maghiară (8,7%). Elevii maghiari au declarat că serbările şcolare se desfăşoară exclusiv în limba română.

Dintre elevii chestionaţi în Şcoala Generală Racoş, judeţul Braşov, (şcoală cu predare în limba română şi maghiară), în clasele cu predare în limba română 20,0% din elevii au declarat că sînt

[23] La aceste tipuri de tabele diferenţa dintre procentele totale şi 100% se datorează non-răspunsurilor.

romi; 20,0% vorbesc germana, nimeni maghiara; în clasele cu predare în limba maghiară 70,0% a declarat că vorbeşte limba germană.

	Elevi români			Elevi maghiari		
	negativă	neutră	pozitivă	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	37,5	62,5	0,0	40,0	30,0	30,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	62,5	37,5	0,0	20,0	60,0	20,0

Mentalitatea elevilor din Şcoala Generală Racoş, judeţul Braşov
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)

Se poate observa influenţa puternică a cadrelor didiactice asupra mentalităţii elevilor prin analiza răspunsurilor date privind popoarele migratoare. Aproape două treimi dintre elevii chestionaţi au dat un răspuns similar: „intruşi", o parte a elevilor adăugînd că au venit pentru a răspîndi o imagine negativă a românilor, cealaltă parte că au venit să jefuiească, iar conform unora doresc să obţină teritorii din România actuală.

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?", toţi elevii claselor române au răspuns că nu ştiu cine este, nu au auzit de el.

Conform declaraţiilor elevilor din clasele române, serbările şcolare se desfăşoară în limba română (100,0%), engleză (30,0%), maghiară (20,0%). Toţi elevii maghiari au declarat că serbările şcolare se desfăşoară în limba română şi maghiară.

Dintre elevii chestionaţi în Colegiul Naţional Áprily Lajos din Braşov (şcoală cu predare în limba maghiară), 45,9% au declarat că vorbesc limba germană.

	Elevi maghiari		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	13,5	91,2	2,7
Mentalitatea față de popoare migratoare	24,3	67,6	2,7

Mentalitatea elevilor din Colegiul Naţional Áprily Lajos, Braşov
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)

Efectele stereotipurilor negative promovate de manualele şcolare pot fi măsurate în mod eficient la elevii acestui liceu, în care mentalitatea faţă de romi este mai pozitivă decît faţă de popoarele migratoare, văzute ca primitive, o comunitate de oameni care nu îşi găsesc un rost în viaţă sau care au chiar comportament infracţional.

Conform declaraţiilor elevilor, serbările şcolare se desfăşoară în limba română (100,0%), franceză (17,4%), maghiară (8,7%). Elevii maghiari au declarat că serbările şcolare se desfăşoară în limba maghiară, 21,6% din cei chestionaţi remarcînd că uneori se foloseşte limba engleză, 17,6% limba română, 2,7% germana.

Dintre elevii chestionaţi în Şcoala Generală din Zizin, 40,0% nu şi-a declarat apartenenţa etnică, 33,3% s-au declarat români, 26,7% s-au declarat romi. Dintre cei declaraţi români, 93,3% au declarat că limba lor maternă este româna, 6,7% nu şi-a declarat limba maternă, 26,7% a specificat limba romani la alte limbi vorbite (încă 13,3% a specificat limba romani, dar ulterior a şters). Dintre romi 75,0% a declarat limba română ca limbă maternă, 13,3% romani, 6,7% maghiara, încă 58,3% a specificat limba romani la alte limbi vorbite. Dintre cei care nu şi-au declarat apartenenţa etnică, 50,0% vorbesc ca limbă maternă româna, 11,1% maghiara, 38,9% nu-şi declară nici limba maternă, 16,7% specifică limba romani la alte limbi vorbite.

La întrebarea referitoare la colegul de bancă rom, atitudinile au fost în majoritate pozitive, un elev chiar a specificat: „m-aş bucura că este om nu animal". Un elev însă în loc de răspuns a ţinut să precizeze: „eu sînt român, nu sînt ţigan".

La întrebarea „Cum ai descrie popoarele migratoare", 60,0% dintre elevii romi au dat răspunsuri negative, cum ar fi: „Ca pe nişte popoare rele, omoară oameni, le ia bunurile oamenilor".

Marea majoritate a elevilor nu au noțiuni privind cultura maghiară. La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?", 53,2% nu au răspuns, 17,8% că a fost un scriitor/poet maghiar, 13,3% că a fost scriitor/poet, 8,9% că a fost ungur, 4,4% că a fost un maghiar bogat, 2,2% ca a fost o stradă. Referitor la Mihai Eminescu 62,2% a afirmat că este un poet/scriitor, 20,2% că a fost un poet român, 4,4% că a fost un domnitor, 13,3% nu au dat nici un răspuns.

Conform declarațiilor tuturor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română.

Dintre elevii chestionați în Școala Generală nr. 2 din Rîșnov, județul Brașov, în clasele cu predare în limba germană 57,1% din elevii chestionați au declarat că vorbesc ca limbă maternă germana, 42,9% româna. Nici un elev nu și-a declarat apartenența etnică. La întrebarea privind limba de predare, 71,4% nu a completat nimic, 14,3% că este germana, 14,3% că este germana și româna.

	Elevi români			Elevi germani		
	negativă	neutră	pozitivă	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	33,3	33,3	0,0	75,0	25,0	0,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	0,0	66,7	0,0	0,0	0,0	0,0

Mentalitatea elevilor din Școala Generală nr. 2 din Rîșnov, județul Brașov
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)

Nici un elev nu a răspuns la întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?".

Conform declarațiilor elevilor români, serbările școlare se desfășoară „în limba română în general dar și în germană" (57,1%), română (14,3%), română și germană (14,3%).

La Drăușeni, județul Brașov, au fost chestionate două clase cu predare în limba maghiară din școala generală. 9,1% a declarat că provine din familie mixtă maghiaro-romă, ceilalți s-au declarat a fi maghiari.

	Elevi maghiari		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	0,0	63,6	36,4
Mentalitatea față de popoare migratoare	18,2	81,8	0,0

Mentalitatea elevilor din Școala Generală din Drăușeni, județul Brașov
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)

Toți elevii au considerat că „modelul" popoarelor migratoare ar fi romii, afirmînd despre migratori următoarele: „sînt ca și cortorarii", „cerșesc", „nu cerșesc", „sînt mulți într-un loc", „sînt analfabeți".

Conform declarațiilor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română și maghiară.

În Liceul Pedagogic Constantin Diaconovici Loga din Caransebeș, cu clase cu limba de predare română și germană, dintre elevii chestionați 83,3% au declarat că sînt români, 16,7% că sînt germani, 50,0% au declarat că limba lor maternă este româna, 50,0% germana. Toți elevii de limbă maternă română au declarat că vorbesc germana. Dintre cei care învață în clase cu predare în limba germană 20,0% au declarat că limba de predare este germana, 80,0% că limba de predare este germana și româna.

	Elevi din clasele germane		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	0,0	100,0	0,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	0,0	100,0	0,0

Mentalitatea elevilor din Liceul Pedagogic Constantin Diaconovici Loga, Caransebeș
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?", toți elevii chestionați au răspuns corect.

Conform declarațiilor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română (100,0%), germană (66,7%), engleză (33,3%).

Dintre elevii Liceului Teoretic Traian Doda din Caransebeș 53,3% au declarat că cunosc limba germană, 6,7% limba romani.

	Elevi români		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevii romi	13,3	86,7	0,0
Mentalitatea față de popoarele migratoare	40,0	46,7	0,0

Mentalitatea elevilor din Liceul Teoretic Traian Doda, Caransebeș
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?", 66,6% dintre cei chestionați nu au știut răspunsul, 33,3% au răspuns corect.

Conform declarațiilor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română, la care 13,3% au adăugat și germana, engleza și franceza.

Dintre elevii Grupului Școlar Forestier din Caransebeș 50,0% au declarat cunoașterea limbii germane, 6,7% a limbii romani.

	Elevi români		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	0,0	100,0	0,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	16,7	16,7	0,0

Mentalitatea elevilor din Grupul Școlar Forestier, Caransebeș
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?", 66,6% din cei chestionați nu au știut răspunsul, 33,3% au răspuns corect.

Conform declarațiilor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română.

42,9% dintre elevii Grupului Școlar Industrial Construcții de Mașini din Caransebeș au declarat cunoașterea limbii germane.

	Elevi români		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	0,0	100,0	0,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	57,1	42,9	0,0

Mentalitatea elevilor din Grupul Școlar Industrial Construcții de Mașini, Caransebeș
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?", toți au dat un răspuns corect, dar acest rezultat pare să fi fost datorat unor influențe primite în timpul completării chestionarului („poet ungur din secolul al XIX-lea" a fost răspunsul general, în schimb la întrebarea similară privind Mihai Eminescu răspunsurile au fost diferite și nu s-a făcut nici o referire la secolul al XIX-lea).

Conform declarațiilor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română.

Dintre elevii Școlii cu clasele I-VIII din Măru, județul Caraș-Severin, nici un elev nu a declarat cunoașterea unei limbii minoritare din regiune.

	Elevi români		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	16,7	83,3	0,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	66,7	33,3	0,0

Mentalitatea elevilor din Şcoala cu clasele I-VIII din Măru, județul Caraş-Severin (pe baza evaluării răspunsurilor în procente)

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?", toți au răspuns „nu ştiu".

Conform declarațiilor elevilor, serbările şcolare se desfăşoară în limba română.

Dintre elevii chestionați în Şcoala Gimnazială Mihai Eminescu din Zalău (şcoală cu predare în limba română şi maghiară), în clasele cu predare în limba română 10,0% dintre elevii chestionați au declarat că vorbesc maghiara.

	Elevi români			Elevi maghiari		
	negativă	neutră	pozitivă	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	33,3	53,3	10,0	32,0	48,0	20,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	23,3	63,3	3,3	8,0	88,0	4,0

Mentalitatea elevilor din Şcoala Gimnazială Mihai Eminescu, Zalău (pe baza evaluării răspunsurilor în procente)

Aproximativ o treime dintre cei chestionați din clasele de predare în limba română au cunoştințe privind cultura maghiară, la întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?", 36,6% au răspuns că este un poet (scriitor) maghiar, 43,3% au răspuns că nu ştiu, 20,0% că a fost un maghiar (folosind şi cuvinte ca „bozgor" sau „hungur").

Conform declarațiilor elevilor români, serbările şcolare se desfăşoară în limba română (100,0%), maghiară (90,0%), germană (86,7%), engleză (43,3%), franceză (1,3%). Elevii maghiari au declarat că serbările şcolare se desfăşoară în limba română, maghiară, germană (100,0%) respectiv şi în engleză (4,0%).

Dintre elevii chestionați în Colegiul Tehnic Alexandru Papiu-Ilarian din Zalău (şcoală cu predare în limba română), 98,0% din elevi au fost români, 2,0% maghiari. Dintre români (8,0%) au declarat că vorbesc maghiara.

	Elevi români		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	12,5	68,0	14,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	30,0	54,0	3,0

Mentalitatea elevilor din Colegiul Tehnic Alexandru Papiu-Ilarian, Zalău (pe baza evaluării răspunsurilor în procente)

Marea majoritate a elevilor români nu au noțiuni elementare privind cultura maghiară. La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?", 78,0% au răspuns că „nu ştiu", 12,0% că a fost un poet maghiar, 8,0% că a fost maghiar (unul din răspunsuri: „un bozgor prost") 2,0% că a fost un poet.

Conform declarațiilor tuturor elevilor, serbările şcolare se desfăşoară în limba română, la care 4,0% au adăugat şi limba engleză.

Dintre elevii chestionați în Şcoala Gimnazială Lucian Blaga din Jibou (şcoală cu predare în limba română), 87,2% din elevi au fost români, 5,1% romi, 2,5% maghiari, 5,1% au provenit din familii mixte (româno-maghiare). Dintre români unul singur (3,9%) a declarat că vorbeşte maghiara.

	Elevi români		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea faţă de elevi romi	11,8	14,7	70,6
Mentalitatea faţă de popoare migratoare	8,8	67,7	0,0

Mentalitatea elevilor din Şcoala Gimnazială Lucian Blaga, Jibou
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)

Se poate observa că în colectivităţile de elevi în care există romi, atitudinea faţă de ei este complet alta decît în colectivităţile unde romii sînt cunoscuţi doar prin stereotipurile negative propagate de mediile lor sociale. La Şcoala Gimnazială Lucian Blaga din Jibou au fost frecvente răspunsurile de genul: „am stat în bancă cu un coleg rom, era curat şi civilizat".

Referitor la popoarele migratoare, mai mulţi elevi au subliniat că: „nu aveau patrie, dar mai tîrziu şi-au dobîndit teritorii proprii şi s-au civilizat".

Dintre elevii români, la întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?", 55,9% au răspuns că este un poet (scriitor) maghiar, 38,2% au răspuns că nu ştiu, 5,9% că a fost un maghiar.

Conform declaraţiilor tuturor elevilor, serbările şcolare se desfăşoară în limba română, engleză, franceză.

Dintre elevii chestionaţi în Colegiul Naţional Simion Bărnuţiu din Şimleul Silvaniei, judeţul Zalău (şcoală cu predare în limba română şi maghiară), în clasele cu predare în limba română un elev (3,7%) a declarat că limba lui maternă este maghiara, dintre ceilalţi elevi unul a declarat că vorbeşte puţină maghiară.

	Elevi români			Elevi maghiari		
	negativă	neutră	pozitivă	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea faţă de elevi romi	18,5	51,9	14,8	36,4	59,1	4,5
Mentalitatea faţă de popoare migratoare	22,2	66,7	0,0	9,1	36,4	54,5

Mentalitatea elevilor din Colegiul Naţional Simion Bărnuţiu, Şimleul Silvaniei, judeţul Zalău
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)

Cei chestionaţi din clasele de predare în limba română au cunoştinţe privind cultura maghiară, la întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?", 96,3% au răspuns că a fost poet (scriitor) maghiar, un singur elev (3,7%): „măcelar în ceva film".

Conform declaraţiilor elevilor români, serbările şcolare se desfăşoară în limba română (96,3%), maghiară (92,6%), engleză (48,1%), franceză (40,7%), „în prea multe limbi" (3,7%). Elevii maghiari au declarat că serbările şcolare se desfăşoară în limba română (100,0%) şi maghiară (59,1%). Diferenţa rezultă din faptul că mulţi elevi maghiari consideră că rostirea a cîtorva cuvinte şi în maghiară (sau engleză, franceză) nu reprezintă un real multilingvism, aşteptat de ei. Mai mulţi dintre cei care au considerat că serbările sînt bilingve, au specificat: „în general în română, puţin în maghiară".

Ministerul Educaţiei şi Cercetării şi-a manifestat dorinţa de a stopa fenomenul segregării. Conform Notificării nr. 29323 din 20 aprilie 2004 Ministerul Educaţiei şi Cercetării, „s-a constatat existenţa, în anumite unităţi de învăţămînt, a **cazurilor de segregare**[24] în învăţămîntul obligatoriu, prin crearea de **clase sau de şcoli în care învaţă numai elevi romi**. De asemenea, astfel de cazuri au fost aduse la cunoştinţa MEC sau au fost prezentate în presă de către organizaţii nonguvernamentale care se ocupă de respectarea drepturilor omului. [...]

Ministerul Educaţiei şi Cercetării **interzice** formarea grupelor în învăţămîntul preşcolar, precum şi a claselor I şi a V-a, cuprinzînd exclusiv sau preponderent elevi romi. Acest tip de organizare a grupelor / claselor, indiferent de motivele invocate, constituie forme de segregare.

[24] Sublinierea unor părţi din Notificare aparţine Ministerului Educaţiei şi Cercetării.

Segregarea este o formă gravă de discriminare. În cadrul sistemului educațional, **cu excepția școlilor/claselor cu predarea tuturor disciplinelor în limba romani**, segregarea constă în separarea fizică, intenționată sau neintenționată, a copiilor romi de restul copiilor în școli, clase, clădiri și alte facilități, astfel încît numărul copiilor romi fața de cei neromi este disproporționat de mare în raport cu procentul pe care copiii romi de vîrstă școlară îl reprezintă din totalul populației de vîrstă școlară în respectiva unitate administrativ teritorială.

Segregarea are drept consecință accesul inegal al copiilor la o educație de calitate. Separarea în grădinițe și școli conduce invariabil la o calitate a educației inferioară celei oferite în grupele, clasele sau școlile cu o altă majoritate etnică a populației școlare.

Menținerea separării în educație pe criterii etnice are efecte negative atît pentru romi cît și pentru societatea românească în ansamblu. În școlile cu populație formată preponderent din romi sau în clasele formate numai din elevi romi s-au identificat următoarele caracteristici: menținerea prejudecăților la nivelul populației majoritare și al romilor, sentimentul de inferioritate la copiii romi, număr insuficient al cadrelor didactice calificate, fluctuația cadrelor didactice, incapacitatea de a pregăti elevii la un nivel care să asigure succesul școlar, rata ridicată a neșcolarizării și a abandonului școlar etc. Pe de altă parte, este cunoscut și demonstrat că includerea copiilor în clase mixte din punct de vedere etnic și cultural contribuie la cunoașterea și acceptarea diferențelor etnice și culturale, la toleranță și, totodată, favorizează succesul școlar.

Inspectoratele școlare **vor lua toate măsurile pentru a promova principiile școlii incluzive** — o școală interculturală, deschisă tuturor, cu un curriculum care reprezintă diversitatea culturală a populației, în care fiecare copil beneficiază de acces egal la o educație de calitate.

Inspectoratele școlare vor analiza situația tuturor școlilor în care numărul copiilor romi față de cei neromi este disproporționat de mare în raport cu procentul pe care copiii romi de vîrstă școlară îl reprezintă în totalul populației de vîrstă școlară din respectiva unitate administrativ-teritorială și vor iniția un plan de măsuri care urmărește eradicarea segregării. Măsurile propuse vor fi adaptate fiecărei situații în parte și vor ține cont de faptul că procesul desegregării este un proces pe termen lung. Acest plan va cuprinde — fără a se limita la — demersuri de tipul:

- formarea colectivelor mixte de elevi la toate nivelurile de educație;
- asigurarea transportului elevilor romi la școli cu o altă majoritate etnică, în special pentru copiii din comunitățile segregate rezidențial;
- utilizarea în comun a spațiilor școlare și a dotărilor existente;
- formarea și angajarea de mediatori școlari romi;
- oferirea de ore suplimentare de recuperare pentru copiii care întîmpină dificultăți în procesul de învățare;
- promovarea identității etnice a romilor în școlile mixte, inclusiv prin curriculum;
- cooptarea în școli a cadrelor didactice rome care să asigure predarea curriculumului specific (limba romani și istoria romilor);
- formarea cadrelor didactice în domeniul educației incluzive pentru a asigura un climat educațional adecvat unui mediu multietnic;
- facilitarea transferului elevilor în cazurile cînd se urmărește echilibrarea proporției dintre elevii romi și neromi într-o școală;
- informarea comunităților de romi despre calitatea educației în școlile mixte și implicarea părinților romi în deciziile școlii prin vizite regulate în comunitățile de romi;
- informarea tuturor părinților despre beneficiile educației incluzive, în scopul descurajării celor care solicită includerea copiilor lor în clase fără elevi romi sau organizarea de clase separate pentru romi.

Pentru clasele a II-a, a III-a, a IV-a, a VI-a, a VII-a si a VIII-a, precum și pentru clasele a IX-a – a XII-a, care au populație școlară formată exclusiv sau preponderent din elevi romi, școlile vor analiza situația în fiecare caz în parte și vor elabora și implementa un plan de măsuri adecvate pentru ca, în termen de cel mult trei ani, proporția copiilor romi din aceste clase și școli să reflecte proporția copiilor romi de vîrstă școlară în totalul numărului de populație de vîrstă școlară din acea unitate administrativ-teritorială. Acest plan de măsuri se va fundamenta pe măsurile enumerate mai

sus şi va fi implementat prin implicarea autorităţilor locale, a organizaţiilor neguvernamentale ale romilor şi a celor care apără drepturile omului, prin atragerea altor finanţatori.

În cazul în care realizarea claselor mixte din punct de vedere etnic întîmpină dificultăţi majore, inspectoratele şcolare vor prezenta Ministerului Educaţiei şi Cercetării situaţia în detaliu. Decizia finală va aparţine Ministerului Educaţiei şi Cercetării, inspectoratul avînd obligaţia de a prezenta motive întemeiate pentru planul de acţiune prevăzut şi nerealizat.

Inspectoratele şcolare vor transmite la MEC – Direcţia Generală pentru Învăţămînt Preuniversitar, pînă la data de **28 mai 2004,** o informare privind dimensiunea segregării la nivelul fiecărui judeţ [...], precum şi planul de măsuri iniţiat în vederea eradicării acestui fenomen.

MEC va monitoriza aplicarea planului de măsuri şi supune atenţiei inspectoratelor şcolare Ordonanţa nr. 137 din 31 august 2000, aprobată prin Legea nr. 48/2002, care prevede sancţionarea tuturor formelor de discriminare, inclusiv în domeniul educaţiei, conform art. 1(4), art. 3 (d), art. 6, art. 15(2), (3), precum şi Legea nr. 27 din 5 martie 2004, privind aprobarea Ordonanţei Guvernului nr. 77/ 2003, art. 20."

Totuşi, există încă clase sau şcoli segregate.

Astfel în judeţul Braşov, localitatea Zizin, dintre cele două şcoli generale una este pentru elevii romi, cealaltă pentru elevii români şi maghiari.

Romani CRISS şi Asociaţia Şanse Egale au identificat un număr de 12 unităţi de învăţămînt din judeţul Sălaj în care toţi elevii sînt romi (şcolile gimnaziale din Pusta, Ratin, Cehei, Huseni, Mal, Voivodeni, Cizer, Motiş, Şcoala Gimnazială nr. 2 din Cheud, Grădiniţele din Pericei, Grădiniţia nr. 2 din Cheud, Grădiniţa nr. 2 din Pusta) şi 6 unităţi în care procentul elevilor romi este de peste 80%: Grădiniţa din Mal, şcolile gimnaziale din Nuşfalău, Dersida, Plopiş, Mirsid.

Romani CRISS deţine date şi din alte judeţe, astfel organizaţia a constatat fenomenul segregării în judeţul Alba (la Cetatea de Baltă toţi elevii sînt romi[25]; peste 80% din elevi sînt romi la Şcoala Generală din Teiuş, Şcoala Generală nr. 2 din Blaj[26]).

Locurile speciale oferite la licee nu pot fi utilizate în totalitate datorită lipsei unui sistem de burse pentru tinerii romi. Mulţi dintre elevii înscrişi abandonează şcoala datorită situaţiei materiale precare.

Pentru a sprijini învăţămîntul în cadrul comunităţilor de romi au fost înfiinţate la inspectoratele şcolare posturi de inspectori romi, dar în unele judeţe, deşi au existat candidaţi romi, postul a fost ocupat de neromi.

Tot pentru facilitarea educaţiei romilor, există şi mediatori şcolari (în judeţele studiate doar în Alba, unde din cei şapte mediatori toţi au terminat cel puţin 10 clase, iar 2 persoane au bacalaureat), care, conform fişei postului elaborat în anul 2000, sprijină şi contribuie la realizarea şcolarizării copiilor romi la toate nivelele; faciliteaza organizarea de întîlniri cu părinţii romi; colaborează cu ONG-urile rome şi nerome; furnizează datele necesare elaborării proiectelor şi a recenzării corecte a populaţiei şcolare; identifică potenţiale cadre didactice rome (romi absolvenţi de liceu, elevi romi performanţi); semnalează şi mediază conflicte inter- şi intracomunitare; mediatizează informaţiile şi facilităţile privind educaţia pentru romi; încurajează angrenarea părinţilor în educaţia copiilor şi în viaţa şcolii; semnalează aspecte deosebite din comunitate în scopul sensibilizării autorităţilor în soluţionarea lor.

Singura universitate de stat din Transilvania declarată a fi multiculturală este Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj. În cadrul acestei universităţi se studiază în limba română, maghiară, germană şi engleză (105 specializări în limba română, 52 în maghiară, 13 în germană si 4 în engleză). Educaţia în diferite limbi se desfăşoară pe „linii" („linie maghiară", „linie germană", noţiune juridică inexistentă). Din totalul cadrelor didactice 78,7% predau la linia română, 18,1% la linia maghiară, 3,1% la linia germană. În forul de decizie al Universităţii, Senatul, 70,1% reprezintă linia română, 25,6% linia maghiară, 4,3% linia germană, astfel, practic, deciziile se iau prin majoritatea absolută a celor care reprezintă linia română.

---

[25] După apariţia studiului efectuat de Romani CRISS, la Cetatea de Baltă au fost unificate două şcoli şi astfel problema segregării a fost soluţionată.

[26] Similar şcolii din Cetatea de Baltă, şi aici s-a desfăşurat un program de desegregare.

În afară de Cluj, Universitatea Babeş-Bolyai are secţii (în judeţele studiate) în Alba (Aiud, în limba maghiară), Bihor (Oradea, în limba română), Sălaj (Zalău, în limba română).

Tipul educaţiei	Limba română	Limba maghiară	Limba germană	Limba engleză	Pentru romi	Pentru moldoveni	Pentru minorităţi
Învăţământ de lungă durată	3.357 68,23%	1.031 20,96%	221 4,49%	114 2,32%	30 0,61%	25 0,51%	5 0,10%
Învăţământ de lungă durată la distanţă	3.400 84,16%	540 13,37%	100 2,48%	—	—	—	—
Total	6.757 75,41%	1.571 17,53%	321 3,58%	114 1,27%	30 0,33%	25 0,28%	5 0,06%

Cifrele de şcolarizare la Universitatea Babeş-Bolyai pentru anul universitar 2005-2006, locuri subvenţionate de la buget

În prezent din cei 31.615 de studenţi 80,6% învaţă la linia română, 17,2% la linia maghiară şi 2,3% la linia germană.

Nu există învăţământ în limba maghiară de nivel universitar de lungă durată în unele domenii, cum ar fi economie, contabilitate, management.

Caracterul multicultural al Universităţii Babeş-Bolyai nu se reflectă prin utilizarea limbii maghiare şi germane în relaţia cu publicul, prin prezenţa simbolisticii şi a personalităţilor aparţinînd culturii maghiare şi germane pe coridoarele instituţiei etc. Chiar şi în Biblioteca Centrală Universitară toate inscripţiile sînt numai în limba română. În urma unei sesizări, Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării a propus Ministerului Educaţiei şi Cercetării să stabilească prevederi prin care să se promoveze multiculturalismul la Universitatea Babeş-Bolyai. Sub pretextul autonomiei universitare, ministerul nu a intervenit.

În noiembrie 2006, la o conferinţă internaţională organizată de Universitatea Babeş-Bolyai, organizatorii au refuzat prezentarea unui material privind multiculturalismul universităţii, iar acţiunea unor cadre didactice maghiare privind inscripţionararea bilingvă a fost sancţionată de senat prin concedierea lor. În urma acestei decizii, cei doi prorectori maghiari ai universităţii şi-au dat demisia.

5.3. Discriminarea şi nediscriminarea în programa şcolară

Programele şcolare, după care se elaborează manualele, nu prevăd prezentarea grupurilor minoritare. Problema nediscriminării este, de asemenea, evitată.

Doar în clasele cu predare într-o limbă minoritară se predă istoria şi tradiţia minorităţii respective (în clasele VI-VII, cu o oră pe săptămînă).

La materia „Cultură civică", care se predă în clasele V-VIII, programa şcolară nu prevede nimic referitor la minorităţi, drepturile minorităţilor, probleme privind discriminarea. Programa din clasa a VI-a aminteşte non-discriminarea ca un principiu al Convenţiei ONU cu privire la drepturile copilului, iar cea de clasa a VIII-a se referă la egalitatea de şanse, dar aminteşte doar „problema sărăciei şi a bogăţiei", nu şi problema egalităţii de şanse între persoane aparţinînd diferitelor comunităţi etnice.

La materia „Istorie" nu se predă istoria României, ci „istoria românilor", excluzîndu-se astfel istoria minorităţilor naţionale. Astfel, în loc să se prezinte şi elemente ale istoriei acestor comunităţi, materia „Istoria românilor" este bazată pe stereotipuri negative faţă de tot ceea ce nu aparţine culturii române.

Analiza manualelor şcolare arată o îmbunătăţire faţă de începutul anilor 1990, dar prezintă încă o serie de deficienţe majore. Această analiza nu se referă la modul diferit de interpetare a istoriei dintre istorici români, maghiari, germani etc., ci la perpetuarea unor stereotipuri negative sau la evidente modificări ale unor date istorice. Stereotipurile au reieşit din chestionarea elevilor; spre exemplu, la întrebarea „Cum ai descrie popoarele migratoare?", s-au dat răspunsuri cum ar fi: „Maghiarii şi ungurii au vrut să pună mîna pe Ţara Română îndemnîndu-i pe români să vorbească

limba lor şi să se maghiarizeze."; „Popoarele migratoare sînt cele care se mută dintr-o țară în alta. Ei nu sînt români sau englezi pentru că pleacă mai uşor.".

Originea şi momentul sosirii maghiarilor în Transilvania, ca şi colonizarea secuilor şi saşilor sînt prezentate în mod diferit de manuale.

„Procesul de unire a acestor voievodate [româneşti] într-un stat[27] a fost întrerupt de cucerirea maghiară. Originari din Asia, după mai multe popasuri în drumul lor, ungurii (numiți şi maghiari) s-au aşezat în Cîmpia Panoniei (către anul 900) sub conducerea lui Arpad. Opriți în expansiunea lor de germani în vest şi de bizantini în sud, ei s-au îndreptat spre Transilvania, începînd din a doua jumătate a secolului al XI-lea cucerirea ei sistematică. Spre sfîrşitul veacului al XIII-lea, Transilvania era supusă."[28] (Tot acest manual, mai tîrziu, afirmă: „Cucerind Transilvania încă din secolele XI-XII, regatul maghiar a căutat de-a lungul timpului să pună stăpînirea şi pe celelalte țări române".[29]) „Pentru a apăra Transilvania de atacurile ultimilor migratori, regii maghiari au colonizat populații străine. Secuii (urmaşi, se pare, ai avarilor, hunilor ş.a.) au fost aşezați în regiunile de margine. Saşii, de origine germană, proveneau în majoritate din Saxonia, de unde le vine şi numele. Ei au fost aşezați (în secolele XII-XIII) în sudul Transilvaniei: Orăştie, Sibiu, Braşov ş.a., beneficiind de privilegii." Astfel secuii sînt considerați „străini" de populația „asiatică" maghiară, iar denumirea unor localități unde s-au aşezat saşii creează impresia ca şi cum ei ar fi fost colonizați în aceste oraşe existente anterior (nu se menționează numele original, săsesc al acestor localități).

„La sfîrşitul secolului al IX-lea, se stabileşte în vecinătatea românilor un popor nou, ungurii sau maghiarii. Ei trăiesc pînă în ziua de astăzi alături de români, de-a lungul unei istorii care a cunoscut şi momente de confruntare, dar care a dovedit, pînă la urmă, că buna înțelegere dintre cele două popoare este posibilă. [...] Încă de la venirea maghiarilor în Panonia, în secolul al IX-lea, aceştia au început să se extindă şi în Transilvania. Treptat, pînă în secolul al XIII-lea, vor ocupa în întregime acest teritoriu, care va fi organizat după modelul feudalismului apusean."[30] Manualul evidențiază originea fino-ugrică a maghiarilor şi situează orginea lor în Urali (în comparație cu alte manuale care consideră că maghiarii sînt originari din Asia[31]). Privind colonizarea secuilor şi saşilor, acest manual afirmă: „Pentru a-şi asigura în chip trainic stăpînirea Transilvaniei, regii maghiari au făcut o serie de colonizări în această provincie, mai ales în regiunile de graniță. Cei mai vechi colonişti aduşi aici au fost secuii, populație înrudită cu maghiarii. Aşezarea lor în zonele de frontieră [...] a avut un caracter militar (apărarea trecătorilor din Carpați). Secuii au fost împărțiți în şapte scaune. [...] Scaunele formau o asociație numită «universitatea (obştea) secuiască» care se bucura de autonomie în cadrul statului maghiar. [...] În secolul al XII-lea regii maghiari au adus în Transilvania o nouă populație, saşii. Aceştia erau de origine germană şi proveneau în special din Saxonia. [...] Saşii s-au dovedit meşteşugari pricepuți şi au întemeiat oraşe prospere în urul cărora au înființat multe aşezări rurale. Oraşele săseşti, care se bucurau de o largă autonomie juridică şi administrativă, au contribuit substanțial la prosperitatea economică a Transilvaniei. Aşezarea maghiarilor în Panonia şi Transilvania, precum şi colonizarea secuilor şi saşilor a contribuit la diversificarea etnică a populației din această zonă, făcînd din Transilvania un loc de întîlnire a mai

---

[27] Nu a existat un proces de unire a voievodatelor româneşti, dar prin această mențiune se creează impresia că maghiarii sînt vinovați pentru lipsa unei formațiuni statale româneşti.

[28] Liviu Burlec, Liviu Lazăr, Bogdan Teodorescu: *Istoria românilor, manual pentru clasa a IV-a*, Editura All, 2003, în continuare L. Burlec şi alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

[29] Unele evenimente nu sînt datate, pentru că nu ar putea fi corelate cu datele prezentate: „În Transilvania, regii maghiari au înființat episcopiile catolice de la Cenad, Oradea şi Alba. După apariția lor, în secolul al XIV-lea, în Transilvania, cultele reformate şi-au construit biserica proprie." (L. Burlec şi alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.). Episcopatul de la Alba Iulia s-a creat în 1009, iar cel din Cenad în 1030. Este caracteristic şi faptul că numele regilor maghiari, ca şi cel al principilor Transilvaniei, de regulă, sînt omise.

[30] Alexandru Vulpe, Radu G. Păun, Radu Băjenaru, Ioan Grosu: *Istoria Românilor, manual pentru clasa a VIII-a*, Editura Sigma, 2001, în continuare A. Vulpe şi alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

[31] Diferențele din manuale privind originea maghiarilor nu se datorează în exclusivitate istoricilor români. O parte a istoricilor maghiari nu acceptă „varianta oficială" conform căreia maghiarii, ca popor fino-ugric, s-au format în zona Munților Urali, considerînd că sînt un popor turcic provenind din Asia Centrală. În mod similar, există istorici maghiari care susțin originea hunică a secuilor.

multor culturi, obiceiuri şi civilizaţii." Cu o mică omisiune (Regatul Maghiar a întărit graniţele spre est datorită invaziei mongolilor, cei neinformaţi însă pot crede că trecătorile din Carpaţi au fost închise în faţa românilor aflaţi dincolo de Carpaţi), prezentarea este una favorabilă maghiarilor şi germanilor din Transilvania. Manualul are şi un capitol intitulat „Disputa în jurul continuităţii: ştiinţă şi politică", unde se arată că prioritatea de locuire a unui teritoriu nu conferă drepturi istorice; conform principiului dreptului la autodeterminare naţională „locuitorii unei ţări pot decide liberi, prin vot, viitorul politic al naţiunii din care fac parte, respectînd în acelaşi timp drepturile şi libertăţile minorităţilor conlocuitoare."

„În timpul dinastiei fondate de Arpad, pînă în secolul al XIII-lea, Transilvania va fi ocupată şi organizată de către regalitatea maghiară, după modelul feudalismului occidental. Regii arpadieni nu au anulat însă toate formele specifice de organizare locală, unele dintre ele fiind încadrate în comitatele şi scaunele pe care le-au creat."[32] „Pentru a-şi consolida stăpînirea asupra zonei şi pentru a pune în valoare resursele ei, Coroana maghiară[33] a colonizat în Transilvania noi grupuri etnice, care vor conviețui alături de români[34]. Aşa au fost secuii, stabiliţi în secolele XI-XII în părţile răsăritene ale Transilvaniei, şi saşii, care s-au aşezat în secolele XII-XIII în zona Orăştiei, pe văile Tîrnavelor şi Oltului, în Ţara Bîrsei şi regiunea Bistriţei. Secuilor li s-au atribuit sarcini militare, de apărare a graniţelor. Saşii au contribuit mai ales la dezvoltarea economică a Voievodatului, prin fondarea de oraşe." Acest manual este unul din puţinele care tratează situaţia Dobrogei din această epocă. „Formaţiuni politice medievale au apărut şi pe teritoriul Dobrogei. Conducătorul uneia dintre ele, Dobrotici, va da numele regiunii. Ea fusese stăpînită multă vreme de bizantini. Populaţia dobrogeană era diversă, pe lîngă români aşezîndu-se aici slavi, bulgari şi, mai tîrziu, turci."

Un alt manual[35] consideră că în primele secole după venirea maghiarilor, voievodatul Transilvaniei era „vasal regelui Ungariei". După înfrîngerea lui Gelu (în jurul anului 900), „localnicii [români şi slavi] fraternizează cu inamicul. Îl aleg ca nou «domn» al lor pe «Tuhutum», tatăl lui Horca." Nu se menţionează că Tuhutum (Töhötöm sau Tétény) era una din căpeteniile celor şapte triburi de maghiari care au descălecat în Cîmpia Pannonică. Conform manualului, Tuhutum „constituie un dominium propriu şi o dinastie separată a ducelui Arpad din Pannonia". Fără să menţioneze crearea episcopatelor catolice[36], manualul arată: „după anul 1100, în teritoriul intracarpatic, regalitatea maghiară încearcă să impună modele religioase, politico-administrative şi socio-economice apusene". Doar „în secolul al XIII-lea, cucerirea şi organizarea Transilvaniei de către unguri par a fi încheiate". „Iniţial, autoritatea [regelui] era exercitată asupra şapte comitate: Solnocul Interior, Dăbîca, Cluj, Turda, Alba, Hunedoara, Tîrnava. În celelate zone ale Transilvaniei, cuceritorii îi colonizează pe secui şi pe saşi, organizaţi în scaune, ai căror conducători sînt subordonaţi direct regelui Ungariei[37]. [...] Aşezarea noilor veniţi conduce, desigur, la o nouă structură etnico-demografică. Românii rămîn însă locuitorii cei mai numeroşi."

---

[32] Sorin Mitu, Lucia Copoeru, Ovidiu Pecican, Virgiliu Ţârău, Liviu Ţârău: *Istoria românilor, manual pentru clasa a XII-a*, Editura Sigma, 2001, în continuare S. Mitu şi alţi: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

[33] În mod caractersitic, manualele evită să folosească termenul de Ungaria în privinţa apartenenţei Transilvaniei. Doar la Revoluţia din 1848 apare, pus între ghilimele, noţiunea de „Ungaria Mare". Excepţia apare chiar în cadrul acestui manual (diferitele capitole fiind scrise de diferiţi autori): „Pentru că în Evul Mediu Ardealul făcuse parte din Ungaria, revoluţionarii maghiari [din 1848] doreau ca noul stat liberal maghiar să cuprindă şi Transilvania".

[34] Tot caractersitic este şi modul de a specifica, ori de cîte ori se aminteşte existenţa unor alte comunităţi etnice, că ele au fost „alături de români" sau „pe lîngă români".

[35] Nicoleta Dumitrescu, Mihai Manea, Christian Niţa, Adrian Pascu, Aurel Trandafir, Mădălina Trandafir: *Istoria românilor, manual pentru clasa a XII-a*, Editura Humanitas, 2000, în continuare N. Dumitrescu şi alţii: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

[36] Deşi nu există date istorice în acest sens, manualul afirmă doar că Ştefan „desfiinţează episcopia ortodoxă (situată probabil la Alba Iulia)". Nu doar că nu există date istorice, dar enunţul conţine şi o eroare istorică gravă: Şefan, decedat în 1038, nu putea desfiinţa o episcopie ortodoxă, întrucît marea schismă s-a produs în 1054, dată pînă la care nu se poate vorbi de o biserică catolică şi de una ortodoxă.

[37] Există o evidentă neconcordanţă între enunţurile privind autonomia Transilvaniei şi subordonarea directă a comitatelor, scaunelor săseşti şi secuieşti faţă de rege.

Privind Evul Mediu din Transilvania[38], relatările din manuale sînt sporadice.

„Sibiul [...] fondat şi dezvoltat de saşi (prima atestare documentară este la 1241), oraşul era autonom faţă de puterea voievodală. [...] La 1480 avea circa 8000 de locuitori, în majoritate saşi. [...] Oraşul se distingea prin activitatea şcolii superioare (1380) şi prin existenţa unor biblioteci."[39] Prezenţa culturii maghiare şi săseşti este amintită în unele manuale în perioada umanismului. „În Transilvania, contactul cu Occidentul prin filieră maghiară a favorizat activitatea marelui umanist de origine română, Nicolae Olahus. [...] Cărturari saşi, ca Johannes Honterus, Christianus Schesaeus, Georg Reichersdorfer şi Laurentius Toppeltin, ori veniţi din Germania, ca Johannes Sommerus, sau maghiari, autohtoni ori veniţi din alte părţi ca Gaspar Heltai, Joannes Vitéz, creează premise ale unei culturi umaniste (exprimată în latină, germană, maghiară). Centre culturale sînt Cluj, Oradea, Alba Iulia, Mediaş, Sibiu, Braşov, Tîrgovişte, Iaşi."[40]

Alte manuale descriu oraşele transilvane fără explicaţii privind originea lor. Spre exemplu[41] la descrierea Clujului nu se aminteşte nimic despre cei care l-au întemeiat. Această tăcere nu atinge şi rolul saşilor în a edifica oraşe: „în Transilvania, oraşele (în afara vechilor aşezări existente încă din vremea Daciei romane) au fost întemeiate mai ales de coloniştii saşi"[42]. După această lecţie privind aşezările din teritoriul actual al României, manualul sus-citat consideră important de reţinut că: a) „Satul românesc era în Evul Mediu cel mai important producător de bunuri."; b) „Oraşele transilvănene au participat la un intens schimb comercial cu Ţara Românească şi Moldova"[43].

Există şi manuale care la prezentarea oraşelor şi tîrgurilor medivale omit în totalitate Transilvania[44].

Apar şi erori grosolane în manuale, cum ar fi tabelul intitulat „Pluralism etnic şi instituţional în Transilvania (secolele XII-XV)"[45], în care saşii sînt prezentaţi ca fiind evanghelici în această perioadă (reforma începînd în secolul al XVI-lea).

Conflictele sociale din Evul Mediu sînt prezentate ca fiind de natură etnică sau conflictele sociale sînt artificial etnicizate.

„Atunci cînd o categorie socială încalcă drepturile alteia se ajunge la conflicte. [...] În Transilvania astfel de conflicte sociale sînt răscoala de la Bobîlna (1437) şi răscoala ţăranilor români şi secui condusă de Gherghe Doja (1514). [...] În Transilvania, regalitatea maghiară catolică a blocat posibilităţile ortodocşilor de a participa la viaţa politică. Cum majoritatea ortodocşilor erau români, acest conflict religios s-a transformat într-un conflict interetnic. Treptat, discriminarea religioasă şi etnică a căpătat şi un caracter social. Fără a putea intra în rîndurile nobilimii, neavînd drept de locuire în oraşe, de a purta arme şi de a face comerţ, românii au ajuns cea mai săracă populaţie din Transilvania. Această situaţie a dus la nemulţumiri şi revolte."[46] În realitate, răscoala de la Bobîlna, condusă de Budai Nagy Antal, a fost o mişcare de tip husit, iar răscoala lui Gheorghe Doja (de fapt Dózsa György) una a ţărănimii, fără tentă etnică sau religioasă. Mişcările sociale şi naţionale ale românilor au început mult mai tîrziu, în secolul al XVIII-lea. Manualul omite faptul că

---

[38] Conform manualelor şcolare, Transilvania este unul dintre cele trei „ţări române", împreună cu Ţara Românească şi Moldova.

[39] A. Vulpe şi alţi: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

[40] Valentin Băluţoiu, Constantin Vlad: *Istorie, manual pentru clasa a 10-a*, Editura All, 1999, în continuare V. Băluţoiu şi alţi: *Istorie, clasa a 10-a*.

[41] L. Burlec şi alţi: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

[42] L. Burlec şi alţi: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

[43] Nu conţinutul de adevăr este problematic, ci formularea. În primul rînd, satul primeşte o conotaţie etnică, în al doilea rînd, ca şi în cuprinsul tuturor manualelor, se creează impresia unei legături specifice între cele trei „ţări româneşti". Similar, toate manualele accentuează autonomia Transilvaniei în cadrul Ungariei (ca o dovadă a diferenţei acestui teritoriu faţă de restul regatului), neţinînd cont de faptul că sub regii arpadieni întreaga Ungarie era construită pe principiul autonomiei. „Regalitatea maghiară îşi va organiza stăpînirea în Transilvania sub forma politică a voievodatului. Deşi avea o denumire slavă, era o instituţie specifică românilor de aici. El a fost mijlocul prin care regii maghiari le-au arătat supuşilor din zonă că sînt dispuşi să ţină cont de realităţile locale." (S. Mitu şi alţi: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea).

[44] S. Mitu şi alţi: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

[45] N. Dumitrescu şi alţii: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

[46] A. Vulpe şi alţi: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

în întreaga Europă apuseană rangul de nobil se acorda celor de religie catolică, astfel nobilimea română (întrucît a existat o astfel de nobilime) a trecut de la ortodoxie la catolicism (fiind ulterior asimilată). Nedreptățile Evului Mediu nefiind așezate în contextul lor istoric, descrise ca nedreptăți comise de regalitatea maghiară, încă din secolul al XIV-lea, prezintă o falsă imagine a epocii, epocă în care nobili români, cum ar fi Nicolaus Olahus (1493-1568, arhiepiscop al Ungariei), puteau deține funcții deosebit de importante. Conform unui alt manual, „la început, coroana ungară i-a recunoscut și pe români între așa-numitele «națiuni» care compuneau societatea transilvănească. Dar începînd cu a doua jumătate a secolului al XIV-lea, calitatea de nobil a fost condiționată de acceptarea religiei catolice. [...] Cei ce au consimțit să treacă la catolicism și-au păstrat situația, cei care au refuzat și-au pierdut averea și poziția socială. [...] Românii ortodocși și-au păstrat o parte din drepturi pe plan local, în așa-numitele țări: Țara Hațegului, Țara Făgărașului, Maramureș."[47]

Există și manuale care subliniează contextele istorice. „În Evul Mediu nu exista, ca astăzi, o legătură puternică între stat și naționalitatea locuitorilor. Conducătorii statului medieval erau seniori războinici, mîndri de condiția lor nobiliară. Limba pe care o vorbeau avea o importanță secundară, iar supușii, care le datorau ascultare, puteau să vorbească altă limbă decît ei."[48] Autorii acestui manual consideră că voința politică era axată pe combaterea ortodoxiei. „Românii au continuat să trăiască în cadrul unor autonomii locale, țări și districte, conduse de cnezi și juzi, care aveau atribuții politice și judecătorești. Țările și districtele românești au dăinuit mai ales în zonele mărginașe ale Voievodatului, în Făgăraș, Hațeg, Zărand sau Maramureș, organizate și administrate în baza vechilor tradiții și obiceiuri românești. Inițial, Coroana maghiară a acceptat existența formelor de organizare specifice românilor. Cu timpul însă, mai ales din secolul al XIV-lea, regii maghiari[49] trec la o politică de contracarare a acestor forme de organizare, din două motive principale: a) pentru a extinde autoritatea puterii centrale, manifestată prin instituția comitatelor, în disctrictele românești; b) pentru a combate religia ortodoxă, deoarece orice suveran medieval credea că are datoria de a lupta pentru extinderea și apărarea credințelor sale. Ofensiva [...] a dus, cu timpul, la excluderea românilor ortodocși, pe motive religioase, din sistemul politic al Voievodatului." Deși manualul arată clar că „nobililor români nu li se mai recunoștea calitatea de nobili și nu mai erau acceptați în funcții de conducere, decît dacă treceau la religia catolică și intrau în rîndurile unei «națiuni» politice", la națiunile privilegiate vorbește, pe lîngă „fruntașii secuilor și sașilor", de „nobilimea maghiară" și nu de nobilime.

Unele manuale subliniază toleranța ce a caracterizat Transilvania. „După ce Reforma religioasă a cîștigat numeroși adepți în Transilvania, religiile «recunoscute» (acceptate) vor fi în număr de patru: catolicism și trei culte protestante (reformate). Românii ortodocși rămîn pentru cîteva secole «tolerați». Libertatea religioasă a devenit însă un principiu fundamental al societății transilvănene, acceptat și de otomani. În ciuda acestei diversități de religie și avere, populația Transilvaniei a conviețuit pașnic, iar principatul a fost un model de toleranță."[50] „Toleranța religioasă manifestată în Transilvania contrastează puternic cu respingerile reciproce existente în alte spații geografice. Din păcate, motivele politice au împiedicat recunoașterea acestui statut și pentru religia majoritară din Transilvania, ortodoxia, care era doar o religie tolerată, ceea ce însemna că participarea românilor la conducerea Transilvaniei nu era posibilă în lipsa unui statut politic egal cu al celorlalte naționalități."[51] Un alt manual[52] accentuează importanța diversității. „Diversitatea etnică și culturală a unei țări este o bogăție care trebuie prețuită. Fiecare grup etnic aduce cîte ceva, de neînlocuit, la identitatea locurilor unde trăiește. În Principate, muzica lăutarilor țigani, priceperea meșterilor

---

[47] L. Burlec și alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

[48] S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

[49] Istoricii nu observă că această schimbare de politică survine după dispariția casei regale arpadiene și aducerea unor regi din familii regale apusene, care au impus modelul apusean, suprimînd sistemul inițial maghiar al autonomiilor. Pentru elevi se creează impresia unei politici bine gîndite de asuprire a românilor, efectuată în pași, pentru a nu fi observat din timp, în care primul pas este ocupația cu păstrarea specificului românesc, al doilea pas centralizarea și dispariția specificităților locale, al treilea pas catolicizarea românilor, al patrulea pas asimilarea forțată.

[50] L. Burlec și alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

[51] V. Băluțoiu și alți: *Istorie, clasa a 10-a*.

[52] S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

germani, negoţul comercianţilor evrei sau greci, toate contribuiau, alături de majoritatea românească, la specificul unei societăţi multicolore, deschisă spre progres, dar marcată puternic şi de componenta ei orientală. La fel, Transilvania nu putea fi concepută fără plugari români sau secui care îşi duceau viaţa tradiţională, nici fără orăşeni saşi din vechile burguri ardelene, nici fără nobilimea maghiară, bogată şi cultivată, care controla administraţia provinciei, nici fără preoţi ortodocşi, greco-catolici sau protestanţi, care slujeau acelaşi Dumnezeu, dar fiecare în limba sa şi în felul său propriu." Există însă manuale care subliniază intoleranţa perioadei istorice respective. „Transilvania a cunoscut schimbări importante în secolul al XVII-lea: [...] în plan cultural a pătruns Reforma, cu intoleranţa confesiunilor protestante faţă de ortodoxie."[53]

După ce Transilvania devine parte a Imperiului Habsburgic, în conformitate cu manualele şcolare, începe maghiarizarea forţată a românilor ardeleni. „Românii, consideraţi «toleraţi», sînt supuşi unei politici de maghiarizare. După 1834, Dieta adoptă măsuri pentru obligativitatea limbii maghiare în şcoli şi în administraţie[54]. Deşi majoritari numeric, românii sînt lipsiţi de drepturi. Se conturează, astfel, cauza principală a mişcărilor româneşti din Transilvania."[55] Alte manuale accentuează avantajele. „După ce au cucerit Transilvania, austriecii s-au lovit de opoziţia nobilimii maghiare, care dorea să îşi păstreze autonomia locală în faţa conducerii de la Viena, la fel cum boierii din Pricipate doreau să îşi menţină autonomia în faţa turcilor şi a domnilor fanarioţi.[56] În replică, austriecii au dus o politică de favorizare a elementului românesc, care reprezenta o contrapondere faţă de puterea politică a nobilimii maghiare. Pentru că austriecii erau catolici, ei i-au îndemnat pe români să se apropie de catolicism. În acestfel, românii ar fi putut dobîndi drepturi egale cu ceilalţi locuitori ai Transilvaniei, fără ca austriecii să schimbe vechile legi ale principatului."[57]

În general, manualele consideră că maghiarii sînt de vină pentru confruntarea celor două comunităţi în cursul Revoluţiei din 1848-1849, întrucît au dorit anexarea Transilvaniei la Ungaria. Revoluţia maghiară este văzută ca generator de conflict etnic şi nu generator de libertăţi[58] („în Transilvania s-a manifestat un conflict etnic între români şi maghiari, determinat de programul naţional al revoluţionarilor maghiari, care îşi propuneau restaurarea Ungariei medievale"[59]), chiar ca un război civil („între lunile octombrie 1848 şi iulie 1849 s-a declanşat un război civil între trupele austriece şi cele maghiare"[60]), pentru că altfel, ar putea reieşii că românii au luptat împotriva unei revoluţii. Există şi excepţii. „Liderii români [...] doreau o Transilvanie autonomă, în cadrul Imperiului Habsburgic, în care românii majoritari să aibă o poziţie conducătoare. În plus, neînţelegerile dintre liderii români şi cei maghiari au fost agravate de mai vechiul conflict de

---

[53] Eugen Palade, Liviu Burlec, Elena Cozma: Istorie, manual pentru clasa a X-a, Editura Corint, 1999.

[54] În Ungaria şi în Principatul Transilvaniei limba oficială era limba latină. După reformă, în şcolile protestante, educaţia s-a desfăşurat, parţial, în limba maternă a elevilor. După ce Transilvania a fost înglobată în Imperiul Habsburgic, limba oficială a devenit germana. Dieta Transilvană a introdus ca limbă oficială, pe lîngă limba germană, şi cea maghiară. Acest lucru nu a afectat educaţia în limba română, desfăşurată de Biserica Unită cu Roma sau Bisercia Ortodoxă. În acest timp învăţămîntul din Ţara Românească şi Moldova se desfăşura în limba slavonă. Nu numai că nu s-a produs o maghiarizare a populaţiei româneşti, ci din contră, cum arată şi un alt manual (A. Vulpe şi alţi: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a), chiar şi la începutul secolului XX, „rezistenţa la politica de maghiarizare a făcut ca numai 15% dintre români să cunoască limba maghiară." În mod evident, în special din a doua parte a secolului XIX, a existat o politică de maghiarizare, care însă nu şi-a atins scopurile. Fără explicarea acestui context, eleviilor li se crează impresia că populaţia Transilvaniei a ajuns la componenţa de la începutul secolului XX în urma maghiarizării şi nu datorită perpetuării unei diversităţi multiseculare.

[55] Doru Dumitrescu, Nicoleta Dumitrescu, Gabriel Stan, Mădălina Trandafir: *Istorie, manual pentru clasa a VII-a*, Editura Nemira, 1999, în continuare D. Dumitrescu şi alţi: *Istorie*, clasa a VII-a.

[56] Acest manual doreşte să aşeze într-un astfel de context evenimentele istorice din Transilvania, pentru a arăta că nu există o poziţie specifică de reavoinţă a nobilimii maghiare. Un alt exemplu în acest sens: „nobilii maghiari nu erau mai «răi» decît boieri români din principate".

[57] S. Mitu şi alţi: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

[58] Kossuth Lajos, liberal convins, a admis garantarea drepturilor individiale dar a respins acordarea drepturilor colective.

[59] N. Dumitrescu şi alţii: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

[60] N. Dumitrescu şi alţii: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

interese dintre țăranii români şi nobilii unguri[61]. În confruntarea care a izbucnit, fiecare tabără credea cu tărie că dreptatea este de partea sa şi că luptă pentru o cauză sfîntă. Această credință puternică, tipică pentru orice revoluție, a făcut ca înfruntările dintre români şi maghiari, care pînă atunci conviețuiseră destul de bine, să provoace multe victime omeneşti, de ambele părți. Acest lucru era cu atît mai tragic cu cît cele două națiuni porniseră revoluția doar pentru a-şi cîştiga libertatea. Revoluția le-a transformat în inamici şi acest lucru a lăsat amintiri dureroase."

Epoca dualistă este caracterizată prin promovarea unei politici naționaliste. După ce Dieta de la Sibiu „a adoptat o legislație care recunoştea egalitatea politică a românilor cu celelalte națiuni în Transilvania şi acorda limbii române un statut oficial, alături de maghiară şi germană"[62], în perioada 1867-1918 „Ungaria, sub a cărei autoritate trăiau românii din Transilvania, va da statului un caracter exclusiv maghiar şi va promova o ideologie naționalistă. Din acest motiv, minoritățile din Ungaria, care alcătuiau jumătate din totalul populației, nu s-au simțit reprezentate corespunzător de regimul de la Budapesta şi l-au contestat tot timpul." Aceste politici însă rămîn fără efect, „nu au dus la asimilarea românilor."[63]

La prezentarea Adunării de la Alba Iulia, se arată că în comparație cu maghiarizările şi rusificările anterioare, „prin actul unirii s-au asigurat condiții de afirmare a identității naționale pentru minoritățile devenite parte componentă a statului român"[64]. „Diferendele dintre statul român şi minorități au fost legate de problema folosirii limbii materne în administrație şi în justiție, de învățămîntul confesional[65] şi proprietățile pe care etnicii unguri le-au pierdut cu ocazia reformei agrare."[66] Rar se amintește care au fost aceste condiții de afirmare (promiterea autonomiei culturale) şi în ce măsură au fost ele asigurate. „Dezvoltarea statului era concepută în legătură cu asigurarea deplinei libertăți individuale şi de grup. În anii ce au urmat, însă, aceste principii au fost doar parțial aplicate."[67] Uneori această situație este prezentată în context istoric. „Statele naționale astfel formate erau fie unitare (Polonia, Austria, Ungaria, România), fie federative (Cehoslovacia, Iugoslavia). Peste tot, minoritățile erau numeroase, ajungînd pînă la o treime din populația totală. De aceea, constituirea statelor naționale nu a reuşit să rezolve toate problemele din această regiune."[68]. Alteori această problemă nu se specifică[69], iar minoritățile sînt de vină pentru tensiunile existente: „Situațiile tensionate şi unele divergențe civile între autorități şi minorități s-au datorat rezistenței opuse de reprezentanții minorităților respective față de legislația adoptată de statul român. [...] Liderii minorităților naționale au încercat să obțină drepturi suplimentare pentru comunitățile respective, pe lîngă cele de care se bucurau toți cetățenii României. O astfel de atitudine a creat tensiuni şi a determinat reacția forțelor politice româneşti."[70] Pînă şi schimbarea forțată a componenței etnice este considerată pozitivă. „Românizarea oraşelor, a elitelor urbane şi a instituțiilor culturale a reprezentat un obiectiv important al politicii promovate la Bucureşti."[71] În aceste circumstanțe, apariția naționalismului românesc este prezentat ca o reacție la naționalismul

---

[61] Chiar dacă conflictele sînt între categorii sociale, întotdeauna apare stereotipul conflictului între țăranul (iobagul) român şi nobilul maghiar.

[62] S. Mitu şi alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

[63] S. Mitu şi alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

[64] L. Burlec şi alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

[65] În situația în care românii au fost privați de exercitarea drepturilor similare, chestiunea nu era văzută ca doar un „diferend". În plus, manualul adaugă, malițios: „Era evident faptul că maghiarilor ardeleni, de exemplu, le-a fost greu să accepte ideea că nu mai trăiesc într-un stat condus de-ai lor, aşa cum fuseseră obişnuiți."

[66] S. Mitu şi alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

[67] A. Vulpe şi alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

[68] Sorin Mitu, Lucia Copoeru, Ovidiu Pecican, Virgiliu Țârău, Liviu Țârău: *Istorie, manual pentru clasa a XI-a*, Editura Sigma, 1999.

[69] Multe manuale (ex. N. Dumitrescu şi alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a) prezintă textul Rezoluției Adunării de la Alba Iulia în fragmente, fără partea care acordă autonomie comunităților etnice.

[70] N. Dumitrescu şi alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a. Este interesantă această schimbare de mentalitate a majorității manualelor, care critică modul în care autoritățile Austro-Ungariei se opuneau cererilor populației româneşti, dar reiau argumentele acestor autorități împotriva revendicărilor minorităților din România. Este considerată maghiarizare forțată introducerea predării limbii maghiare în şcolile de stat în Imperiul Austro-Ungar, dar se prezintă pozitiv obligativitatea de a studia limba română şi de a preda istoria şi geografia României în limba română, după 1920.

[71] N. Dumitrescu şi alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

minorităților. „Și în România au existat manifestări de naționalism, internaționalism și extremism politic. Presa Partidului Maghiar a întreținut un spirit de castă, cu puternice accente antiromânești. Asemenea manifestări s-au manifestat și la celelalte minorități. Dar și unele organizații politice din România au promovat o politică naționalistă. [...] Legionarii au dus o politică antisemită. Corneliu Zelea Codreanu declara că evreii nu au dreptul la egalitate. [...] O puternică ascensiune a cunoscut național-socialismul în rîndul minorității germane, după venirea lui Hitler la conducerea Germaniei."[72]

Există manuale care prezintă în mod elogios modul în care Antonescu a realizat un sistem dictatorial, considerînd că el „nu s-a sprijinit pe nici un fel de partid de masă sau pe o ideologie", și, deși avea „puteri depline", „s-a folosit de aceste puteri, în general, în limitele stabilite de legislația în vigoare pînă în 1940. S-au adăugat însă legile și ordonanțele impuse de starea de război și un ansamblu de măsuri rasiale, antisemite"[73].

Holocaustul este omis sau minimalizat în manuale. „Exacerbarea naționalismului a fost o caracteristică general-europeană, în special după 1930. Totuși, în România nu s-au înregistrat fenomene grave ca în Germania, Uniunea Sovietică sau Ungaria. România a fost chiar un refugiu pentru mulți evrei persecutați în alte state."[74] Uneori se amintește că „printre primele măsuri luate de legionari se numără cîteva decrete prin care se urmărea românizarea întreprinderilor (concedierea evreilor și străinilor și înlocuirea lor cu români)"[75], dar prea puțin se scrie despre masacrarea evreilor în diferite localități ale României, deportarea evreilor și romilor. În loc de termenul de deportare, în partea de lecții a acestui manual se arată în mod evaziv că „s-au adoptat măsuri împotriva minorităților naționale (în special a evreilor și țiganilor)"[76]. Doar în zona de lectură („Studiu de caz") se precizează, la prezentarea lui Ion Antonescu: „Cît timp a fost la conducerea statului român, Antonescu a ordonat personal deportarea evreilor și țiganilor din Vechiul Regat în Transnistria. Mulți au fost executați sau au pierit din cauza condițiilor de detenție." Referirile cantitative sînt rare și vagi. „Din 1938, pe fondul reorientării politice externe spre Germania, dar și datorită apariției la guvernare a unor forțe politice cu program antisemit, în România încep să fie emise legi care afectează statutul juridic al populației evreiești. În august 1940, guvernul Gigurtu interzice căsătoria românilor cu evreii și introduce alte măsuri segregaționiste. Aceste măsuri sînt urmate de o politică sistematică împotriva evreilor, mai ales în timpul guvernării legionare, cînd sînt comise mai multe acțiuni criminale. Această politică a continuat și după eliminarea legionarilor de la putere. Ion Antonescu promovează sistematic, în primii doi ani ai guvernării sale, o politică antisemită, ce urmează izolarea evreilor în societatea românească. Au fost comise acte cum ar fi masacrul de la Iași, din iunie 1941, sau deportarea evreilor basarabeni și bucovineni în lagărele din Transnistria, unde au murit zeci de mii dintre ei."[77] „Măsurile luate împotriva evreilor înaintea atacului împotriva Uniuni Sovietice au fost în primul rînd de natură economică. Au făcut excepție actele de violență comise de legionari împotriva unor persoane particulare. Deportarea evreilor a început după recuperarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord[78]. [...] După unele estimări, în perioada 1941-1943, aproape 100.000 de evrei au fost deportați în Transnistria. Din cauza condițiilor groaznice și a atrocităților au murit mii de oameni. [...] Dar regimul condus de Antonescu nu a participat la deportarea în masă a evreilor, pe care naziștii au organizat-o în cadrul «soluției finale» a lui Hitler. Deși au fost supuși unor repetate discriminări, confiscări, prestații, esențial este faptul că, prin decizia lui Antonescu, 292.149 evrei au rămas în viață în România pînă în august 1944."[79]

Manualele de istorie universală care prezintă dictatorii fasciști îl omit pe Ion Antonescu (D. Dumitrescu și alți: *Istorie*, clasa a VII-a îl pune pe prima poziție pe Miklós Horthy, după care urmează Benito Mussolini, Adolf Hitler, F. Franco, Antonio Salazar).

---

[72] N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.
[73] N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.
[74] N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.
[75] A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.
[76] A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.
[77] S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.
[78] Fără excepție, toate manualele de istorie folosesc o terminologie revizionistă.
[79] N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

În unele manuale şi istoria actuală a României este fals prezentată. Pregătită de forţele Securităţii, aflate în ilegalitate după Revoluţia din decembrie 1989, pentru a se reînfiinţa, începută la 19 martie 1990 printr-un atac cu topoare şi ţapine împotriva liderilor UDMR din Tîrgu-Mureş, aceste tragice evenimente au următoarea descriere: „La 15 martie 1990, maghiarii din România au aniversat revoluţia de la 1848. Lozincile antiromâneşti şi contramanifestările organizate de români[80] au dus la violente incidenţe mediatizate pe plan intern şi internaţional. După ce conflictul s-a încheiat, a apărut un alt pol al sistemului electoral, cel etnic. S-a înfiinţat un partid al maghiarilor, Uniunea Democrată a Maghiarilor din România[81], care continua vechea organizaţie de dinainte de 1989."[82]

Prezenţa altor comunităţi decît cele maghiare şi germane în manualele de istorie este o raritate. Sînt manuale în care germanii sau alte comunităţi apar doar cînd se afirmă că ei au devenit nazişti după ce Hitler a ajuns la putere („şi alte minorităţi, unguri, ucraineni, ruşi, bulgari, au avut curente extremiste, de stînga sau de dreapta"[83]), iar ucrainenii cînd se afirmă că prin bisericile lor s-au opus statului român prin rezistenţa la românizare[84]. Colonizarea Banatului nepopulat după retragerea Imperiului Otoman este o problemă neglijată.

Manualul de clasa a XII-a (S. Mitu şi alţi: *Istoria românilor*) reprezintă oarecum o excepţie. Sub reproducerea unei picturi intitulate „Ţigani nomazi", aminteşte chiar de robia romilor. „În Principatele Române, romii erau robi ai statului, ai boierilor sau ai mănăstirilor. Puteau fi vînduţi de către stăpînii lor, le datorau dări şi nu se puteau căsători cu români. Între anii 1843-1855 vor fi eliberaţi din robie, printr-o serie de legi. Unii erau nomazi, alţii sedentari, cu toţii practicînd o serie de ocupaţii tradiţionale, cum erau cele de aurari, lingurari, cărămidari sau căldărari." Tot acest manual dedică un capitol pentru prezentarea situaţiei evreilor, intitulat „Statutul israeliţilor, înainte şi după Congresul de la Berlin", în care se arată că în conformitate cu prevederile constituţionale, între 1866 şi 1879, evreii nu puteau primi cetăţenie română, „ceea ce constituia o discriminare şi o nedreptate", iar practica s-a menţinut pînă după Primul Război Mondial, cînd „România acorda, în sfărşit, drepturi cetăţeneşti depline tuturor locuitorilor săi evrei, întrînd, şi din acest punct de vedere, în rînd cu lumea civilizată". Manualul sugerează, totuşi, că presiunile internaţionale pentru drepturile evreilor nu-şi aveau locul (manualele nu au aceeaşi atitudine faţă de lobbyul internaţional al românilor din Transilvania). Ca temă de casă, pune elevilor întrebarea: „Credeţi că intervenţiile pe lîngă organismele internaţionale reprezintă un instrument eficient de apărare a drepturilor minorităţilor?" Ucrainenii apar ca populaţie colonizată de Imperiul Habsburgic în Bucovina. „Deoarece, la venirea austriecilor, regiunea era slab populată, autorităţile au încurajat emigrarea în zonă a populaţiilor din vecinătate, aşa cum erau ucrainenii (rutenii). [...] Caracterul multicultural al provinciei [Bucovina] a favorizat apariţia unei vieţi culturale strălucite, românească, germană, evreiască sau poloneză."[85] Dobrogea secolului XIX apare în manual ca un spaţiu multicultural. „Cei mai numeroşi erau turcii şi tătarii, urmaţi de români şi de bulgari. [...] Colonizarea de populaţie românească, încurajată de autorităţile de la Bucureşti, va modifica peisajul etnic de aici în favoarea românilor, care devin în scurt timp majoritari."

Dacă manualele au o anumită ţinută, materialele didactice sau caietele speciale pentru elevi utilizate în şcoli folosesc o terminologie totalmente inacceptabilă. În comparaţie cu românii, care sînt „dintotdeauna"[86], minorităţile descind din popoare migratoare barbare cu o cultură inferioară, respingătoare: „populaţiile migratoare au găsit în provincia Dacia Romană o populaţie cu o

---

[80] Au existat doar lozinci antimaghiare, de genul „Noi sîntem poporul, voi sînteţi gunoiul!".

[81] UDMR s-a înfiinţat în decembrie 1989. Ceea ce s-a reînfiinţat, pentru a continua „tradiţia" dinainte de 1989, a fost Securitatea, sub numele de SRI.

[82] N. Dumitrescu şi alţii: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

[83] N. Dumitrescu şi alţii: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

[84] N. Dumitrescu şi alţii: *Istoria românilor*, clasa a XII-a. Multe manuale condamnă atitudinea minorităţilor care s-au opus procesului de românizare, asimilare, pauperizare.

[85] S. Mitu şi alţi: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

[86] „Cea mai importantă constatare a călătorului francez [în Transilvania secolului al XVIII-lea] era aceea că românii locuiesc din vremuri imemorabile pe văile adînci ale rîurilor din acea parte a ţării, adică DINTOTDEAUNA!." Maria Ochescu, Sorin Oane: *Istoria românilor, caietul elevului, clasa a IV-a*, Editura Teora, 1998.

civilizație superioară"; „nenumărate seminții barbare din răsăritul depărtat trecură pe-aici valuri-valuri, ca peste o stîncă de piatră. Ostrogoți, sarmați, roxolani, vizigoți, avari, huni și alte felurite neamuri asiatice lăsară în urmă jale și moarte"; „barbarii veniți din pustietăți"; [87] „Hunii au fost migratori care au atras atenția prin sălbăticia vieții lor [...] Cicatrici adînci le brăzdau obrazul, aveau corpurile deformate de atîta stat pe cai și hrana lor era sărăcăcioasă. Ei nu simțeau nevoia de mîncăruri gătite la foc, se hrăneau cu rădăcini de ierburi sălbatice și cu carne pe jumătate crudă pe care o puneau pe spatele cailor. [...] Hainele, din pînză de in și din blană de șobolan sălbatici, erau purtate fără a fi schimbate pînă se rupeau în petice, datorită folosirii zilnice. [...] Umblau de colo-colo fără să are vreodată pămîntul, fără locuri stabile, fără lege, fără cămine, locuind în căruțe. [...] Lăcomia de aur era, în schimb, nemăsurată. Acestei lăcomii și nevoii de hrană pentru ei și cai, i-au căzut pradă multe așezări daco-romane, hunii lăsînd în urma lor durere și moarte"[88]. În cadrul istoriei universale, la sedentarizarea popoarelor migratoare (la care se face referire în general prin termenul de „barbari"[89]) este prezentată lumea slavă. Maghiarii apar doar ca cei care au pus stăpînire pe Transilvania.

Aceste materialele didactice nu menționează nimic despre Holocaust[90], mai mult, Ion Antonescu este prezentat ca un personaj pozitiv în istoria României, un continuator al idealurilor nobile: „«Treceți Prutul!» Puține cuvinte, multe înțelesuri! Ele cuprind toate năzuințele de libertate și victorie asupra dușmanului, toate speranțele unui popor de a-și vedea reîntregit pămîntul strămoșesc, toată ura împotriva cotropitorului, toată încrederea unui conducător în capacitatea de luptă a armatei sale"[91]. Altele menționează efectele negative ale regimului antonesciano-legionar: „perioada guvernării legionare s-a caracterizat prin: măsuri antisemite (antievreiești); limitarea și încălcarea drepturilor cetățenești; utilizarea terorii și a asasinatului politic"[92].

Introducerea unor cursuri opționale, cum este „Istoria evreilor: Holocaustul" nu schimbă în mod fundamental situația, nefăcînd parte din trunchiul comun obligatoriu.

În condițiile unei astfel de educații, nu poate surprinde rezultatul sondajului de opinie realizat de *Evenimentul Zilei* în iunie 2006, conform căruia principalii „eroi" ai liceenilor sînt Mihai Viteazul, Nicolae Ceaușescu și Gigi Becali...

5.4. Egalitatea pe piața muncii

Statisticile oficiale cu privire la șomaj arată că acest fenomen afectează în primul rînd comunitatea romilor, totodată relevă faptul că șomerii romi nu reușesc să se reangajeze (peste 50% dintre șomeri se află în această situație de peste 27 de luni).

Etnia	Total	Durata șomajului			
		sub 6 luni	6-9 luni	9-27 luni	peste 27 luni
Români	930.439	192.440	197.947	234.023	306.029
	7,59%	20,68%	21,27%	25,15%	32,89%
Maghiari	61.398	15.728	12.795	15.586	17.289
	6,85%	25,62%	20,83%	25,39%	28,16%
Romi	34.921	7.441	4.115	5.809	17.556
	11,17%	21,31%	11,78%	16,63%	50,27%
Ucraineni	2.899	491	586	959	863
	7,77%	16,94%	20,21%	33,08%	29,77%

[87] Cleopatra Mihăilescu, Tudora Pițilă: *Istorie, suport didactic, clasa a IV-a*, Editura Aramis, 2003.

[88] Maria Ochescu, Sorin Oane: *Istoria românilor, caietul elevului, clasa a IV-a*, Editura Teora, 1998. Mai multe manuale școlare subliniază caracterul primitiv al hunilor (de exemplu, Liuba Gheorghiță, Sorin Oane: *Istoria universală antică și medievală pînă la anul 1000, manual pentru clasa a V-a*, Editura Teora), pornind de la falsa ipoteză istorică conform căreia maghiarii ar fi descendenții hunilor. Termenii în care sînt descrise năvălirile tătarilor sînt mai puțin ofensatori decît cei folosiți cu referire la huni. Toate manualele prezintă exclusiv descrierea romană a hunilor, nu și ale altor popoare migratoare cum ar fi vandalii, spre exemplu.

[89] Magda Stan, Cristian Vornicu: *Istorie, manual preparator, clasele V-VIII*, Editura Niculescu, 2001.

[90] Acest termen nu apare în curriculumul școlar.

[91] Maria Ochescu, Sorin Oane: *Istoria românilor, caietul elevului, clasa a IV-a*, Editura Teora, 1998.

[92] Magda Stan, Cristian Vornicu: *Istorie, manual preparator, clasele V-VIII*, Editura Niculescu, 2001.

Etnia	Total	Durata şomajului			
		sub 6 luni	6-9 luni	9-27 luni	peste 27 luni
Germani	2.042 6,44%	437 21,40%	456 22,33%	527 25,81%	622 30,46%
Sîrbi	527 4,00%	104 19,73%	149 28,27%	129 24,48%	145 27,51%
Croaţi	268 6,07%	28 10,45%	49 18,28%	43 16,04%	148 55,22%
Slovaci	648 6,16%	192 29,63%	150 23,15%	157 24,23%	149 22,99%
Cehi	120 5,29%	22 18,33%	40 33,33%	29 24,17%	29 24,17%
Evrei	74 3,32%	17 22,97%	15 20,27%	17 22,97%	25 33,78%

Şomajul la nivel naţional pentru comunităţile studiate[93]*, 2002*

Datele statistice ridică şi o serie de întrebări privind veridicitatea lor, din moment ce se cunoaşte faptul că în multe zone şomajul în rîndul romilor ajunge pînă la 90%. Statisticile privind statutul profesional sînt mai relevante, întrucît arată în mod evident: doar aproximativ 30.000 de romi au statut de salariat (5,57% din comunitatea de romi, acest procent fiind de 25,95% la români). Procentul salariaţilor este scăzut şi la croaţi şi ucraineni, comunităţi preponderent rurale.

Stat. profesional	Români	Maghiari	Romi	Ucraineni	Germani	Sîrbi	Croaţi	Slovaci	Cehi	Evrei
Total populaţie ocupată	7.137.231 100,00%	481.992 100,00%	87.652 100,00%	23.228 100,00%	17.489 100,00%	8.440 100,00%	2.099 100,00%	6.274 100,00%	1.061 100,00%	1.448 100,00%
Salariaţi	5.033.300 70,52%	381.436 79,14%	29.789 33,99%	9.142 39,36%	14.019 80,16%	5.368 63,60%	615 29,30%	3.638 57,99%	756 71,25%	1.199 82,80%
Patroni, întrepr. privaţi	135.452 1,90%	9.193 1,91%	1.031 1,18%	238 1,02%	668 3,82%	270 3,20%	28 1,33%	45 0,72%	15 1,41%	148 10,22%
Lucrători pe cont propriu	812.064 11,38%	40.496 8,40%	26.117 29,80%	3.401 14,64%	1.381 7,90%	1.112 13,18%	255 1,19%	912 14,54%	79 7,45%	94 6,49%
Membri ai societ. agricole, coop.	11.527 0,16%	507 0,11%	222 0,25%	29 0,12%	15 0,09%	4 0,05%	7 0,33%	13 0,21%	0 0,00%	0 0,00%
Lucrători familiali în gosp. proprie	1.099.806 15,41%	46.017 9,55%	18.837 21,49%	10.260 44,17%	1.314 7,51%	1.675 19,85%	1.180 56,22%	1.634 26,04%	210 19,79%	5 0,35%
Altă situaţie	45.045 0,63%	4.343 0,90%	11.656 13,30%	158 0,68%	91 0,52%	11 0,13%	14 0,67%	32 0,51%	1 0,09%	2 0,14%

Statutul profesional pe etnii, la nivel naţional, 2002

Conform raportului anual al Agenţiei Naţionale pentru Ocuparea Forţei de Muncă (ANOFM), în anul 2005 un total de 7.430 romi au beneficiat de servicii de informare şi consiliere profesională, 1.601 au participat la formare profesională, 5.432 au fost ocupaţi temporar. Caravana ocupării pentru romi a ajuns în 723 de localităţi, iar la evenimentele organizate în cadrul acestei campanii au participat 25.768 romi. Rezultatele acestor eforturi însă continuă să întîrzie.

[93] La „Total" cifre absolute şi procente faţă de populaţia între 15-59 ani, iar la „Durata şomajului" cifre absolute şi procente faţă de total şomeri.

ANOFM a organizat în anul 2005 şase burse ale locurilor de muncă. În afara bursei generale, bursa locurilor de muncă pentru femei, pentru persoane de etnie romă, pentru persoanele cu handicap, pentru studenţi şi pentru absolvenţii de învăţământ. În urma acestor burse, şi-au găsit un loc de muncă 24.230 persoane. Bursa locurilor de muncă pentru romi a fost cea mai ineficientă: doar 191 de romi au fost angajaţi în urma lor (0,79% din totalul persoanelor angajate ca efect al burselor).

Bursele locurilor de muncă pentru romi au fost organizate în fiecare judeţ, la 9 mai 2003, 23 aprilie 2004, 13 mai 2005, 19 mai 2006. Acestea au fost criticate chiar şi de autorităţile responsabile în organizarea lor, de multe ori considerînd că pentru eşec romii sînt cei care poartă vina. În iunie 2005, preşedintele Agenţei Naţionale pentru Ocuparea Forţei de Muncă, Silviu Bian, a declarat că, în urma anchetei iniţiate în vederea depistării vinovaţilor de neorganizarea burselor de muncă pentru romi, vinovaţii principali sînt reprezentanţii etniei din teritoriu, întrucît sînt scindaţi în mai multe partide şi organizaţii.

Analiza datelor judeţene privind bursele locurilor de muncă arată însă deficienţe similare în a găsi locuri de muncă pentru romi şi pentru persoane cu handicap (se observă număr redus de agenţi economici participante la burse şi numărul redus de locuri de muncă oferite). În aceste condiţii a fost redus atît interesul faţă de eveniment cît şi succesul bursei locurilor de muncă pentru romi (exprimabil prin angajarea romilor).

	Nr. agenţi economici	Nr. locuri de muncă	Nr. persoane interesate	Nr. persoanelor selectate	Nr. persoane angajate
Bursa generală a locurilor de muncă	48	411	453	234	98
Bursa locurilor de muncă pentru femei	27	297	490	238	111
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele de etnie romă	17	117	120	47	12
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele cu handicap	16	178	83	7	1
Bursa locurilor de muncă pentru absolvenţii de învăţământ	37	270	320	188	58

Date privind bursele locurilor de muncă organizate în anul 2005 în judeţul Alba

	Nr. agenţi economici	Nr. locuri de muncă	Nr. persoane interesate	Nr. persoanelor selectate	Nr. persoane angajate
Bursa generală a locurilor de muncă	104	1.684	1.956	872	170
Bursa locurilor de muncă pentru femei	49	607	1.064	302	55
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele de etnie romă	9	127	150	47	14
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele cu handicap	33	250	140	48	7
Bursa locurilor de muncă pentru absolvenţii de învăţământ	84	1.389	1.550	553	183

Date privind bursele locurilor de muncă organizate în anul 2005 în judeţul Bihor

	Nr. agenți economici	Nr. locuri de muncă	Nr. persoane interesate	Nr. persoanelor selectate	Nr. persoane angajate
Bursa generală a locurilor de muncă	95	1.269	693	521	13
Bursa locurilor de muncă pentru femei	95	1.174	1.094	564	6
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele de etnie romă	24	241	451	205	65
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele cu handicap	35	454	213	73	2
Bursa locurilor de muncă pentru studenți	31	266	342	227	0
Bursa locurilor de muncă pentru absolvenții de învățământ	107	1.220	612	422	2

Date privind bursele locurilor de muncă organizate în anul 2005 în județul Brașov

	Nr. agenți economici	Nr. locuri de muncă	Nr. persoane interesate	Nr. persoanelor selectate	Nr. persoane angajate
Bursa generală a locurilor de muncă	50	523	861	192	91
Bursa locurilor de muncă pentru femei	33	369	487	129	74
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele de etnie romă	9	124	120	21	7
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele cu handicap	10	101	83	8	6
Bursa locurilor de muncă pentru absolvenții de învățământ	40	508	341	106	34

Date privind bursele locurilor de muncă organizate în anul 2005 în județul Sălaj

Interviurile realizate în comunitățile de romi relevă că în majoritatea acestora procentul persoanelor angajate este sub 5%, iar al celor angajate la negru (în construcții sau în gospodăriile altora) ajunge la peste 50% (peste 80% în cazul bărbaților).

5.5. Egalitatea în privința locuințelor și drepturilor de proprietate

Statisticile naționale arată că populația romilor locuiește preponderent în spații mici, sub 8 mp/persoană. Pentru comunitatea română și maghiară repartizarea suprafețelor de locuit ce revine unei persoane cunoaște două vîrfuri, unul apropiat de 10 mp/persoană, celălalt de peste 18 mp. La comunitatea germană și evreiască tendința este una crescătoare.[94]

Etnia	Total gospodării	Suprafața camerelor care revine pe o persoană (m^2)								
		sub 4	4-5,9	6-7,9	8-9,9	10-11,9	12-13,9	14-15,9	16-17,9	18 și peste
Români	6.555.066	120.674	393.255	622.883	847.684	747.961	678.262	570.484	471.993	2.101.870
	100,00%	1,84%	5,60%	9,50%	12,93%	11,41%	10,35%	8,70%	7,20%	32,06%
Maghiari	529.026	10.701	28.701	40.260	63.622	61.088	52.002	41.189	50.064	181.399
	100,00%	2,02%	5,43%	7,60%	12,03%	11,55%	9,83%	7,79%	9,46%	34,29%
Romi	112.823	26.846	27.800	16.781	13.289	7.473	5.603	2.741	3.435	8.855
	100,00%	23,79%	24,64%	14,87%	11,78%	6,62%	4,97%	2,43%	3,04%	7,85%
Ucraineni	18.790	712	2.146	2.211	2.554	2.100	1.656	1.114	1.670	4.627
	100,00%	3,79%	11,42%	11,77%	13,59%	11,18%	8,81%	5,93%	8,89%	24,62%
Germani	26.949	208	668	1.166	1.924	2.088	2.233	2.178	1.981	14.503
	100,00%	0,77%	2,48%	4,33%	7,14%	7,75%	8,29%	8,08%	7,35%	53,82%

[94] Condițiile de locuit depind de mai mulți factori cum ar fi: mediul de viață (rural/urban), numărul membrilor de familie, vîrsta medie a comunității, sărăcia.

Etnia	Total gospodării	Suprafaţa camerelor care revine pe o persoană (m^2)								
		sub 4	4-5,9	6-7,9	8-9,9	10-11,9	12-13,9	14-15,9	16-17,9	18 şi peste
Sîrbi	9.496	45	222	361	653	739	845	779	843	5.009
	100,00%	0,48%	2,34%	3,81%	6,90%	7,80%	8,92%	8,23%	8,90%	52,90%
Croaţi	1.844	31	134	207	274	249	185	131	150	483
	100,00%	1,68%	7,27%	11,23%	14,86%	13,50%	10,03%	7,10%	8,13%	26,19%
Slovaci	6.068	79	337	561	667	653	557	438	631	2.145
	100,00%	1,30%	5,55%	9,25%	10,99%	10,76%	9,18%	7,22%	10,40%	35,35%
Cehi	1.524	7	63	119	141	160	156	128	136	614
	100,00%	0,46%	4,13%	7,81%	9,25%	10,50%	10,24%	8,40%	8,92%	40,29%
Evrei	3.590	5	20	59	101	127	212	399	207	2.460
	100,00%	0,14%	0,56%	1,64%	2,81%	3,54%	5,91%	11,11%	5,77%	68,52%

Repartiţia procentuală la nivel naţional, pe etnii, în funcţie de suprafaţa camerelor de locuit ce revine unei persoane, 2002

Multe dintre terenurile romilor nu sînt întabulate, pentru casele construite pe acestea nu există autorizaţii de construcţie. Deşi ar exista o deschidere din partea autorităţilor pentru soluţionarea situaţiei, aceasta întîrzie din lipsa unor fonduri special acordate în acest scop şi datorită sărăciei celor în cauză.

Prin expulzarea romilor din imobile retrocedate sau ocupate ilegal, se creează ghettouri la marginea sau în afara oraşelor, în care nu există condiţii minime pentru un trai decent.

5.6. Egalitatea accesului la locuri publice

În anii anteriori, pînă la apariţia Ordonanţei de urgenţă nr. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, în foarte multe locuri publice a fost îngrădit accesul romilor. Deşi această situaţie este în schimbare, există totuşi încă locuri publice unde romii nu au acces.

Pentru a nu fi acuzate de rasism, unele localuri au afişat cerinţa privind „ţinuta obligatorie", dar practic scopul îl constituie limitarea accesului romilor (pentru alte persoane nu se cere ţinută obligatorie), sau se afişează inscripţia „club — intrarea doar pentru membri", dar calitatea de membru se verifică doar pentru romi.

Faţă de numărul relativ mare de situaţii în care se limitează accesul în locuri publice, există puţine sesizări şi reclamaţii.

5.7. Egalitatea accesului la serviciile sociale

Familiile de romi care au locuinţă se confruntă cu condiţii precare de locuit: în multe locuri conducta de apă, gaz, electricitate se opreşte la limita dintre locuinţele neromilor şi romilor. Date statistice judeţene nu există, dar cele naţionale arată dificultăţile, mai ales în domeniul accesului la apă potabilă şi încălzirea centrală.

Instalaţii dependinţe		Români	Maghiari	Romi	Ucraineni	Germani	Sîrbi	Slovaci	Cehi	Evrei
Total		3.555.824	287.036	43.336	3.708	19.035	4.984	2.705	588	3.517
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Instalaţie de alimentare cu apă, canalizare	Interior	3.146.632	260.881	17.592	3.132	17.371	4.646	2.091	534	3.469
		88,49%	90,89%	40,59%	84,47%	91,26%	93,22%	77,30%	90,82%	98,64%
	Exterior	279.403	16.658	13.140	411	1.132	232	461	29	32
		7,86%	5,80%	30,32%	11,08%	5,95%	4,65%	17,04%	4,93%	0,91%
Instalaţie de alimentare cu apă caldă	Interior	2.736.409	207.905	9.392	2.404	13.607	3.933	1.331	371	3.194
		76,96%	72,43%	21,67%	64,83%	71,48%	78,91%	49,21%	63,10%	90,82%
	Exterior	28.148	1.668	265	27	110	14	7	2	81
		0,79%	0,58%	0,61%	0,73%	0,58%	0,28%	0,26%	0,34%	2,30%
Instalaţie electrică		3.538.731	285.679	38.503	3.687	18.981	4.976	2.686	586	3.514
		99,52%	99,53%	88,85%	99,43%	99,72%	99,84%	99,30%	99,66%	100,00%
Încălzire centrală		2.473.888	165.690	7.432	1.930	10.640	3.320	921	267	3.010
		69,57%	57,72%	17,15%	52,05%	55,90%	66,61%	34,05%	45,41%	99,91%
Bucătărie / chicinetă	Interior	3.320.881	277.603	27.143	3.382	18.318	4.865	2.523	557	3.471
		93,39%	96,71%	62,63%	91,21%	96,23%	97,61%	93,27%	94,73%	98,69%
	Exterior	107.374	2.659	2.559	159	357	48	142	16	6
		3,02%	0,93%	5,91%	4,29%	1,88%	0,96%	5,25%	2,72%	0,17%

Instalații dependințe		Români	Maghiari	Romi	Ucraineni	Germani	Sîrbi	Slovaci	Cehi	Evrei
Baie	Interior	2.973.964 83,64%	244.351 85,13%	12.375 28,56%	2.945 79,42%	15.831 83,17%	4.402 88,32%	1.873 69,24%	504 85,71%	3.419 97,21%
	Exterior	61.779 1,74%	2.463 0,86%	966 2,23%	60 1,62%	237 1,25%	41 0,82%	46 1,70%	8 1,36%	9 0,26%
Closet cu apă	Interior	2.962.900 83,32%	241.147 84,01%	12.621 29,12%	2.895 78,07%	15.592 81,91%	4.313 86,54%	1.715 63,40%	490 83,33%	3.435 97,67%
	Exterior	150.870 4,24%	13.073 4,55%	5.372 12,40%	227 6,12%	1.278 6,71%	213 4,27%	112 4,14%	28 4,76%	28 0,80%

Condițiile de locuit, la nivel național, în zone urbane, 2002

Instalații dependințe		Români	Maghiari	Romi	Ucraineni	Germani	Sîrbi	Slovaci	Cehi	Evrei
Total		2.999.242 100,00%	241.990 100,00%	69.487 100,00%	15.082 100,00%	7.914 100,00%	4.512 100,00%	3.363 100,00%	1.479 100,00%	73 100,00%
Instalație de alimentare cu apă, canalizare	Interior	403.998 13,47%	85.260 35,23%	2.585 3,72%	2.291 15,19%	3.574 45,16%	1.645 36,46%	656 19,51%	277 18,73%	38 52,05%
	Exterior	991.797 33,07%	63.966 26,43%	17.831 25,66%	5.107 33,86%	2.087 26,37%	1.721 38,14%	1.056 31,40%	605 40,91%	14 19,18%
Instalație de alimentare cu apă caldă	Interior	192.456 6,42%	41.698 17,23%	941 1,35%	872 5,78%	1.846 23,33%	800 17,73%	195 5,80%	138 9,33%	22 30,14%
	Exterior	5.328 0,18%	512 0,21%	41 0,06%	19 0,13%	33 0,42%	15 0,33%	8 0,24%	14 0,95%	0 0,00%
Instalație electrică		2.898.209 96,63%	236.276 97,64%	56.810 81,76%	13.625 90,34%	7.820 98,81%	4.477 99,22%	3.270 97,23%	1.459 98,65%	72 98,63%
Încălzire centrală		48.013 1,60%	8.634 3,57%	215 0,31%	109 0,72%	610 7,71%	71 1,57%	63 1,87%	11 0,74%	6 8,22%
Bucătărie / chicinetă	Interior	1.944.766 64,84%	210.274 86,89%	32.148 46,26%	610 4,04%	7.175 90,66%	4.055 89,87%	2.220 66,01%	913 61,73%	65 89,04%
	Exterior	642.430 21,42%	11.826 4,89%	4.942 7,11%	2.567 17,02%	382 4,83%	216 4,79%	540 16,06%	305 20,62%	6 8,22%
Baie	Interior	330.263 11,01%	73.429 30,34%	1.639 2,36%	1.648 10,93%	2.891 36,53%	1.246 27,62%	504 14,99%	238 16,39%	33 45,21%
	Exterior	30.446 1,02%	1.562 0,65%	155 0,22%	358 2,37%	87 1,10%	48 1,06%	47 1,40%	39 2,64%	0 0,00%
Closet cu apă	Interior	230.361 7,68%	47.340 19,56%	1.036 1,49%	711 4,71%	2.038 25,75%	699 15,49%	278 8,27%	164 11,09%	31 42,47%
	Exterior	66.316 2,21%	7.975 3,30%	1.363 1,96%	189 1,25%	381 4,81%	151 3,35%	128 3,81%	37 2,50%	4 5,48%

Condițiile de locuit, la nivel național, în zone rurale, 2002

Venitul minim garantat, care ar trebui plătit lunar familiilor care trăiesc sub limita subzistenței, nu se plăteşte integral. Există județe în care nici jumătate din suma garantată de lege nu se plăteşte, totodată există județe în care sumele se plătesc în proporție de peste 90%.

Județul	Număr beneficiari	Suma necesară	Suma acordată	Sumă/beneficiar pe lună
Caraş-Severin	12.811	8.610.000	7.970.500 92,57%	69,13
Sălaj	4.455	5.906.000	4.016.080 68,00%	75,12

Situația plății venitului minim garantat în județele studiate în perioada ianuarie-septembrie 2006[95]

5.8. Egalitatea oportunităților de natură economică

Analiza ratei sărăciei arată o situația critică pentru comunitatea de romi, relativ mai bună (față de români) pentru comunitatea de maghiari şi germani. La alte minorități (formate preponderent din ucraineni, sîrbi, croați, bulgari) gradul de sărăcie este uşor mai ridicat față de populația majoritară.

[95] Din cele cinci consilii județene doar unul singur a acordat informația de interes public în modul solicitat. Pentru județul Sălaj s-a comunicat suma totală şi procentul de acoperire a necesităților pentru anul 2006, iar celelalte județe ori nu au trimis nici un răspuns, ori răspunsurile au fost inutilizabile. Suma necesară este exprimată în RON, suma acordată în RON şi procent de acoperire a necesităților.

Apartenența etnică	Rata sărăciei	Rata sărăciei severe
Română	24,4	9,3
Maghiară	19,9	6,4
Romă	75,1	52,2
Germană	7,4	1,8
Alta	31,7	11,3

Rata sărăciei în funcție de etnie, calculat de CASPIS, 2003, pe baza datelor din 2001

Peste jumătate din comunitățile de romi se confruntă cu probleme severe sau foarte severe de sărăcie.

Tip de comunitate romă	Ponderea comunităților
Fără probleme deosebite	10%
Cu probleme scăzute	31%
Cu probleme severe	45%
Cu probleme foarte severe	14%

Ponderea comunităților sărace de romi[96]

În județele studiate comunitățile de romi cu probleme foarte severe se află în Cergău, Cetatea de Baltă, Sălișstea în județul Alba; Abrămuț (cu două comunități, Crestur și Petreu), Bratca, Ciumeghiu, Curtuiușeni, Girișu de Criș (cu comunitățile „La țigani" și Pietroasa), Hidișelu de Sus, Ineu, Măgești, Marghita, Olcea, Săcueni (comunitățiule Săcueni și Cubulcuț), Salonta, Sînmartin (comunitățile Haieu, Colonia Rontău), Șuncuiuș, Suplacu de Barcău, Tarcea, Tetchea în județul Bihor; Codlea, Măieruș (comunitatea Măieruș și Arini) în județul Brașov; Agrij (comunitățile Agrij, Răstoltu-deșert), Buciumi, Cizer, Crasna, Jibou, Marca, Sînmihaiu Almașului, Valcău de Jos în județul Sălaj. [97]

Nu este lipsit de semnificație faptul că procentul persoanelor aparținînd minorităților naționale este semnificativ mai mic în ramuri „strategice" cum ar fi producția și distribuirea energiei electrice și termice, a gazelor și apei, transport, poștă și telecomunicații, activități financiare, bancare, tranzacții imobiliare, administrație publică. Procentul romilor este foarte scăzut în educație, sănătate și asistență socială.

Ramură economică	Români (%)	Maghiari (%)	Romi (%)	Ucraineni (%)	Germani (%)
Total populație	89,48	6,60	2,47	0,28	0,28
Total populație ocupată	91,37	6,17	1,12	0,30	0,22
Agricultură	92,40	3,97	2,17	0,64	0,13
Silvicultură, exploatarea forestieră și economia vînatului	89,99	6,71	0,77	1,86	0,16
Pescuitul și piscicultura	85,68	2,64	0,45	0,82	0,09
Industria extractivă	92,51	6,03	0,31	0,15	0,17
Industria prelucrătoare	89,14	9,09	0,75	0,16	0,27
Energiei electrică și termică, gaze și apă	93,27	5,46	0,36	0,09	0,21
Construcții	90,73	6,88	1,11	0,24	0,21
Comerț, repararea și întreținerea autovehiculelor, motocicletelor și a bunurilor personale și casnice	89,79	7,39	0,87	0,11	0,25
Hoteluri și restaurante	90,85	7,46	0,37	0,12	0,21
Transport și depozitare	93,47	4,69	0,43	0,18	0,20
Poștă și telecomunicații	93,30	5,51	0,15	0,14	0,22

[96] Banca Mondială: *Comunitățile de romi din România. O hartă a sărăciei comunitare prin Sondajul PROROMI*, București, 2005 iulie.

[97] Banca Mondială: *Comunitățile de romi din România. O hartă a sărăciei comunitare prin Sondajul PROROMI*, București, 2005 iulie.

Ramură economică	Români (%)	Maghiari (%)	Romi (%)	Ucraineni (%)	Germani (%)
Activităţi financiare, bancare şi de asigurări	94,05	4,77	0,04	0,04	0,25
Tranzacţii imobiliare, închirieri şi activităţi de servicii prestate în principal intreprinderilor	94,27	4,21	0,32	0,04	0,32
Administraţie publică	94,83	3,42	0,93	0,12	0,15
Învăţământ	91,47	6,96	0,13	0,25	0,41
Sănătate şi asistenţă socială	91,90	6,46	0,30	0,15	0,32
Alte activităţi de servicii colective, sociale şi personale	87,73	7,63	2,76	0,15	0,42
Activităţi ale personalului angajat în gospodării persoanele	92,50	4,16	2,09	0,33	0,16
Grupă de ocupaţie					
Legislatori, membri ai executivului, conducători din administraţia publică şi unităţi economico-sociale şi politice	90,50	5,44	0,39	0,12	0,40
Specialişti cu ocupaţii intelectuale şi ştiinţifice	94,02	4,53	0,04	0,10	0,39
Tehnicieni, maiştri şi asimilaţi	92,50	6,24	0,12	0,13	0,30
Funcţionari administrativi	92,82	6,08	0,11	0,11	0,25
Lucrători operativi în servicii, comerţ şi asimilaţi	91,06	7,23	0,51	0,14	0,21
Agricultori şi lucrători calificaţi în agricultură, silvicultură şi pescuit	93,01	3,66	1,84	0,69	0,11
Meşteşugari şi lucrători calificaţi	89,52	8,57	0,87	0,19	0,24
Operatori la instalaţii şi maşini, asamblori de maşini, echipamente şi alte produse	90,49	7,98	0,50	0,18	0,20
Muncitori necalificaţi	86,78	7,01	4,87	0,29	0,21
Forţele armate	90,91	7,34	0,68	0,29	0,16

Populaţia activă din România pe ramuri şi grupe de ocupaţie pentru patru comunităţi studiate, 2002

În trei din cele cinci judeţe s-au desfăşurat proiecte economice cu impact asupra comunităţii de romi în cursul anului 2005, în cadrul programului „Sprijin pentru Strategia naţională de îmbunătăţire a situaţiei romilor", finanţat de Uniunea Europeană, prin programul PHARE RO 2002/000-586.01.02. În Alba au fost oferite cursuri pentru 30 de tineri în domeniul împletitului de coşuri la Sălişte a, iar la Jidvei 3 persoane au fost angajate şi 40 învăţate să producă obiecte artizanale. În judeţul Braşov au fost create 60 de locuri de muncă (prin două proiecte) la Săcele, iar 50 de romi au învăţat producerea cornişelor decorative la Tărlungeni, persoanele astfel calificate fiind şi angajate într-un atelier. La Zalău 40 de persoane au participat la pregătire profesională.

5.9. Egalitatea în ceea ce priveşte cetăţenia

Cetăţenia română se dobîndeşte, în conformitate cu prevederile legale, prin naştere. Inclusiv copilul găsit pe teritoriul statului român este considerat a fi cetăţean român, dacă nici unul dintre părinţi nu este cunoscut.

Cetăţenia română se poate acorda, la cerere, persoanei fără cetăţenie sau cetăţeanului străin, dacă îndeplineşte condiţiile stabilite de lege.

Cetăţenia română nu poate fi retrasă persoanei care a dobîndit-o prin naştere.

Nu există prevederi legale, dar nici practici prin care persoanele aparţinînd comunităţilor studiate ar fi dezavantajate în ce priveşte acordarea sau retragerea cetăţeniei. Dar pentru a se bucura de toate drepturile conferite de cetăţenia română, persoanele au nevoie de acte de identitate, cartea de identitate fiind dovada cetăţeniei române. Acest act se întocmeşte şi se eliberează de către formaţiunea de evidenţă a populaţiei de la locul de domiciliu sau reşedinţă al persoanei fizice, pe baza cererii scrise a acesteia şi a documentelor cu care se face dovada numelui, stării civile, cetăţeniei române, a domiciliului şi, după caz, a situaţiei militare. Întrucît o mare parte a romilor locuiesc în imobile neîntabulate, ei nu pot face dovada domiciliului, prin urmare nu pot primi decît cărţi de identitate provizorii, ale căror valabilitate nu poate depăşi un an. Astfel ei trăiesc într-o stare de „provizorat permanent", cu frica de a nu mai primi cărţi de identitate, aflîndu-se la cheremul „bunăvoinţei" autorităţilor. Uneori şi acest act provizoriu este refuzat romilor, pe motivul că nu s-au născut în raza localităţii unde solicită actul de identitate.

Conform datelor Partidei Romilor, peste jumătate de milion de romi din România trăiesc fără acte de identitate.[98]

Deşi Guvernul României a promis soluţionarea problemei actelor de identitate în anul 2006, interviurile arată că în unele regiuni procentul celor care nu au astfel de acte poate ajunge la peste 10%.

5.10. Egalitatea în ceea ce priveşte libertatea de mişcare

În conformitate cu prevederile legale, evidenţa cetăţenilor români rezidenţi în România se ţine după principiul locului de domiciliu al acestora[99]. Orice schimbare de domiciliu trebuie anunţată la serviciul de evidenţa populaţiei în termen de 15 zile, iar o şedere mai lungă de 45 de zile într-o altă localitate decît cea prevăzută în actele de identitate trebuie anunţată la acest serviciu.

Aceste prevederi legale reprezintă pe de o parte restricţii pentru grupurile de romi seminomade, cărora li se poate refuza şederea pe raza unei localităţi, pe de altă parte pentru persoanele care îşi întemeiază o familie într-o altă localitate, dacă cel cu care este căsătorit nu poate face dovada domiciliului (şi are carte de identitate provizorie). În cazul din urmă, persoana în cauză va fi considerată ca locuind ilegal pe raza localităţii respective.

5.11. Egalitatea tratamentului în faţa tribunalelor sau a altor organe ale justiţiei

Conform datelor neoficiale[100], în judeţul Alba 95% din procurori sînt români, 5% maghiari; în Braşov 96% români şi 4% maghiari; în Bihor, Caraş-Severin şi Sălaj toţi procurorii sînt români. Între judecătorii din Alba 98% sînt români, 2% maghiari; în Bihor 95% români, 5% maghiari; în Caraş-Severin 96% români, 2% maghiari, 2% sîrbi; în Sălaj 85% români, 15% maghiari, în Braşov toţi judecătorii sînt români. Între avocaţi procentul minorităţilor este la fel sub procentul minorităţilor din comunitate, spre exemplu la Braşov 3% din avocaţi sînt maghiari, 1% germani.

Parchetele şi instanţele refuză uneori aplicarea legislaţiei privind utilizarea limbii materne în faţa acestor instituţii. În loc de translatori autorizaţi, în situaţia în care cineva nu înţelege bine limba română se apelează des la persoane care incidental se află în sala de judecată, ori la grefieri sau avocaţi.

Conform paginii electronice a Ministerului Justiţiei, la nivelul curţilor de apel există traducători autorizaţi, în proporţia oglindită de următorul tabel:

Curtea de Apel	Limba	% în cadrul populaţiei din circumscripţie	% în cadrul traducătorilor
Alba Iulia	maghiară	4,43	0,96
	romani	0,76	0,00
	germană	0,64	32,81
Braşov	maghiară	26,81	7,88
	germană	0,52	22,16
	romani	0,51	0,00
Cluj	maghiară	13,55	5,98
	romani	1,45	0,11
	slovacă	0,08	0,11
Oradea	maghiară	31,48	7,75
	romani	2,16	0,00
	slovacă	0,74	0,27

[98] Dată comunicată la 16 iunie 2006 de deputatul Nicolae Păun, cu ocazia prezentării unui studiu la seminarul „Raportul de ţară şi situaţia reală a romilor".

[99] Datorită acestui principiu, toate facilităţile din domeniul sanitar şi social (nu demult şi educaţional) sînt acordate pe criteriul domiciliului.

[100] Autorităţile afirmă că nu există date statistice bazate pe apartenenţa etnică a angajaţilor parchetelor sau a instanţelor.

Curtea de Apel	Limba	% în cadrul populației din circumscripție	% în cadrul traducătorilor
Timişoara	maghiară	6,91	1,79
	romani	1,69	0,00
	germană	1,46	28,36
	sîrbă	1,71	1,55
	croată		0,83
	cehă	0,17	0,12
	ucraineană	0,76	0,24

Translatori autorizați pentru curțile de apel, după limba de traducere[101]

Se poate constata şi obstrucționarea aplicării legislației care prevede interzicerea organizațiilor şi simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob şi a promovării cultului persoanelor vinovate de săvîrşirea unor infracțiuni contra păcii şi omenirii. În general plîngerile sau sesizările împotriva grupurilor, persoanelor sau publicațiilor nu sînt soluționate la nivelul organelor de cercetare penală. Într-un singur caz s-a pornit un proces penal împotriva unui membru al Mişcării Legionare: G. O. din Braşov a fost trimis în judecată în 2002 pentru propagandă naționalist-şovină şi pentru organizarea unei grupări fasciste; a fost condamnat de Tribunalul Braşov la doi ani şi jumătate de închisoare în iulie 2003 şi achitat de Curtea de Apel Braşov în septembrie 2005. Această soluție a fost menținută de Înalta Curte de Casație şi Justiție în februarie 2006. Astfel primul caz de acest gen judecat în România după 1989 a condus la un succes şi o recunoaştere juridică a mişcărilor extremiste. În legătură cu acest proces trebuie menționat şi faptul că liderul Mişcării Legionare, Ş. S., în calitate de martor, s-a prezentat în fața instanței în uniformă legionară.

Chestionarea polițiştilor, procurorilor şi judecătorilor a arătat că romii sînt văzuți, în general, nu ca grup etnic ci ca grup infracțional (chiar şi consumatorii de droguri[102] sînt văzuți mai bine decît romii). O mare parte din cei care afirmă că sărăcia este motivul principal al delincvenței propune înăsprirea legislației şi nu aplicarea unei protecții sociale adecvate.

La Poliția Municipiului Braşov 84,6% din polițiştii chestionați consideră că este mai ridicată infracționalitatea în rîndul romilor (7,7% nu este de acord cu afirmația), 46,1% afirmă că la maghiari infracționalitatea este mai mică față de procentul lor în societate (30,8% nu este de acord cu afirmația). Criminalitatea este considerată mai ridicată în rîndul romilor (92,3%), celor cu o educație redusă (92,3%), familiilor destrămate (92,3%), tinerilor (69,2%), săracilor (61,5%), consumatorilor de droguri (53,8%), şomerilor (23,1%), persoanelor din mediul rural (7,7%). Ca motive principale ale delincvenței ridicate au fost numite nivelul scăzut de trai şi sărăcia (92,3%), lipsa educației sau declinul educației (69,2%), mediul familial (23,1%), şomajul (15,4%), lipsa controlului social (15,4%), corupția şi birocrația (15,4%), lipsa programelor de integrare (7,7%), tentația prea mare (7,7%), presa (7,7%). Criminalitatea s-ar putea reduce prin crearea locurilor de muncă, protecție socială (30,8%), educație mai bună în şcoli (15,4%), reintegrarea delinvenților prin formare profesională (15,4%), reformă legislativă (15,4%), legi mai aspre (7,7%), dotarea mai bună a poliției (7,7%), număr mai mare de polițişti (7,7%), reeducare severă (7,7%), programe speciale pentru romi (7,7%).

Polițiştii chestionați nu cunosc cazuri bazate pe legislația antidiscriminare sau pe interdicția mişcărilor extremiste.

Dintre cei chestionați, 23,1% nu au răspuns la întrebarea privind existența discriminării la poliție, 46,2% nu este de acord cu aplicarea discriminării, 15,4% ar lua măsuri de combatere, 15,4% afirmă că nu există discriminare.

---

[101] Județul Caraş-Severin este în circumscripția Curții de Apel Timişoara, județul Sălaj în circumscripția județului Cluj.

[102] În România consumul de droguri se sancționează penal, prin urmare în mod implicit toți consumatorii sînt infractori.

În situația în care în desfășurarea activității polițiștilor o persoana nu vorbește destul de bine românește, 53,8% din cei chestionați ar apela la translator, 23,1% apelează la o persoană prezentă la întîmplare, 15,4% afirmă că nu a întîlnit astfel de cazuri.

Conform propriilor declarații, 61,5% din polițiștii chestionați cunosc limba engleză, 53,8% franceza, 7,7% italiana. Nici unul nu vorbește nici o limbă a minorităților din Brașov.

La parchetele din Brașov 80,0% dintre procurorii chestionați consideră că este mai ridicată infracționalitatea în rîndul romilor (20,0% nu se pronunță), 10,0% afirmă că la maghiari infracționalitatea este mai mică față de procentul lor în societate (40,0% nu este de acord cu afirmația). La selectarea diferitelor categorii de persoane în cadrul cărora criminalitatea ar fi mai ridicată, au fost indicați cei cu o educație precară (70,0%), romii (60,0%), consumatorii de droguri (60,0%), săracii (50,0%), cei cu familii destrămate (40,0%), tinerii (20,0%), șomerii (10,0%). Ca motive principale ale delincvenței ridicate au fost numite: nivelul scăzut de trai și sărăcia (60,0%), lipsa educației (60,0%), anturajul (30,0%), situația economică generală (20%), consumul de alcool și de droguri (10,0%), riscul ridicat al recidivei (10,0%), respectul de sine scăzut (10,0%), teribilismul (10,0%), vîrsta (10%), neaplicarea consecventă a legii (10%). Criminalitatea s-ar putea reduce prin educația prevențională (30,0%), integrare socială și reabilitarea persoanelor condamnate (30,0%), legislație corespunzătoare și modificarea regimului sancțiunilor (20,0%), crearea locurilor de muncă (10,0%), îmbunătățirea stării economice (10%), asistența socială (10%), întărirea sistemului judiciar (10,0%), reducerea pedepselor și punerea accentului pe probațiune (10,0%), pedepse mai aspre (10%), monitorizarea persoanelor eliberate (10%).

Procurorii chestionați nu cunosc cazuri bazate pe legislația antidiscriminare sau pe interdicția mișcărilor extremiste.

Dintre cei chestionați, 10,0% nu au răspuns la întrebarea privind existența discriminării la parchet, 60,0% afirmă că nu a întîlnit cazuri de discriminare, 20,0% nu este de acord cu aplicarea discriminării.

În situația în care în desfășurarea activității de procuror o persoana nu vorbește corect românește, 100,0% dintre cei chestionați apelează la translator, 10% ar apela și la o altă persoană prezentă să se ofere ca translator.

Conform propriilor declarații, 60,0% dintre procurorii chestionați cunosc limba engleză, 40,0% limba franceză. Toți procurorii chestionați s-au declarat români.

La instanțele din Brașov 80,0% dintre judecătorii chestionați consideră că este mai ridicată infracționalitatea în rîndul romilor (20,0% nu este nici de acord, nici în dezacord), 30,0% afirmă că la maghiari infracționalitatea este mai mică față de procentul lor în societate (40,0% nu este de acord cu afirmația). La selectarea diferitelor categorii de persoane în cadrul cărora criminalitatea ar fi mai ridicată, au fost indicați romii (100,0%), cei cu o educație precară (90,0%), cei cu familii destrămate (90,0%), săracii (60,0%), tinerii (40,0%), șomerii (40,0%), consumatorii de droguri (30,0%), victimele unor abuzuri (20%), persoanele din zone rurale (10%). Ca motive principale ale delincvenței ridicate au fost numite: nivelul scăzut de trai și sărăcia (80,0%), lipsa educației (80,0%), consumul de alcool (30,0%), anturajul (20,0%), șomajul (10,0%), lipsa reintegrări sociale a infractorilor (10,0%), nesimțirea (10,0%). Criminalitatea s-ar putea reduce prin reintegrarea socială a persoanelor condamnate (20,0%), legislație penală adaptată la condițiile sociale actuale (10,0%), modificarea Codului de procedură penală (10,0%), educație corespunzătoare (10%).

Judecătorii chestionați nu cunosc cazuri bazate pe legislația antidiscriminare sau pe interdicția mișcărilor extremiste.

Dintre cei chestionați, 10,0% nu au răspuns la întrebarea privind existența discriminării la parchet, 70,0% afirmă că nu există cazuri de discriminare, 10,0% nu cunoaște astfel de cazuri, 10,0% consideră că discriminarea este inadmisibilă.

În situația în care în desfășurarea activității de judecător o persoana nu vorbește corect românește, 80,0% dintre cei chestionați apelează la translator, 10% ar apela la o altă persoană prezentă să se ofere ca translator, 10% afirmă că nu există astfel de situații.

Conform propriilor declarații, 90,0% dintre judecătorii chestionați cunosc limba engleză, 10,0% limba franceză și 10% limba maghiară. Toți judecătorii chestionați s-au declarat români.

Stereotipurile referitoare la romi par să aibă efecte grave. Organele de cercetare penală şi de urmărire penală lucrează cu un număr insuficient de persoane, raportat la „rata de succes" (procentul cazurilor soluţionate din cele sesizate), fapt ce nu permite desfăşurarea unor anchete serioase. În această situaţie — strîngerea probelor fiind practic imposibilă —, poliţiştii şi procurorii se bazează pe declaraţii, inclusiv ale presupuşilor făptuitori, obţinute de multe ori prin constrîngere. Deşi în această situaţie posibilitatea de a comite erori este mare, instanţele decid în aproape toate cazurile conform rechizitoriilor (numărul cazurilor în care instanţa ia o decizie contrară opiniei procurorilor este infimă), în primul rînd pentru că şi judecătorii sînt supraîncărcaţi, în al doilea rînd din spirit de „colegialitate", întrucît procurorul care greşeşte va fi sancţionat.

Ministerul Justiţiei şi Administraţia Naţională a Penitenciarelor nu au dat aviz favorabil solicitării noastre pentru chestionarea deţinuţilor din penitenciarele celor cinci judeţe; studiul realizat în Penitenciarul Tîrgu-Mureş (*Discriminarea rasială în judeţele Mureş şi Satu Mare, 2004*) arată însă că romii primesc sancţiuni mai severe pentru aceleaşi fapte comise în condiţii similare: în situaţia furtului, media pedepsei pentru români a fost de 2,91 ani, pentru maghiari de 2,96 ani, pentru romi 3,28 ani; în cazul furtului calificat, românii au fost condamnaţi în medie la 3,12 ani, maghiarii la 3,11 ani, romii la 3,72 ani.

Judeţul	Numărul infracţiunilor sesizate	Numărul cazurilor soluţionate cu propunerea			Număr de cazuri în care propunerea Poliţiei a fost schimbată de parchete	Număr persoane încadrate la finele anului		
		începerii urmăririi penale	neînceperii urmăririi penale	Alte soluţii		Ofiţeri	Agenţi	Personal contractual
Alba	11.370	1.329	5.030	838	318	136	596	38
Bihor	9.168	2.639	2.735	1.214	134	209	823	50
Braşov	7.882	3.128	5.498	1.195	107	266	975	87
Caraş-Severin	8.007	4.471	2.786	0	160	169	566	52
Sălaj	4.732	2.470	1.359	71	257	113	384	21

Numărul poliţiştilor şi volumul activităţii de cercetare penală în cele cinci judeţe studiate, 2005

Numărul infracţiunilor sesizate pe numărul persoanelor încadrate în poliţie variază între 5,6 (Braşov) şi 14,8 (Alba), raportul dintre cazurile soluţionate şi infracţiunile sesizate fiind între 0,63 (Alba) şi 1,24 (Braşov)[103], în general rata de soluţionare a infracţiunilor fiind foarte ridicat (100,0% în judeţul Caraş-Severin). În comparaţie prezentăm numărul infracţiunilor sesizate pe numărul persoanelor încadrate în poliţie în unele ţări europene: 44,2 în Danemarca, 17,1 în Austria, 16,7 în Belgia, 8,0 în Irlanda, comparativ cu rata de soluţionare a infracţiunilor sesizate: 10,4% Danemarca, 17,3% Austria, 7,0% Belgia, 29,1% Irlanda (cu cea mai bună rată din Europa de Vest).[104]

În judeţul Bihor 1,1% din soluţiile Poliţiei s-a modificat ulterior de Parchet, în Bihor 2,0%, în Caraş-Severin 2,2%, în Alba 4,4%, în Sălaj 6,6%.

Dacă numărul poliţiştilor faţă de numărul infracţiunilor sesizate este corespunzător, numărul procurorilor şi judecătorilor faţă de numărul cauzelor este extrem de redus, ceea ce nu permite magistraţilor o analiză atentă a fiecărui caz în parte.

[103] Procentul de peste 100,0% se datorează numărului mai mare de cazuri soluţionate din anii anteriori faţă de cele sesizate în 2005.

[104] Bill Tupman, Alison Tupman: *Policing in Europe*, Intellect, 1999.

Judeţul	Instanţa	Nr. magistraţi		Nr. dosare			Raportul jud./dosar	Raportul proc./dos. penal
		Jud.	Proc.	penale	civile	com/cont		
Alba	Curtea de Apel Alba Iulia	33	10	1.734	5.220	1.539	257,4	173,4
	Tribunalul Alba	22	9	1.817	4.438	1.266	341,9	201,9
	Judecătoria Alba Iulia	13	8	1.896	7.705	0	738,5	237,0
	Judecătoria Cîmpeni	4	2	955	2.461	0	854,0	477,5
	Judecătoria Aiud	8	5	1.974	2.289	0	341,9	394,8
	Judecătoria Blaj	3	2	620	1.039	0	553,0	310,0
	Judecătoria Sebeş	3	4	500	2.100	0	866,7	125,0
Bihor	Curtea de Apel Oradea	29	9	1.281	1.900	2.252	187,3	142,3
	Tribunalul Bihor	30	11	2.208	2.962	1.743	230,4	200,7
	Judecătoria Oradea	29	13	2.819	11.546	0	495,3	216,8
	Judecătoria Beiuş	8	5	570	1.857	0	303,4	114,0
	Judecătoria Marghita	3	3	698	1.617	0	771,7	232,7
	Judecătoria Aleşd	4	1	512	1.130	0	410,5	512,0
	Judecătoria Salonta	3	2	330	1.227	0	519,0	165,0
Braşov	Curtea de Apel Braşov	35	12	1.636	1.717	3.645	199,9	136,3
	Tribunalul Braşov	41	17	2.866	4.222	2.822	241,7	168,6
	Judecătoria Braşov	33	11	3.752	17.660	0	648,8	341,1
	Judecătoria Făgăraş	8	5	644	2.392	0	379,5	128,8
	Judecătoria Rupea	4	3	389	831	0	305,0	129,7
	Judecătoria Zărneşti	5	3	350	2.006	0	471,2	116,7
Caraş-Severin	Tribunalul Caraş-Severin	22	11	962	5.155	1.713	355,9	87,5
	Judecătoria Reşiţa	8	5	856	5.445	0	787,6	171,2
	Judecătoria Caransebeş	13	7	858	4.293	0	396,2	122,6
	Judecătoria Oraviţa	4	1	472	3.783	0	1063,7	472,0
	Judecătoria Moldova-Nouă	2	2	255	1.300	0	777,5	127,5
	Judecătoria Bozovici	2	2	194	801	0	497,5	97,0
Sălaj	Tribunalul Sălaj	14	9	589	1.973	613	226,8	65,4
	Judecătoria Zalău	8	6	993	6.473	0	933,2	165,5
	Judecătoria Şimleul Silvaniei	-	1	336	1.585	0	-	336,0

Numărul magistraţilor şi dosarelor înregistrate în cele cinci judeţe studiate, 2005

La mai multe parchete şi instanţe numărul cazurilor ce trebuie soluţionate ajunge la peste dublul zilelor de lucru dintr-un an.

După ce ani de zile societatea civilă din România a solicitat oferirea unor locuri speciale pentru persoanele aparţinînd minorităţilor naţionale, Poliţia Română şi-a modificat în sfîrşit în anul 2005 politica de angajare.

În judeţul Bihor au fost oferite şi ocupate prin concurs 4 posturi de agenţi de poliţie din rîndul cetăţenilor de naţionalitate maghiară, în Sălaj din 15 funcţii de agenţi de poliţie 5 au fost pentru romi şi 5 pentru alte minorităţi, în urma concursului reuşind o singură persoană de etnie maghiară. În Alba, Braşov şi Caraş-Severin nu au fost acordate locuri separate pentru minorităţi.

Academia de Poliţie a oferit pentru anul şcolar 2006-2007 un număr de 10 locuri pentru romi (5 la poliţie-drept, 3 la poliţie de frontieră-drept, 1 la jandarmi, 1 la pompieri). Jandarmeria Română, pentru acelaşi an şcolar, a anunţat 5 locuri pentru romi, 2, la Academia de Poliţie „Alexandru Ioan Cuza" din Bucureşti, 3 (două locuri pentru bărbaţi, un loc pentru femei) la Şcoala Militară de Subofiţeri „Grigore Alexandru Ghica" din Drăgăşani.

Pentru luna noiembrie a anului 2006 s-au anunţat încă 53 de posturi pentru poliţişti romi, dintre care două posturi de ofiţeri în judeţul Sălaj şi cîte unul în Alba şi Bihor.

Rămîne în continuare nesoluţionată problema proprietăţilor confiscate ilegal în perioada comunistă. Instanţele refuză de multe ori soluţionarea favorabilă a cazurilor, iar dacă ele sînt soluţionate favorabil, autorităţile nu le execută. Experienţa Ligii PRO EUROPA demonstrează că procentul minoritarilor (în special cel al maghiarilor) ale căror cereri nu au fost rezolvate favorabil este mai mare. Modul în care se vor implementa noile prevederi legale rămîne de văzut.

5.12. Tratament egal din partea forţelor de ordine

Experienţa Ligii PRO EUROPA şi a altor organizaţii de drepturile omului (naţionale şi internaţionale) arată că romii devin cel mai frecvent victime ale abuzurilor poliţiei sau ale organelor de urmărire penală. În situaţia în care depun plîngere împotriva acestor abuzuri, soluţionarea cazurilor se tergiversează pînă cînd victimele îşi retrag plîngerea.

Raziile efectuate în comunităţile de romi (organizate cu regularitate) au avut drept urmare semnarea unor protocoale între poliţie şi liderii comunităţilor, prin care cei din urmă promit semnalarea oricăror nereguli în comunitate, cum ar fi apariţia persoanelor străine, în schimbul stopării raziilor. Astfel, liderii comunităţilor de romi au devenit, oficial, informatorii poliţiei, ceea ce poate avea efecte negative asupra autorităţii liderilor în cadrul propriei comunităţi.

Există încă situaţii în care poliţia efectuează „razii preventive" în comunităţile de romi. Spre exemplu la 9 mai 2006, orele 6.30, Poliţia Municipiului Salonta a efectuat o razie „în comunitatea de etnie romă de pe raza localităţii Gepiu, pentru a preveni şi a combate furturile de energie electrică" (cf. comunicatului Inspectoratului de Poliţie al Judeţului Bihor din 9 mai 2006). Conform raportului Fundaţiei Ruhama din Oradea, poliţia a reţinut 25 de persoane, deşi doar 11 au fost acuzaţi de furt de energie electrică. Acest raport specifică următoarele: „Poliţiştii dăduseră buzna în casele oamenilor, spărgînd uşile locuinţelor cu picioarele, în jurul orei 6:00, cînd toţi dormeau; poliţia şi echipele de intervenţie rapidă au agresat atît bărbaţii cît şi femeile cu copii mici în braţe, lovindu-i cu pumnii, picioarele şi cu echipamentele din dotare; au încătuşat mare parte din bărbaţii din comunitate, pe unii legîndu-i chiar de fii lor minori (nu i-au încătuşat pe toţi, întrucît nu aveau suficiente cătuşe); romii nu au opus rezistenţă şi au precizat încă de la începutul invaziei poliţiştilor că nu este nevoie de violenţă pentru a fi convinşi să meargă la sediul poliţiei pentru declaraţii; i-au obligat pe toţi să meargă la sediul poliţiei, distanţă de 2 kilometri prin centrul satului, supunîndu-i astfel umilinţei de a fi văzuţi încătuşaţi; pe tot parcursul celor 2 km au fost loviţi cu picioarele şi echipamentul din dotare, împinşi de la spate şi bruscaţi, li s-au adresat cuvinte injurioase, defăimătoare, cu caracter rasist; în comunitate au rămas o parte dintre femei şi copii terifiaţi de groază; o dată ajunşi la sediul poliţiei, au fost grupaţi în curtea sediului de poliţie şi păziţi de poliţişti cu cîini; poliţiştii au continuat agresiunile fizice şi în curtea sediului poliţiei, prin lovirea cu pumnii, picioarele şi echipamentele din dotare, mai mulţi bărbaţi romi, în faţa femeilor şi copiilor;

un tînăr rom a fost bătut cu bestialitate, în curtea sediului poliției în văzul propriilor copii şi al celorlalți romi, avînd în acest moment timpanul spart (cf. certificatului medico-legal), pentru simplul motiv că îşi ținea mîinile în buzunare; marea majoritate, persoane care nu ştiu să scrie şi să citească, au fost obligați să semneze declarațiile întocmite de organele de poliție, fără a li se permite să fie asistați de liderul lor, care ştie să scrie şi să citească; unele dintre persoanele care au fost aduse la sediul poliției au fost doar legitimate şi li s-a aplicat o amendă pentru că nu aveau stabilită reşedința pe raza comunei Gepiu; după amiaza în jurul orelor 14, cîțiva bătrîni şi adolescenți care au reuşit să fugă în pădure de frica polițiştilor, se întorceau umiliți în comunitate, bătrînii aveau să declare că au mai trecut prin astfel de situații în recut. 4 persoane au intrat deja în posesia certificatului medico-legal, precum şi a recomadărilor medicilor de specialitate."

5.13. Egalitatea în privința siguranței personale

Organizațiile de drepturile omului au semnalat atît existența unor grupări extremiste, cît şi acțiuni de vandalizare a cimitirelor sau monumentelor evreieşti, apariția unor inscripții antisemite sau xenofobe. Nici poliția şi nici parchetele nu au luat măsuri împotriva grupărilor extremiste, autorii acțiunilor nefiind identificați.

În situația în care romii devin victime ale unor abuzuri sau delincvențe, de foarte multe ori cazurile nu sînt soluționate în mod favorabil pentru ei. Spre exemplu, Biroul de drepturile omului al Ligii PRO EUROPA a observat că în cazul unor accidente de maşini, soldate cu decese, procentul cazurilor în care şoferii au fost achitați este mult mai mare dacă victima este de etnie romă decît în alte situații.

Şi în județele studiate există o activitate susținută a Noii Drepte, care diseminează periodic manifeste cu texte antirome (de genul: „afară cu țiganii", „moarte țiganilor"), antimaghiare şi antisemite. Sesizările împotriva acestei organizații au rămas fără rezultat.

5.14. Egalitatea tratamentului în închisori

În perioada cercetată nici deținuții, nici persoanele eliberate nu au considerat că ar exista un tratament diferențiat al persoanelor minoritare. Condițiile de detenție, tratamentele aplicate de personalul închisorii nu au caracter discriminatoriu.

5.15. Egalitatea participării în alegeri

Conform Legii nr. 70/1991 privind alegerile locale[105], „organizațiile legal constituite aparținînd minorităților naționale sînt asimilate partidelor politice, alianțelor politice şi alianțelor electorale" (art. 103). Prin egalitatea acordată de această lege, la alegerile locale din iunie 2000 au participat

- 20 de organizații pentru alegerea primarului, dintre care 6 cu succes:
  Uniunea Democrată Maghiară din România a cîştigat în 148 localități;
  Forumul Democrat al Germanilor din România în 14 localități;
  Uniunea Ucrainenilor din România în 3 localități;
  Uniunea Democrată a Slovacilor şi Cehilor din România în 2 localități;
  Comunitatea Ruşilor Lipoveni din România în 1 localitate;
  Uniunea Croaților din România în 1 localitate;
- 42 de organizații pentru consiliile locale, dintre care 22 cu succes:
  Uniunea Democrată Maghiară din România a cîştigat 2.451 mandate de consilieri;
  Partida Romilor 160 mandate;
  Forumul Democrat al Germanilor din România 78 mandate;
  Centrul Creştin al Romilor din România 33 de mandate;
  Uniunea Democrată a Slovacilor şi Cehilor din România 28 de mandate;
  Uniunea Ucrainenilor din România 26 de mandate;
  Alianța pentru Unitatea Rromilor 22 de mandate;
  Comunitatea Ruşilor Lipoveni din România 18 mandate;

[105] Cu modificările ulterioare.

Partidul Liber Democrat Maghiar din România 15 mandate;
Uniunea Sîrbilor din România 14 mandate;
Asociația Civică Pro Odorhei - Udvarhelyért Polgári Egyesület 8 mandate;
Uniunea Croaților din România 6 mandate;
Uniunea Democrată a Ucrainenilor din România 6 mandate;
Forumul Tineretului Secuiesc 6 mandate;
Comunitatea „Bratsvo" a Bulgarilor din România 5 mandate;
Uniunea Bulgară din Banat 4 mandate;
Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România 2 mandate;
Uniunea Democratică a Croaților din România 2 mandate;
Uniunea Bulgară din România, 2 mandate;
Comunitatea Etniei Rromilor din România 1 mandat;
Uniunea Elenă din România 1 mandat;
Uniunea Polonezilor din România „Dom Polski" 1 mandat;

- 33 de organizații pentru consiliile județene, dintre care 4 cu succes:
  Uniunea Democrată Maghiară din România a cîştigat 135 mandate de consilieri;
  Partida Romilor 4 mandate;
  Forumul Democrat al Germanilor din România 4 mandate;
  Asociația Civică Pro Odorhei - Udvarhelyért Polgári Egyesület 4 mandate.

Noua Lege pentru alegerea autorităților administrației publice locale (nr. 67/2004) a limitat drastic accesul organizațiilor minorităților naționale la procesul electoral, prin prevederile care stabilesc că:

a) prin minoritate națională se înțelege acea etnie care este reprezentată în Consiliul Minorităților Naționale (excluzînd acele comunități care se consideră a fi grup etnic, dar nu sînt reprezentate în Consiliu; printre acestea se numără secuii, care au participat la alegerile din 2000, dar nu au mai putut participa la cele din 2004 ca urmare a acestei prevederi);

b) pot depune candidaturi organizațiile cetățenilor aparținînd minorităților naționale reprezentate în Parlament (punînd în situație de inferioritate acele organizații care nu sînt reprezentate în Parlament, dar au o susținere locală puternică, cum ar fi Centrul Creştin al Romilor din România sau Alianța pentru Unitatea Rromilor);

c) pot depune candidaturi şi alte organizații ale cetățenilor aparținînd minorităților naționale legal constituite care prezintă la Biroul Electoral Central o listă de membri, dar numărul membrilor nu poate fi mai mic de 15% din numărul total al cetățenilor care la ultimul recensămînt s-au declarat ca aparținînd minorității respective (creînd o discriminare față de partidele politice româneşti, care nu trebuie să beneficieze de sprijinul a 15% din numărul total al populației româneşti);

d) dacă numărul membrilor necesari pentru îndeplinirea condițiilor de la pct. c) este mai mare de 25.000 de persoane, lista membrilor trebuie să cuprindă cel puțin 25.000 de persoane domiciliate în cel puțin 15 din județele țării şi municipiul Bucureşti, dar nu mai puțin de 300 de persoane pentru fiecare dintre aceste județe şi municipiul Bucureşti (încă o limitare în plus față de prevederea anterioară, care afectează comunitatea maghiară şi romă, care au fost prezente la alegerile locale din 2000 cu mai multe organizații).

Aceste restricții legislative au fost completate şi de altele, formale (hotărîrea guvernamentală care stabilea cum trebuie să arate lista susținătorilor organizațiilor minoritare a apărut cu o săptămînă înainte de data limită a depunerii listei), care au avut ca efect absența la alegerile locale a organizațiilor minorităților care nu erau prezente în 2004 în Parlamentul României. Uniunea Civică Maghiară, deşi a strîns numărul necesar de semnături (peste 50.000), a fost exclusă de la participarea la alegerile locale din iunie 2004 pe motiv că lista susținătorilor nu a respectat forma cerută de hotărîrea guvernamentală.

	Organizație	Procent obținut
Consilieri județeni	Uniunea Democrată Maghiară din România	5,67
	Forumul Democrat al Germanilor din România	0,85
	Partida Romilor Social Democrată din România	0,69
	Uniunea Ucrainenilor din România	0,08
	Uniunea Democrată a Cehilor şi Slovacilor din România	0,07
	Uniunea Culturală a Rutenilor din România	0,06
	Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România	0,06
	Uniunea Elenă din România	0,06
	Comunitatea Ruşilor Lipoveni din România	0,06
	Uniunea Polonezilor din România „Dom Polski"	0,04
	Uniunea Bulgară din Banat - România	0,03
	Uniunea Armenilor din România	0,03
	Asociația Macedonenilor din România	0,02
	Uniunea Croaților din România	0,01
	Uniunea Sîrbilor din România	0,01
Consilieri locali	Uniunea Democrată Maghiară din România	4,92
	Forumul Democrat al Germanilor din România	0,84
	Partida Romilor Social Democrată din România	0,75
	Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România	0,06
	Uniunea Ucrainenilor din România	0,06
	Comunitatea Ruşilor Lipoveni din România	0,05
	Uniunea Elenă din România	0,04
	Uniunea Democrată a Cehilor şi Slovacilor din România	0,03
	Uniunea Sîrbilor din România	0,02
	Uniunea Bulgară din Banat - România	0,02
	Uniunea Culturală a Rutenilor din România	0,01
	Uniunea Armenilor din România	0,01
	Asociația Liga Albanezilor din România	0,01
	Asociația Macedonenilor din România	0,01
	Uniunea Croaților din România	0,01
	Uniunea Polonezilor din România „Dom Polski"	0,01
	Comunitatea Italiană din România	0,00
Primari	Uniunea Democrată Maghiară din România	4,04
	Forumul Democrat al Germanilor din România	1,08
	Partida Romilor Social Democrată din România	0,05
	Uniunea Ucrainenilor din România	0,03
	Uniunea Bulgară din Banat - România	0,02
	Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România	0,01
	Comunitatea Ruşilor Lipoveni din România	0,01
	Uniunea Croaților din România	0,01
	Uniunea Democrată a Cehilor şi Slovacilor din România	0,00
	Asociația Macedonenilor din România	0,00
	Uniunea Culturală a Rutenilor din România	0,00

Rezultatele obținute la nivel național de organizațiile reprezentative ale minorităților naționale la alegerile locale din 2004[106]

[106] Conform proceselor verbale publicate în *Monitorul Oficial al României* nr. 592/2004 şi 1162/2004.

În urma alegerilor locale din 2004, la nivel național există 186 primari, 2481 consilieri locali și 112 consilieri județeni din partea organizației reprezentative a comunității maghiare; 9 primari, 96 consilieri locali și 11 consilieri județeni din partea organizației reprezentative a comunității germane; 189 consilieri locali din partea organizației reprezentative a romilor; 2 primari și 29 consilieri locali din partea organizației reprezentative a ucrainenilor; 20 consilieri locali din partea organizației reprezentative a slovacilor și cehilor; 11 consilieri locali din partea organizației reprezentative a sîrbilor; 1 primar și 6 consilieri locali din partea organizației reprezentative a bulgarilor.

Datorită limitării dreptului de participare la alegeri ale organizațiilor minorităților naționale, numărul aleșilor locali din rîndurile minorităților a scăzut, ca și numărul organizațiilor care au participat la alegerile locale, afectînd grav atît democrația internă în cadrul minorităților ca și reprezentarea lor la luarea deciziilor de interes local.

Din cele 5 consilii județe în 3 există reprezentanți ai comunității maghiare: în Bihor (28,6% din consilieri), Brașov (6,7%) și Sălaj (25,8%). Alte comunități minoritare nu au reprezentanți în consiliile județene.

În consiliile locale ale reședințelor de județ situația este următoarea: în Alba Iulia și Reșița organizațiile minorităților naționale nu au nici un reprezentant, în Brașov UDMR are 7,4% din consilieri, în Oradea 25,9% (și un viceprimar), în Zalău 14,3%. Alte organizații reprezentative ale minorităților nu au obținut poziții de consilieri în aceste municipii.

5.16. Egalitatea în privința dreptului la asociere și demonstrație pașnică

Legislația nu prevede restricții pe criterii etnice privind înregistrarea asociațiilor, există însă criterii restrictive privind înregistrarea organizațiilor reprezentative ale minorităților naționale care pot participa la alegeri. Aceste criterii restrictive, prevăzute de legea electorală, au fost introduse și în *Proiectul Legii statului minorităților naționale din România.*

5.17. Egalitatea în sectorul public

Funcționarii publici nu cunosc legislația pe care ar trebui să o aplice în domeniul minorităților naționale, după cum reiese din următoarele tabele, care compara modul în care au fost oferite răpsunsurile legislative din chestionar cu șansa probabilistică de a indica răspunsurile corecte (toate întrebările au fost din domeniul activității funcționarilor publici). Rezultatele arată că doar „accidental" au fost oferite răspunsuri corecte, și nu bazate pe cunoștințe.

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Funcționar român
0	44,44	60,00
1	44,44	10,00
2	11,11	30,00

Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente), Prefectura Județului Brașov

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Funcționar român
0	44,44	55,56
1	44,44	33,33
2	11,11	11,11

Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente), Primăria Brașov, Direcția de Servicii Sociale

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Funcţionar român
0	44,44	50,00
1	44,44	37,50
2	11,11	12,50

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Consiliul Judeţean Braşov

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Funcţionar român
0	44,44	76,47
1	44,44	17,65
2	11,11	5,88

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), AJOFM Braşov

Nr. răspunsurilor corecte	Şansa probabilistică	Funcţionar român	Funcţionar maghiar
0	44,44	76,47	100,00
1	44,44	23,53	0,00
2	11,11	0,00	0,00

Gradul de cunoaştere a legislaţiei comparativ cu şansa probabilistică (în procente), Consiliul Judeţean Sălaj

Discriminarea structurală, subreprezentarea minorităţilor în sectorul public este un fenomen general.

În cadrul Prefecturii Alba, la nivelul directorilor, consilierilor, referenţilor şi inspectorilor aproximativ 94% dintre angajaţi sînt români, 3% maghiari, 3% romi; la Consiliul Judeţean Alba 98% din funcţionarii publici sînt români, 2% maghiari; la Primăria Alba Iulia 93% din funţionarii publici sînt români, 7% maghiari.

La Prefectura Bihor aproximativ 90% din funcţionarii publici sînt români, 10% maghiari; procentul este similar şi la Consiliul Judeţean Bihor şi la Primăria Municipiului Oradea.

În cadrul Prefecturii Braşov aproximativ 90% dintre angajaţi sînt români, 10% maghiari; la Consiliul Judeţean Braşov 95% din funcţionarii publici sînt români, 5% maghiari; la Primăria Braşov 93% sînt români, 6% maghiari, 1% germani.

În cadrul Prefecturii Caraş-Severin aproximativ 94% din funcţionarii publici sînt români, 3% germani şi 3% maghiari; la Consiliul Judeţean Caraş-Severin 85% sînt români, 8% maghiari, 6% germani, 2% ruşi.

La Prefectura judeţului Sălaj peste 95% din angajaţi sînt români; la Consiliul Judeţean Sălaj 93% sînt români, 7% maghiari.

Cu ocazia unor interviuri, funcţionarii publici maghiari (care participă la procedura de angajare) au afirmat că la angajare se face o discriminare, întrucît ei sînt în minoritate, practic colegii lor români iau deciziile privind angajările.

Mentalităţile funcţionarilor publici şi practica instituţiilor au fost testate prin chestionare.

Întrebare	Funcționari români
Este normal ca procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice să fie aproximativ la nivelul procentelor din localitate	40,0
Procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice este aproximativ la nivelul procentelor din localitate	30,0
Este bine ca în cadrul instituției să existe experți romi care cunosc cel mai bine nevoile acestei comunități	100,0
În cadrul instituției există expert (experți) rom	100,0
Este nevoie de măsuri speciale (discriminare pozitivă) pentru comunitățile minoritare ca ele să se poată dezvolta în mod normal	50,0
Este nevoie de măsuri speciale pentru comunitățile de romi pentru a facilita integrarea lor în societatea românească	80,0
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea maghiară	10,0
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea romilor	30,0

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările relevante pentru mentalitatea persoanelor angajate în cadrul autorităților publice și practicile instituționale, chestionar aplicat la angajații Prefecturii Județului Brașov

Dintre persoanele chestionate din cadrul Prefecturii Județului Brașov 83,3% s-au declarat români, ceilalți nu și-au declarat nici apartenența etnică, nici limba maternă; dintre ei 10,0% au declarat că au cunoștințe de limbă germană, nici o persoană nu cunoaște limba maghiară. Situațiile în care persoanele se adresează autorității într-o altă limbă decît cea română au fost apreciate ca fiind insignifiante ca număr, cu excepția unei singure persoane (care lucrează cu publicul) în experiența căruia persoanele se adresează instituției în limba lor maternă la care în foarte puține cazuri primesc răspuns în această limbă.[107]

Deși la nivelul prefecturii există expert rom și toate persoanele chestionate cunoșteau existența lui, doar 30% au considerat că există măsuri speciale pentru romi la nivelul instituției. Faptul că toți au considerat că un astfel de expert este util, arată o unanimă aprobare a funcționarilor pentru această situație.

Privind motivul pentru care comunitățile de romi au nevoie de măsuri speciale, 90,0% dintre funcționarii români au specificat lipsa educației, 80,0% tradițiile romilor, 50,0% sărăcia, 50,0% automarginalizarea, 40,0% situația defavorizată multiseculară.

Asupra posibilității aplicării discriminării la nivelul instituției, 60,0% din persoanele chestionate nu au dat un răspuns, 20,0% au afirmat că discriminare nu există la instituție, 10,0% că nu este de acord cu discriminarea, 10,0% că este posibil să existe discriminare, ca la orice altă instituție.

[107] În județul Brașov nici o comunitate minoritară nu atinge pragul de 20%, astfel nu există o obligație de a răspunde la petiții într-o altă limbă decît cea română.

Întrebare	Funcționari români
Este normal ca procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice să fie aproximativ la nivelul procentelor din localitate	66,7
Procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice este aproximativ la nivelul procentelor din localitate	22,2
Este bine ca în cadrul instituției să existe experți romi care cunosc cel mai bine nevoile acestei comunități	100,0
În cadrul instituției există expert (experți) rom	0,0
Este nevoie de măsuri speciale (discriminare pozitivă) pentru comunitățile minoritare ca ele să se poată dezvolta în mod normal	66,7
Este nevoie de măsuri speciale pentru comunitățile de romi pentru a facilita integrarea lor în societatea românească	88,9
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea maghiară	11,1
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea romilor	0,0

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările relevante pentru mentalitatea persoanelor angajate în cadrul autorităților publice şi practicile instituționale, chestionar aplicat la angajații Primăriei Braşov, Direcția de Servicii Sociale

Toate persoanele chestionate din cadrul Primăriei Braşov, Direcția de Servicii Sociale au declarat că sînt români, 11,1% au declarat că au cunoştințe de limbă germană, nici o persoană nu cunoaşte limba maghiară. Situațiile în care persoanele se adresează autorității într-o altă limbă decît cea română au fost apreciate ca fiind nesemnificative ca număr.

Privind motivul pentru care comunitățile de romi au nevoie de măsuri speciale, 88,9% au specificat lipsa educației, 77,8% sărăcia, 66,7% automarginalizarea, 55,6% tradițiile romilor, 33,3% situația defavorizată multiseculară, 11,1% indiferența şi dezinteresul, 11,1% consideră că nu este nevoie de măsuri speciale pentru romi.

Asupra posibilității practicării discriminării la nivelul instituției, 33,3% din persoanele chestionate nu au acordat un răspuns (o persoană a specificat: „nu răspund la această întrebare"), 66,7% au intrepretat întrebarea ca referindu-se exclusiv la „discriminarea pozitivă", arătînd că „posibilitatea aplicării discriminări pozitive este redusă datorită lipsei unor experți în domeniu".

Întrebare	Funcționari români
Este normal ca procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice să fie aproximativ la nivelul procentelor din localitate	43,8
Procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice este aproximativ la nivelul procentelor din localitate	6,3
Este bine ca în cadrul instituției să existe experți romi care cunosc cel mai bine nevoile acestei comunități	93,8
În cadrul instituției există expert (experți) rom	56,3
Este nevoie de măsuri speciale (discriminare pozitivă) pentru comunitățile minoritare ca ele să se poată dezvolta în mod normal	81,3
Este nevoie de măsuri speciale pentru comunitățile de romi pentru a facilita integrarea lor în societatea românească	100,0

Întrebare	Funcționari români
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea maghiară	6,3
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea romilor	6,3

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările relevante pentru mentalitatea persoanelor angajate în cadrul autorităților publice şi practicile instituționale, chestionar aplicat la angajații Consiliului Județean Braşov

Dintre persoanele chestionate la Consiliul Județean Braşov 94,1% s-a declarat român, 5,9% maghiar. Dintre români 6,3% au declarat că au cunoştințe de limbă germană, nici o persoană nu cunoaşte limba maghiară. Situațiile în care persoanele se adresează autorității într-o altă limbă decît cea română au fost apreciate ca fiind nesemnificative ca număr.

Deşi la Consiliul Județean Braşov nu există expert rom, peste jumătate din persoanele chestionate au afirmat contrariul.

Privind motivul pentru care comunitățile de romi au nevoie de măsuri speciale, dintre persoanele chestionate 82,4% au specificat lipsa educației, 64,7% tradițiile romilor, 52,9% automarginalizarea, 47,1% sărăcia, 35,3% situația defavorizată multiseculară, 5,9% independența romilor.

Asupra posibilității practicării discriminării la nivelul instituției, 56,3% dintre funcționarii români chestionați nu au dat un răspuns, 12,5% afirmă că nu există discriminare, 18,8% afirmă că nu ar fi de acord cu discriminarea, 12,5% că nu ar fi de acord cu discriminarea negativă, dar ar accepta „discriminarea pozitivă".

Întrebare	Funcționari români
Este normal ca procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice să fie aproximativ la nivelul procentelor din localitate	11,8
Procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice este aproximativ la nivelul procentelor din localitate	0,0
Este bine ca în cadrul instituției să existe experți romi care cunosc cel mai bine nevoile acestei comunități	41,2
În cadrul instituției există expert (experți) rom	0,0
Este nevoie de măsuri speciale (discriminare pozitivă) pentru comunitățile minoritare ca ele să se poată dezvolta în mod normal	41,2
Este nevoie de măsuri speciale pentru comunitățile de romi pentru a facilita integrarea lor în societatea românească	64,7
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea maghiară	11,8
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea romilor	41,2

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările relevante pentru mentalitatea persoanelor angajate în cadrul autorităților publice şi practicile instituționale, chestionar aplicat la angajații AJOFM Braşov

Dintre persoanele chestionate din cadrul AJOFM Braşov toți s-au declarat români, dintre care 17,6% au declarat că au cunoştințe de limbă germană, 5,9% de limbă maghiară.

Referitor la motivul pentru care comunitățile de romi au nevoie de măsuri speciale, 88,2% dintre funcționari au specificat lipsa educației, 52,9% tradițiile romilor, 52,9% sărăcia, 41,2% automarginalizarea, 17,6% situația defavorizată multiseculară, 11,8% afirmă că nu este nevoie de astfel de măsuri, 11,8% moștenirea genetică, 11,8% lipsa dorinței de a munci, lenea, 5,9% nerespectarea normelor societății, 5,9% acordarea venitului minim garantat care nu sprijină munca. Se pot observa, iată, și unele răspunsuri tipic rasiste.

Asupra posibilității aplicării discriminării la nivelul instituției, 70,6% din persoanele chestionate nu au acordat un răspuns, 17,6% au afirmat că discriminare nu există la instituție (o persoană a aduăugat: „datorită calității personalului"), 9,1% că se încearcă combaterea discriminării.

Întrebare	**Funcționari români**
Este normal ca procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice să fie aproximativ la nivelul procentelor din localitate	41,2
Procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice este aproximativ la nivelul procentelor din localitate	41,2
Este bine ca în cadrul instituției să existe experți romi care cunosc cel mai bine nevoile acestei comunități	58,8
În cadrul instituției există expert (experți) rom	11,8
Este nevoie de măsuri speciale (discriminare pozitivă) pentru comunitățile minoritare ca ele să se poată dezvolta în mod normal	17,6
Este nevoie de măsuri speciale pentru comunitățile de romi pentru a facilita integrarea lor în societatea românească	41,2
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea maghiară	5,9
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea romilor	5,9

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările relevante pentru mentalitatea persoanelor angajate în cadrul autorităților publice și practicile instituționale, chestionar aplicat la angajații Consiliului Județean Sălaj

Dintre persoanele chestionate la Consiliul Județean Sălaj 77,3% s-au declarat român, 13,7% maghiari, 4,5% romi, 4,5% nu și-au declarat apartenența etnică. Dintre români 17,7% au declarat că au cunoștințe de limbă maghiară. Situațiile în care persoanele se adresează autorității într-o altă limbă decît cea română au fost apreciate ca fiind nesemnificative ca număr.

Privind motivul pentru care comunitățile de romi au nevoie de măsuri speciale, dintre persoanele chestionate 68,2% au specificat lipsa educației, 40,9% sărăcia, 31,8% tradițiile romilor, 27,3% automarginalizarea, 27,3% situația defavorizată multiseculară, 27,3% afirmă că nu este nevoie de măsuri speciale.

Asupra posibilității aplicării discriminării la nivelul instituției, 64,7% dintre funcționarii români chestionați nu au dat nici un răspuns, 17,6% afirmă că nu există discriminare, 5,9% consideră că nu ar trebui aplicate măsuri speciale pentru romi, 11,8% se declară împotriva discriminării fără să specifice sau să nege existența unor astfel de practici.

Cu ocazia interviurilor realizate, membrii comunităților minoritare au declarat că sînt tratați de multe ori într-un mod discriminatoriu de autorități. Experiența lor este mult mai negativă decît cea a majoritarilor, procentul celor care sînt nemulțumiți de soluțiile date de autorități este de două sau chiar de trei ori mai mare.

5.18. Egalitatea cu privire la libertatea de exprimare şi accesul la informaţie

Accesul la informaţie este garantat prin publicaţiile în limba maternă ale comunităţilor, programele în limbile minoritare ale posturilor de televiziune şi radio.

Legea audiovizualului acordă o atenţie atît protejării culturii române cît şi protejării culturii minorităţilor naţionale, prevede chiar că „în localităţile în care o minoritate naţională reprezintă o pondere mai mare de 20%, distribuitorii vor asigura şi servicii de transmitere a programelor care sînt libere la retransmisie, în limba minorităţii respective" (art. 82).

În programul televiziunii publice sînt incluse emisiuni pentru minorităţi. Spre exemplu, în săptămîna 26 noiembrie - 2 decembrie 2005 au fost identificate pe cele două posturi naţionale (TVR 1 şi TVR 2) 3,5 ore în limba maghiară, 1 oră în limba germană, 1 oră pentru comunităţi de romi şi 1 oră pentru celelalte comunităţi etnice din România, la care se adaugă emisiunile în limba maghiară transmise de Studioul din Cluj. Aceste emisiuni sînt în general, în zile de lucru, între orele 15-16.

În regiunea Transilvaniei, unele dintre televiziunile private (PRO TV, Antena 1), transmit ştirile şi în limba maghiară.

Societăţile care oferă programe de televiziune prin cablu distribuie şi programe de televiziune din ţara mamă a minorităţilor.

Dintre posturile de televiziune din Braşov, RTT are cîte o oră de transmisie în maghiară respectiv germană (5% din programul de emisiune), transmit în maghiară şi posturile MIX 2, MIX TV, iar dintre cele din Oradea, Transilvania TV transmite şi în maghiară. Posturile de radio cu transmisiune în limba maghiară din cele cinci judeţe sînt: Vocea Speranţei, Vocea Evangheliei, Radiostar Braşov (Braşov), Vocea Evangheliei, Radio Transilvania LBM, Naţional FM, Radio Maria, Varadinum Radio (Oradea).

Există trei cotidiane maghiare cu distribuţie naţională şi un cotidian în limba germană. Un cotidian de limbă maghiară apare la Oradea, săptămînale la Braşov, Oradea şi Zalău. La Braşov apare un săptămînal de limba germană, iar la Reşiţa o publicaţie culturală lunară. Cele două publicaţii ale comunităţii croate, sprijinite de Departamentul pentru Relaţii Interetnice, apar la Caraşova.

Nu există reglementări care să restricţioneze acordarea licenţelor de emisie pentru posturile care emit în limbile minorităţilor.

Există însă o practică negativă a unor instituţii (chiar şi publice) care publică anunţuri doar în anumite ziare sau cu precădere în anumite ziare. Dacă această practică vizează o comunitate minoritară, membrii acestei comunităţi sînt obligaţi să cumpere publicaţiile de limbă română pentru a obţine informaţii care pot fi de interes pentru ei; totodată, în mod indirect, se oferă astfel o finanţare publică accentuată pentru publicaţiile de limba română.

5.19. Egalitatea cu privire la libertatea gîndirii, libertatea conştiinţei şi a religiei

Deşi nu există o prevedere legală prin care Biserica Ortodoxă Română să fie considerată biserică de stat, prin cutumă ea este aşezată într-o poziţie privilegiată faţă de alte religii. Ceremonia de investire a preşedintelui României şi alte evenimente oficiale sînt cerebrate aproape exclusiv de Biserica Ortodoxă Română iar o serie de instituţii publice oferă exclusivitate acestei biserici (prin laboratoarele de religie din şcoli, bisericile din penitenciare etc.).

În perioada comunistă, bisericile minoritare şi-au pierdut o serie de bunuri prin confiscare, între care şi imobile. Biserica Unită cu Roma (Biserica Greco-Catolică) a fost desfiinţată, bunurile sale revenind Bisericii Ortodoxe Române. Legislaţia privind redobîndirea bunurilor confiscate oferă posibilitatea atît comunităţilor minoritare, cît şi bisericilor minoritare să-şi recîştige drepturile, însă acest proces se desfăşoară deosebit de lent, existînd foarte multe piedici din partea autorităţilor locale şi a justiţiei; totodată, această legislaţie exclude lăcaşele de cult (*Ordonanţa de urgenţă nr. 94/2000 privind retrocedarea unor bunuri imobile care au aparţinut cultelor religioase din România*, art. 1), ceea ce afectează în mod deosebit Biserica Unită cu Roma, care astfel nu-şi primeşte înapoi bisericile confiscate şi trecute în proprietatea Bisericii Ortodoxe Române.

5.20. Egalitatea privind cultura şi limba

Comunităţile etnice din România utilizează într-o măsură mai mare sau mai mică o anumită limbă maternă, diferită de limba majorităţii.

	Nivel naţional		Alba		Bihor	Braşov	Caraş-Severin	Sălaj
	1992	2002	1992	2002	1992	1992	1992	1992
Maghiari/ maghiară	1.590.290 97,87%	1.397.906 97,63%	23.095 93,26%	19.404 93,81%	179.769 98,94%	61.191 96,28%	6.775 86,02%	62.642 99,19%
Romi/ romani	163.897 40,86%	235.346 43,98%	3.430 27,09%	3.898 27,25%	12.055 55,31%	2.595 16,62%	5.094 65,51%	4.207 45,61%
Romi/ maghiară	18.860 4,70%	23.950 4,48%	104 0,82%	107 0,75%	3.072 14,09%	677 4,34%	16 0,21%	377 4,09%
Germani/ germană	94.206 78,86%	42.014 70,30%	2.828 87,20%	1.024 78,11%	1.062 66,67%	9.235 91,81%	10.513 88,08%	85 58,22%
Ucraineni/ ucraineană	60.482 91,97%	56.116 91,85%	24 61,54%	20 51,28%	68 63,55%	52 58,43%	3.686 89,51%	17 43,59%
Sîrbi/ sîrbă	26.358 89,63%	19.948 88,42%	5 35,71%	3 37,50%	28 59,57%	21 52,50%	7.427 94,19%	9 75,00%
Slovaci/ slovacă	17.921 91,46%	15.706 91,18%	21 63,64%	8 57,14%	7.492 96,14%	9 42,86%	320 57,66%	1.542 95,90%
Evrei/ idiş	847 9,46%	861 14,88%	3 6,25%	1 3,70%	28 7,91%	12 7,41%	3 4,48%	4 16,67%
Evrei/ maghiară	1.273 14,22%	630 10,89%	11 22,92%	5 18,52%	190 53,67%	35 21,60%	15 23,08%	8 33,33%
Evrei/ germană	304 3,39%	124 2,14%	3 6,25%	1 3,70%	6 1,69%	14 8,64%	12 18,46%	0 0,00%
Croaţi/ croată	3.804 93,12%	6.304 92,61%	1 100,00%	4 100,00%	0 0,00%	1 14,29%	3.570 96,96%	0 0,00%
Cehi/ cehă	4.839 83,47%	3.306 93,89%	4 16,00%	2 50,00%	9 52,94%	15 40,54%	3.362 91,91%	2 66,67%

Utilizarea limbii materne în comunităţile studiate, 1992 şi 2002[108]

Nivelul utilizării limbii materne este un indiciu important privind gradul de asimilare al comunităţilor etnice.

Legislaţia actuală nu interzice afişarea unor inscripţii în limbile minorităţilor naţionale, ea prevede însă obligativitatea autorităţilor publice locale de a afişa anunţurile şi informaţiile publice în limba acelor minorităţi care ating un procent de 20% din populaţia unităţii administrative respective.

În această situaţie, într-o interpretare limitativă („tot ce nu este prevăzut de lege este interzis"), există tendinţa de a împiedeca inscripţionările bilingve. În altă ordine de idei, unele instituţii au refuzat inscripţionările bilingve pe considerentul că legea nu defineşte clar ce anume intră în categoria anunţurilor şi informaţiilor de interes public.

Astfel se poate observa că, în general, pe coridoarele instituţiilor publice, toate inscripţiile şi informaţiile destinate cetăţenilor sînt afişate exclusiv în limba română.

În general nu sînt cunoscute şi respectate prevederile legale privind utilizarea limbii materne de autorităţile locale.

În cele cinci judeţe studiate există foarte puţine instituţii de cultură pentru comunităţile minoritare (Teatrul Studio „Kiss" din Oradea, de limbă maghiară) sau instituţii de cultură cu secţii pentru minorităţi (Teatrul de Stat din Oradea şi Teatrul de Stat pentru Copii şi Tineret „Arcadia" din Oradea, cu secţii în limba maghiară).

Muzeele, care au un public mixt şi care ar trebui să reflecte multiculturalitatea României, să educe în acest sens vizitatorii, nu sînt preocupate de prezentarea culturilor minoritare. În general,

[108] În cifre absolute şi în procente din totalul comunităţii. Pentru judeţele Bihor, Braşov, Caraş-Severin, Sălaj datele recensămîntului din 2002 nu au fost accesibile.

sînt concepute în aşa fel încît să întărească un patriotism greşit înţeles al tineretului şi nu să ofere cunoştinţe reale despre comunităţile etnice. „Pentru elevi, alături de procesul cunoaşterii sistematice dobîndite în şcoală, patriotismul primeşte noi dimensiuni. Din copilărie, ei percep că ţara sîntem noi toţi, pămîntul pe care-l muncim, că ea se serveşte cu muncă cinstită şi la nevoie cu jertfă."[109]. Prin modul în care muzeul prezintă exponatele, prin „noi toţi" se poate înţelege în exclusivitate comunitatea românească.

Muzeul de Istorie a Transilvaniei din Cluj este mai mult un muzeu al românilor din Transilvania. „Viaţa spirituală a populaţiilor şi comunităţilor transilvănene, bogată şi diversă, lipseşte din muzeu (chiar şi cea ortodoxă). Pe de altă parte, istoria comunităţilor maghiare, germane şi armeneşti este insuficient prezentată, iar comunitatea evreilor nici măcar nu este pomenită."[110]

Muzeul Ţării Crişurilor din Oradea are o secţie de etnografie cu 10 săli. Legendele obiectelor expuse sînt exclusiv în limba română. Obiectele de olărit sînt expuse pe „centre" (ex. Centrul de olărit Săliştea Vaşcău), fără precizări referitoare la comunităţile etnice de care ţin aceste centre. La obiectele din lemn şi fier de multe ori nu se specifică nici localitatatea de proveniență. În concluzie: muzeul prezintă caracteristicile altor muzee ardelene similare „lipseşte orice referire la viaţa spirituală, iar artefactele comunităţii minoritare fie sînt reduse numeric, fie sînt prezentate ca fiind româneşti"[111].

La Muzeul orăşenesc Beiuş „lipsesc inscripţiile şi legendele în alte limbi decît cea română, iar în multe cazuri exponatele nu au nici o legendă. Deşi există artefacte ale vieţii spirituale, ele sînt expuse doar pe coridoare, unde nu beneficiază nici de legende nici de o lumină corespunzătoare. Ilustrarea vieţii comunităţilor maghiară şi slovacă nu este nici ea suficientă. Acestea apar în cîteva rînduri doar cu denumirea obiectului expus"[112].

Muzeul de articole de vînătoare şi pescuit din Săcuieni (judeţul Bihor), realizat prin iniţiativa proprie a lui Wilhelm Sándor şi nu ca o instituţie de stat, are inscripţii bilingve, inventare precise ale obiectelor expuse. Acest muzeu „poate fi luat ca model a ceea ce ar trebui să fie spaţiul expoziţional muzeal în Ardeal" [113].

Muzeul Naţional al Unirii din Alba Iulia poate fi considerat ca model pentru muzeele de „îndoctrinare". Toate obiectele au ca scop dovedirea continuităţii existenţei românilor în spaţiul dintre Nistru şi Tisa încă din epoca de piatră. Spre exemplu obiectele celtice de fier expuse pe hartă „dovedesc" existenţa aceleiaşi culturi (considerat a fi cultură dacică „de influenţă" celtică) pe acest spaţiu, omiţînd faptul că obiecte identice există şi pe teritoriul Cehiei sau Elveţiei...

Există evenimente culturale specifice organizate de reprezentanţii comunităţilor, sprijinite financiar de autorităţi.

Prezenţa unor personalităţi aparţinînd minorităţilor naţionale în denumirea dată străzilor sau în amplasarea de statui este mult sub procentul sau aportul cultural al acestor comunităţi (în general există mai multe străzi denumite după personalităţi aparţinînd culturii internaţionale decît culturii maghiare sau germane, creatoare de cultură în oraşele în cauză. Dintre străzile care poartă numele unor personalităţi, în Alba Iulia 95% sînt numite după personalităţi româneşti, 3% după personalităţi internaţionale, 1% după personalităţi maghiare; Braşov 85% după personalităţi româneşti, 10% după personalităţi germane, 2% după personalităţi maghiare; în Oradea 73% după personalităţi româneşti, 19% internaţionale, 7% maghiare, 1% „revendicate" de ambele comunităţi[114]; la Reşiţa toate după personalităţi româneşti; în Zalău 85% după personalităţi româneşti, 11% după personalităţi maghiare, 2% după personalităţi internaţionale, 2% după personalităţi „revendicate" şi de comunitatea română şi de cea maghiară.

---

[109] *Revista Muzeelor* nr. 4-6/2000, articol semnat de directoarea Muzeului Etnografic din Tîrgu-Mureş.
[110] Laura Ardelean: Simbolistica naţională în muzeele ardelene, studiu publicat în revista *Altera* nr. 19/2002.
[111] Laura Ardelean: Simbolistica naţională în muzeele ardelene, studiu publicat în revista *Altera* nr. 19/2002.
[112] Laura Ardelean: Simbolistica naţională în muzeele ardelene, studiu publicat în revista *Altera* nr. 19/2002.
[113] Laura Ardelean: Simbolistica naţională în muzeele ardelene, studiu publicat în revista *Altera* nr. 19/2002.
[114] Personalităţi cum ar fi Gheorghe Doja (Dózsa György), Nicolaus Olahus, Matei Corvin (în traducere corectă ar fi Matia Corvin).

6. Concluzii

6.1. Concluzii generale

Problema discriminării rasiale nu este tratată în mod corespunzător de autorități. Fenomenul este în general nerecunoscut, şi pentru a ascunde realitatea, autoritățile refuză oferirea unor informații de interes public.

Nu se cunoaşte semnificația unor termeni ca „apartenență etnică", „naționalitate", „dicriminare rasială" nici de populație, nici de funcționarii publici, cadre didactice sau alte categori de persoane chestionate.

Legislația privind drepturile minorităților naționale nu este cunoscută de cei care au responsabilitatea de a le aplica (funcționari publici, polițişti, magistrați), prin urmare nici aplicată.

Criticile formulate de Liga PRO EUROPA nu reprezintă o opinie izolată față de alte opinii ale experților în domeniul discriminării rasiale. Comisia Europeană împotriva Rasismului şi Intoleranței (ECRI) a publicat, la 21 februarie 2006, al treilea raport despre România, constatînd deficiențe similare: „Un număr de recomandări făcute în al doilea raport al ECRI nu au fost implementate, sau au fost doar parțial aplicate. [...] Legislația anti-discriminare nu s-a aplicat aproape deloc şi nici funcționarii publici, nici populația nu au cunoştință de respectiva legislație sau de existența Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării. Legea electorală supune organizațiile minoritare care nu sînt deja reprezentate în parlament unor cerințe de eligibilitate pentru alegerile locale de neacceptat într-o societate democratică. Mai mult, discriminarea împotriva comunităților romilor continuă în toate domeniile, incluzînd piața locurilor de muncă şi accesul la educație, locurile publice şi locuințe decente. În plus, la nivel local, ziariştii continuă să publice articole denigratorii la adresa minorităților, în special a romilor, într-o totală siguranță, fără a li se aplica pedepsele cuvenite."[115]

Conform studiului comandat de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, „există o susținere mare a unor atitudini discriminatorii față de romii din România: 81% împărtăşesc prejudecata conform căreia »cei mai mulți dintre romi încalcă legea«, 61% sînt de acord cu afirmația »rromii sînt o ruşine pentru România«, circa jumătate dintre persoanele investigate sînt de acord cu afirmația »mi-e teamă cînd mă întîlnesc cu un grup de romi pe stradă« şi tot atîția consideră că »romii nu ar trebui să fie lăsați să călătorească în străinătate pentru că ne fac de rîs«. O cincime din populație crede »că ar trebui să existe localuri sau magazine în care romii să nu fie primiți«. Românii tind să aibă atitudini diferențiate față de anumite revendicări ale etnicilor maghiari: o atitudine negativă față de utilizarea limbii maghiare în instituțiile publice (trei sferturi dintre români consideră că »maghiarii din România trebuie să folosească în instituțiile publice doar limba română«); şi față de asigurarea de către statul român a învățămîntului superior în limba maternă pentru copiii maghiari (34% sînt de acord, iar 54% nu sînt de acord); o atitudine uşor pozitivă în ceea ce priveşte asigurarea de către statul român a învățămîntului în limba maternă (clasele I-XII) pentru copiii maghiari (46% sînt de acord, iar 42% nu sînt de acord, 12% nu s-au pronunțat). Aceste atitudini se structurează pe fondul unor atitudini potrivit cărora »maghiarii din România au suficiente drepturi« (85%), că »românii şi maghiarii ar trăi mai bine dacă nu ar fi dezbinați de politicieni« (72%), dar şi percepției potrivit căreia »interesele maghiarilor din România diferă de cele ale cetățenilor români« (45%)".[116]

Nu în ultimul rînd trebuie remarcat şi faptul că România a fost sancționată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru discriminare rasială (cazul Moldovan şi alții împotriva României), iar în unele cazuri aflate în fața Curții, România şi-a asumat responsabilitatea pentru a ajunge la o soluție pe cale amiabilă (cazurile de violență colectivă împotriva romilor din Hădăreni, Caşinul Nou, Plăieşii de Sus — toate cele trei fiind anchetate şi promovate spre Curte de Liga PRO EUROPA, ulterior preluate şi sprijinite cu succes de European Roma Rights Centre).

---

[115] ECRI: *Al Treilea Raport despre România*, adoptat pe 24 iunie 2005, versiunea română.

[116] Centrul de Sociologie Urbană şi Regională CURS: *Percepții şi atitudini față de fenomenul de discriminare*, decembrie 2005.

6.2. Situația în educație

Pe lîngă lipsa cadrelor didactice calificate, a manualelor şcolare în limbile minorităților, supraîncărcarea orarului elevilor care aleg educația în limba maternă, lipsa multiculturalismului în şcolile bilingve, lipsa respectului față de cultura, limba, religia celuilalt, au loc şi acțiuni de discriminare directă, în special împotriva romilor. Prin discriminarea pasivă aplicată de multe cadre didactice, copiii romi sînt pur şi simplu ignorați în clasă. Sînt oferite locuri speciale pentru romi în licee şi universități, dar aceşti elevi întîmpină greutăți în a-şi finaliza studiile primare. Fenomenul segregării este încă unul existent.

Manualele şcolare, în loc să elimine stereotipurile negative despre minorități, le creează şi le consolidează.

6.3. Egalitatea pe piața muncii, în domeniul social şi în accesul la servicii publice

Şomajul este un fenomen generalizat în rîndul comunităților de romi. Cu puține excepții, cei care aveau un loc de muncă au devenit şomeri în ultimii 10 ani. În multe comunități femeile nu au lucrat niciodată. Şansele de a obține locuri de muncă sînt minime. Condițiile lor de viață sînt mult sub standardele unui trai decent. Statul nu-şi respectă obligația de a plăti venitul minim garantat.

Romii sînt discriminați în multe domenii ale serviciilor. Accesul lor la restaurante, baruri, discoteci, transportul cu taxiul este limitat.

În multe comunități de romi obținerea cărților de identitate este imposibilă, prin urmare aceste persoane nu beneficiază deloc de drepturile sociale.

Discriminarea structurală este evidentă în administrația publică şi în multe alte domenii. Atitudinea funcționarilor publici majoritari față de minorități, deficiențele în folosirea limbii minorităților generează în cadrul comunităților minoritare discomfort față de autorități.

6.4. Deficiențe în sistemul judiciar

Practic sentințele penale se nasc din rechizitoriile procurorilor. Dat fiind numărul foarte mare de cazuri ce trebuie rezolvate de un procuror, prejudecățile pot avea un efect acuzator mai mare decît dovezile clare (pentru a căror colectare nu este timp suficient).

Cazurile în care plîngerile aveau ca obiect discriminarea sau atitudinile rasiste nu au fost considerate ca fiind importante, prevederile legislației privind sancționarea atitudinilor rasiste sau cele ale Codului penal în domeniu practic nu se aplică.

În cadrul poliției, parchetelor, dar şi între judecători şi avocați numărul persoanelor minoritare este extrem de mic.

Încă se practică raziile de intimidare în comunități de romi.

6.5. Dreptul de asociere şi participarea la alegeri

În mod aparent organizațiile minorităților naționale din România se bucură de dreptul de a participa la alegeri şi pot avea, ca măsură specială, un reprezentant în Parlamentul Românei. În realitate, sistemul legislativ a creat partide unice în cadrul minorităților naționale. Lipsa democrației interne, a concurenței are ca efect lipsirea comunităților de reprezentanți reali, care să pună în prim plan interesul comunității şi nu interesul personal.

6.6. Libertatea de exprimare, accesul la informație, libertatea conştiinței şi egalitatea în domeniul culturii

Dreptul de a utiliza limba în raport cu autoritățile este prevăzut de legislație, dar nu este aplicat în mod corespunzător.

Există instituții culturale pentru comunitățile minoritare, dar instituțiile care ar trebui să ofere informații majoritarilor despre istoria sau cultura minorităților, sînt practic monoculturale, omițînd prezentarea diversității reale a societății.

7. Recomandări

1. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării ar trebui:
   - să informeze instituțiile menite să aplice legislația privind non-discriminarea;
   - să ofere traininguri, prin colaborare cu ONG-urile specializate în domeniu, pentru cadre didactice, funcționari publici, polițiști, procurori, judecători;
   - să deschidă filiale județene sau regionale pentru a soluționa situațiile variate și numeroase de discriminare.
2. Ministerul Educației Naționale și Cercetării ar trebui:
   - să introducă în curricula școlară mai multe informații privind comunitățile etnice din România (în manualele de istorie și geografie), ca și referitor la problematica discriminării (în manualele de educație civică);
   - să nu avizeze manualele care creează sterotipii negative la adresa diferitelor comunități;
   - să permită elaborarea manualelor în limba maternă, nu doar traducerea manualelor elaborate în limba română, să asigure traducerea manualelor necesare în educația pentru minortități;
   - să creeze un inventar al deficiențelor în domeniul cadrelor didactice care predau în limba minorităților, oferind mai multe locuri speciale la universități în domeniile în care nu sînt suficiente cadre didactice;
   - să ofere mai multe locuri speciale pentru minorități în domeniul dreptului, pentru a contrabalansa lipsa acută a persoanelor minoritare din sistemul judiciar;
   - să elaboreze curricula școlară în așa fel încît să nu-i suprasolicite pe cei care învață în limba maternă;
   - să ofere educație în limba maternă, unde există comunități considerabile, în toate specializările și domeniile;
   - să elaboreze noi strategii de evaluare a cadrelor didactice, luînd în considerare nu numai rezultatele copiilor, dar în mod deosebit și originea lor socială, pentru a-i promova pe cei care obțin rezultate în educarea comunităților, persoanelor dezavantajate; aceste evaluări ar trebui să afecteze salarizarea cadrelor didactice;
   - să ofere burse reale pentru elevii care provin din medii sărace și care au rezultate bune la învățătură.
3. Ministerul Culturii și Cultelor ar trebui să asigure prezentarea culturii minorităților naționale în muzee și alte instituții de cultură aflate în subordinea sa.
4. Inspectoratele județene școlare ar trebui:
   - să verifice multiculturalismul școlilor multilingve, multiculturalismul ar trebui promovat nu numai în clasele cu predare în limbile minorităților, dar și pe coridoarele școlilor sau cu ocazia diferitelor serbări;
   - să intervină pentru a nu se crea școli de stat de tip„elitist" prin excluderea copiilor romi; orice discriminare directă sau indirectă (inclusiv separarea copiilor romi de neromi în clase diferite, dacă acest lucru nu este consecința predării limbii romani) trebuie oprită din timp, cu consecințe asupra directorilor de școli; practica privind școlile speciale trebuie revizuită;
   - să schimbe politicile de numire a directorilor și directorilor adjuncți de școli, pentru a nu oferi persoanelor minoritare doar funcția de director adjunct.
5. Pentru tratamentul corespunzător al grupurilor dezavantajate, modulele de pedagogie din cadrul universităților trebuie să prevadă metode și tehnici corespunzătoare, iar în activitatea de practică pedagogică aceste școli nu ar trebui evitate.
6. Ministerul Administrației Publice și Internelor ar trebui să găsească căi de a cointeresa funcționarii publici în obținerea cunoștințelor referitore la minorități și fenomenul discriminării, totodată să verifice funcționarii publici periodic în ceea ce privește legislația.
7. Ministerul Justiției ar trebui să revizuiască politicile privind anchetele penale, lărgind structură existentă, insuficientă în momentul de față.

8. Autoritățile ar trebui să creeze structuri de control intern pentru a verifica legalitatea diferitelor acte, cu scopul de a respecta prevederile legale privind utilizarea limbii materne, de implementare a măsurilor speciale şi de combatere a discriminării. Problemele, necesitățile sau propunerile privind noile măsuri speciale ar putea fi comunicate Consiliului Național de Combatere a Discriminării, pentru a găsi soluții la nivel național.

9. Ar trebui folosite fonduri guvernamentale şi locale pentru a crea condiții de viață normale pentru comunitățile de romi. Fondurile guvernamentale ar trebui descentralizate. Ajutoarele prevăzute prin lege pentru grupurile dezavantajate (cum ar fi venitul minim garantat) ar trebui oferite integral.

10. Legislația privind partidele politice şi procesul electoral trebuie modificată pentru a elimina prevederile discriminatorii care afectează participarea unor organizații reprezentative ale minorităților în viața politică din România.

ANEXE

Anexa 1.
Lista principalelor documentelor internaţionale în domeniu

Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, adoptată de Consiliul Europei la 4 noiembrie 1950, ratificată de România prin **Legea nr. 30 din 18 mai 1994**, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 135 din 31 mai 1994*** (art. 5, 6, 9, 14, Protocolul nr. 12)

Convenţia privind lupta împotriva discriminării în domeniul învăţământului, adoptată de Conferinţa generală a UNESCO la 14 decembrie 1960, ratificată de România prin **Decretul nr. 149 din 2 aprilie 1964**

Convenţia internaţională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 21 decembrie 1965, România a aderat la Convenţie prin **Decretul nr. 345 din 14 iulie 1970**

Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 16 decembrie 1966, ratificat de România prin **Decretul nr. 212 din 31 octombrie 1974** (art. 2, 14, 20, 24, 25, 26, 27)

Pactul internaţional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 16 decembrie 1966, ratificat de România prin **Decretul nr. 212 din 31 octombrie 1974** (art. 2, 13)

Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare, adoptat de Consiliul Europei la 5 noiembrie 1992[117]

Declaraţia cu privire la drepturile persoanelor aparţinînd minorităţilor naţionale, etnice, religioase şi lingvistice, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 18 decembrie 1992[118]

Recomandarea 1134 cu privire la drepturile minorităţilor, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 1 octombrie 1990

Recomandarea 1177 cu privire la drepturile minorităţilor, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 5 februarie 1992

Recomandarea 1201 cu privire la un protocol adiţional la Convenţia europeană a drepturilor omului privind drepturile minorităţilor, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 1 februarie 1993

Recomandarea 1203 referitoare la romii din Europa, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 2 februarie 1993

Recomandarea 1492 cu privire la drepturile minorităţilor, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 23 ianuarie 2001

Recomandarea 1557 cu privire la situaţia juridică a romilor în Europa, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 25 aprilie 2002

Recomandarea nr. 1 privind combaterea rasismului, xenofobiei, antisemitismului şi intoleranţei, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului şi Intoleranţei la 4 octombrie 1996

Recomandarea nr. 2 privind instituţii speciale pentru combaterea rasismului, xenofobiei, antisemitismului şi intoleranţei la nivele naţionale, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului şi Intoleranţei la 13 iunie 1997

Recomandarea nr. 3 privind combaterea rasismului şi intoleranţei împotriva romilor, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului şi Intoleranţei la 6 martie 1998

Recomandarea nr. 4 privind cercetări naţionale asupra experienţelor şi perceperea discriminării şi rasismului din punctul de vedere al victimelor, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului şi Intoleranţei la 6 martie 1998

Recomandarea nr. 5 privind combaterea intoleranţei şi discriminării împotriva musulmanilor, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului şi Intoleranţei la 27 aprilie 1998

Recomandarea nr. 6 privind combaterea materialelor rasiste, xenofobe şi antisemite prin internet, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului şi Intoleranţei la 15 decembrie 2000

Recomandarea nr. 7 privind legislaţia naţională pentru combaterea rasismului şi discriminării rasiale, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului şi Intoleranţei la 13 decembrie 2002

Recomandarea nr. 8 privind combaterea rasismului în lupta împotriva terorismului, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului şi Intoleranţei la 17 martie 2004

Recomandarea nr. 9 privind lupta împotriva antisemitismului, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului şi Intoleranţei la 25 iunie 2004

Convenţia-cadru pentru protecţia minorităţilor naţionale, adoptată de Consiliul Europei la 1 februarie 1995, ratificată de România prin **Legea nr. 33/1995 din 29 aprilie 1995**

---

[117] Semnată, dar neratificată de România.

[118] Documentul a fost adoptat de Adunarea Generală a ONU, nu necesită semnare sau ratificare.

Recomandarea No. R (2000) 4 privind educația copiilor romi din Europa, adoptată de Comitetul de Miniștri ai Consiliului Europei la 3 februarie 2000

Recomandarea (2001) 17 privind îmbunătățirea situației economice și de angajare a romilor și nomazilor din Europa, adoptată de Comitetul de Miniștri ai Consiliului Europei la 27 noiembrie 2001

Recomandarea (2005) 4 privind îmbunătățirea condițiilor de locuire a romilor și nomazilor din Europa, adoptată de Comitetul de Miniștri ai Consiliului Europei la 24 februarie 2005

Recomandare cu privire la situația romilor în țările candidate, adoptată de Uniunea Europeană, decembrie 1999

Directiva nr. 2000/43/CE privind implementarea principiului tratamentului egal acordat persoanelor indiferent de originea lor rasială sau etnică, adoptată de Consiliul Uniunii Europene, 29 iunie 2000

Directiva nr. 2000/78/EC privind cadrul general al tratamentului egal în angajare și muncă, adoptată de Consiliul Uniunii Europene, 27 noiembrie 2000

Protocol adițional la Convenția privind infracțiunea computerizată, asupra incriminarea actelor de natură rasistă și xenofobică comisă prin sisteme de calculatoare, adoptată de Consiliul Europei, 28 ianuarie 2003[119]

Convenția-cadru asupra valorii moștenirii culturale pentru societate, adoptată de Consiliul Europei, 27 octombrie 2005[120]

[119] Semnată dar neratificată de România.

[120] Nesemnată de România.

Lista legislației interne în domeniu[121]

Constituția României, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 767 din 31 octombrie 2003***

Codul penal al României, republicat în ***Monitorul Oficial nr. 65 din 16 aprilie 1997***

Codul de procedură penală a României, republicat în ***Monitorul Oficial nr. 78 din 30 aprilie 1997***

Legea cetățeniei române nr. 21/1991 publicată în ***Monitorul Oficial nr. 44 din 6 martie 1991***

Legea învățământului nr. 84 din 24 iulie 1995, republicată în ***Monitorul Oficial nr. 606 din 10 decembrie 1999***

Legea nr. 178/1997 pentru aprobarea şi plata interpreților şi traducătorilor folosiți de organele de urmărire penală, de instanțele judecătoreşti, de birourile notarilor publici, de avocați şi de Ministerul Justiției, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 305 din 10 noiembrie 1997***

Legea nr. 188 din 8 decembrie 1999 privind statutul funcționarilor publici, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 600 din 8 decembrie 1999***

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 94 din 29 iunie 2000 privind retrocedarea unor bunuri imobile care au aparținut cultelor religioase din România, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 308 din 4 iulie 2000***

Legea nr. 148 din 26 iulie 2000 privind publicitatea, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 359 din 2 august 2000***

Ordonanța de urgență nr. 94 din 29 iunie 2000 privind retrocedarea unor bunuri imobile care au aparținut cultelor religioase din România, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 308 din 4 iulie 2000***

Ordonanța nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea şi sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 431 din 2 septembrie 2000***

Legea nr. 215 din 23 aprilie 2001 privind administrația publică locală, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 204 din 23 aprilie 2001***

Legea nr. 416 din 18 iulie 2001 privind venitul minim garantat, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 401 din 20 iulie 2001***

Ordonanța de urgență nr. 31 din 13 martie 2002 privind interzicerea organizațiilor şi simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob şi a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârşirea unor infracțiuni contra păcii şi omenirii, publicată în ***Monitorul Oficial, nr. 214 din 28 martie 2002***

Legea audiovizualului nr. 504 din 11 iulie 2002, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 534 din 22 iulie 2002***

Legea nr. 612 din 13 noiembrie 2002 pentru formularea unei declarații privind recunoaşterea de către România a competenței Comitetului pentru Eliminarea Discriminării Rasiale, în conformitate cu art. 14 din Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, adoptată de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite la New York la 21 decembrie 1965, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 851 din 26 noiembrie 2002***

Strategia Guvernului României de îmbunătățire a situației romilor aprobată prin **Hotărîrea de Guvern 430 din 24 aprilie 2001**, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 252 din 16 mai 2001***

Ordonanța de urgență nr. 97 din 14 iulie 2005 privind evidența, reşedința şi actele de identitate ale cetățenilor români, publicată în ***Monitorul Oficial nr. 641 din 20 iulie 2005***

---

[121] Întrucît legislația se schimbă extrem de frecvent în România (spre exemplu **Legea învățământului** s-a modificat de peste 30 de ori în 10 ani), şi cu rare excepții există republicări actuale, indicăm doar datele legii de referință sau celei mai recente republicării.

Anexa 2. Tabel cu chestionarele aplicate

Județul	Localitatea	Insituția/Comunitatea	Calitatea celui chestionat	Nr. chestionare aplicate
Braşov	Braşov	Colegiul Național Árily Lajos	cadru didactic român	1
			cadru didactic maghiar	11
			elev maghiar	37
		Primăria, Direcția de Servicii Sociale	funcționar public român	9
		Consiliul Județean	funcționar public român	16
			funcționar public maghiar	1
		Prefectura Județului Braşov	funcționar public român	10
			funcționar public cu apartenență etnică nespecificată	2
		Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă	funcționar public român	17
		Poliția municipiului Braşov	polițist român	13
		Parchete Braşov	procuror român	10
		Instanțe Braşov	judecător român	10
	Săcele	Liceul George Moroianu	cadru didactic român	1
			cadru didactic maghiar	5
			elev român	23
			elev maghiar	5
	Zizin	Şcoala Generală	cadru didactic român	13
			cadru didactic maghiar	2
			elev	45
	Rîşnov	Şcoala Generală nr. 2	cadru didactic român	4
			elev german	4
			elev român	3
	Racoş	Şcoala Generală	cadru didactic român	8
			cadru didactic maghiar	5
			elev români	8
			elev maghiari	10
			elev rom	2
	Drăuşeni	Şcoala Generală	cadru didactic maghiar	5
			elev maghiar	11

Caraş-Severin	Caransebeş	Liceul Pegagogic Constantin Diaconovici Loga	cadru didactic român	2
			cadru didactic german	1
			cadru didactic maghiar	1
			cadru didactic ucrainean	1
			elev român	5
			elev german	1
		Liceul Teoretic Traian Doda	cadru didactic român	3
			elev român	15
		Grupul Şcolar Forestier	cadru didactic român	5
			elev român	6
		Şcoala Generală nr. 8	cadru didactic român	4
			elev român	2
		Grupul Şcolar Industrial Construcţii de Maşini	cadru didactic român	5
			elev român	7
	Măru	Şcoala cu clasele I-VIII	cadru didactic român	3
			cadru didactic italian	1
			elev român	6
Sălaj	Zalău	Şcoala Gimnazială Mihai Eminescu	cadru didactic român	23
			cadru didactic maghiar	6
			cadru didactic german	1
			elev român	30
			elev maghiar	25
		Colegiul Tehnic Alexandru Papiu-Ilarian	cadru didactic român	20
			elev român	50
			elev maghiar	1
		Consiliul Judeţean	funcţionar public român	17
			funcţionar public maghiar	3
			funcţionar public rom	1
			funcţionar public cu apartenenţă etnică nespecificată	1
	Jibou	Şcoala Gimnazială Lucian Blaga	cadru didactic român	34
			elev român	34
			elev rom	2
			elev maghiar	1
			elev din familie mixtă	2
	Şimleu Silvaniei	Colegiul Naţional Simion Bărnuţiu	cadru didactic român	8
			cadru didactic maghiar	5
			elev român	27
			elev maghiar	22

Anexa 3.
Distribuția teritorială a minorităților lingvistice în județele analizate
(Cf. Centrului de Cercetare a Relațiilor Interetnice)

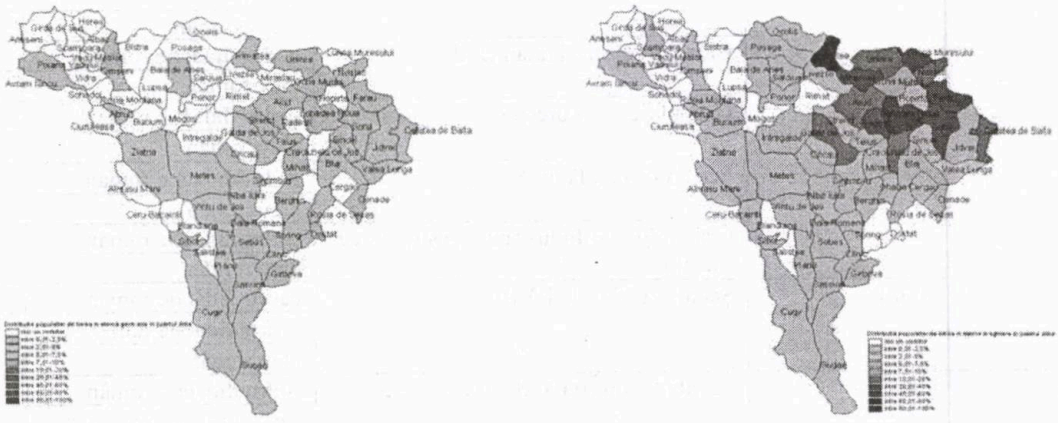

Județul Alba, limba germană și maghiară

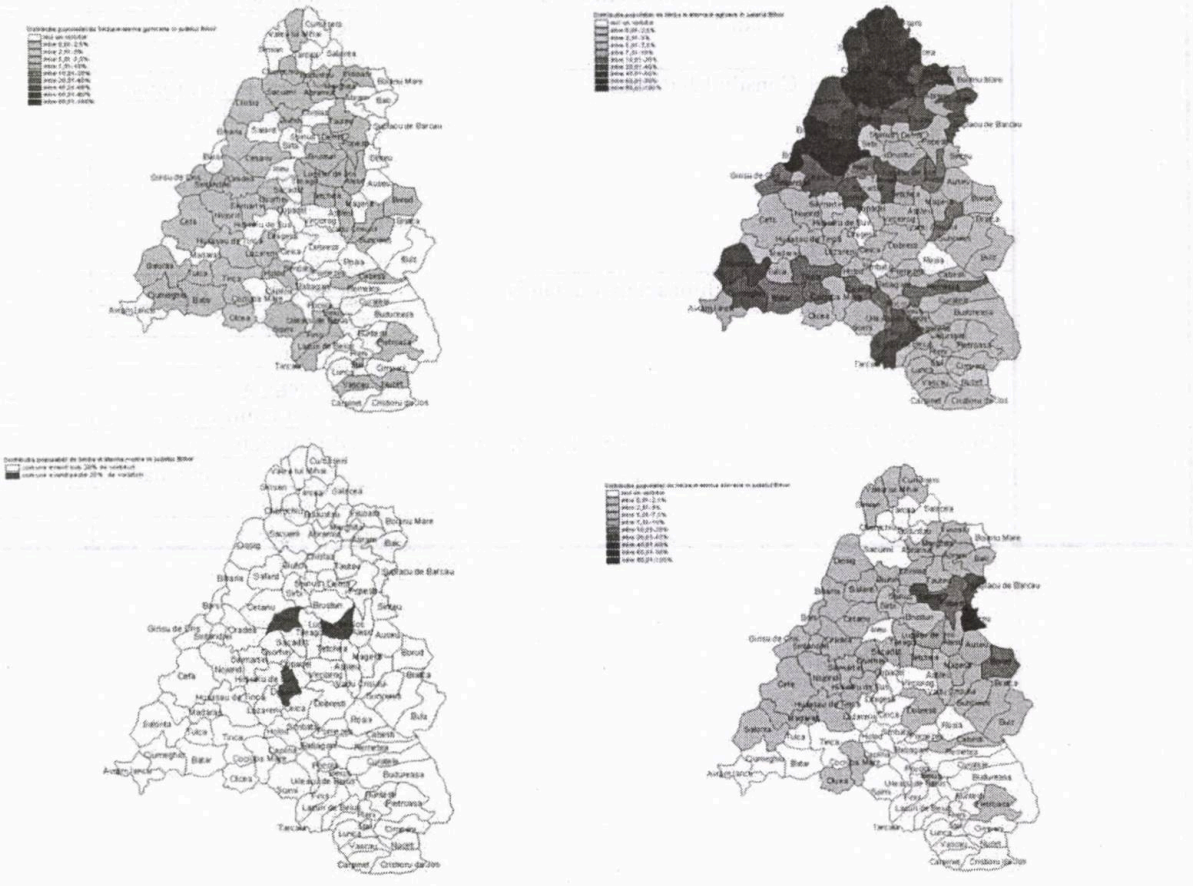

Județul Bihor, limba germană, maghiară, romani și slovacă

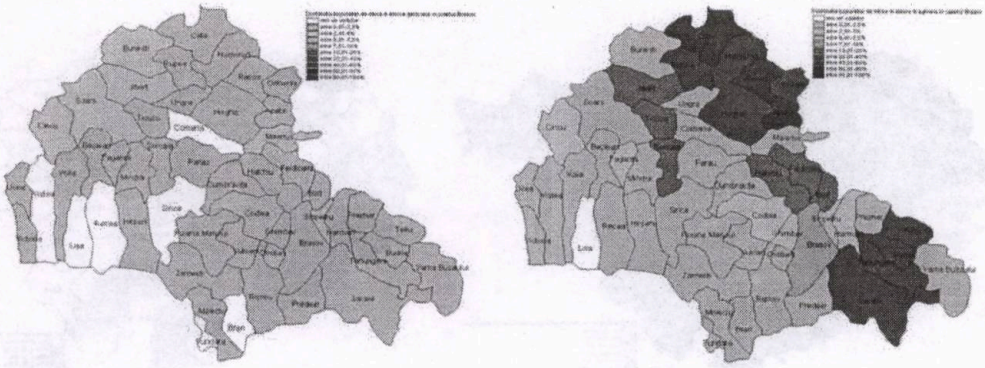

Județul Brașov, limba germană și maghiară

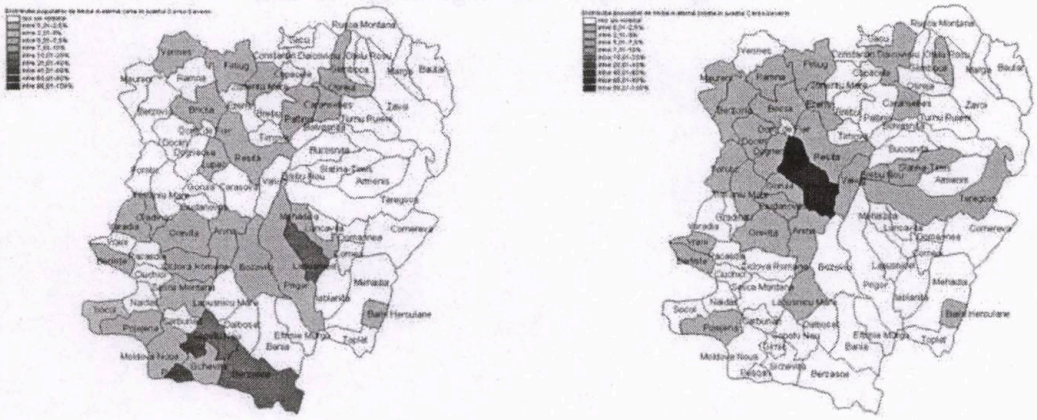

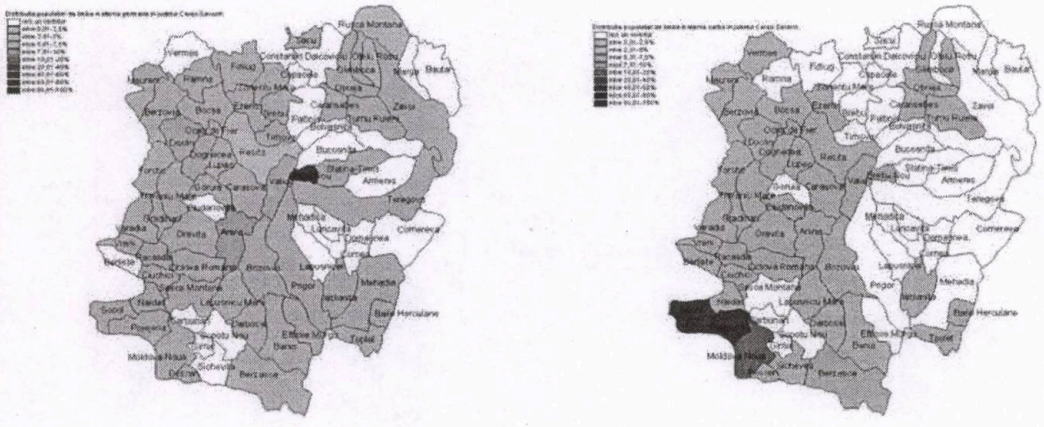

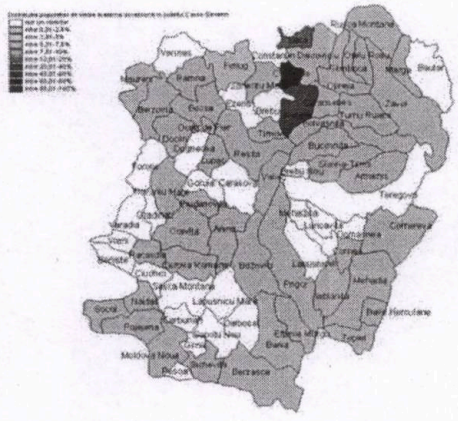

Județul Caraș-Severin, limba cehă, croată, germană, sîrbă și ucraineană

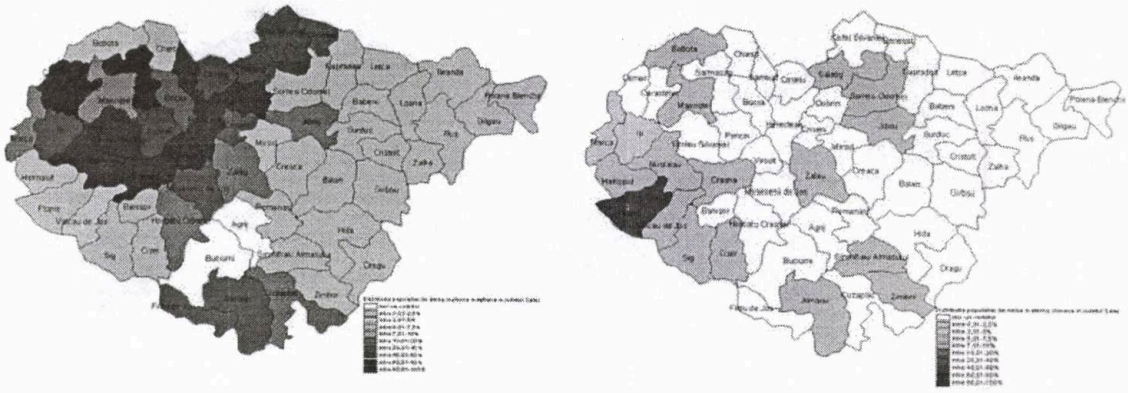

Județul Sălaj, limba maghiară şi slovacă